

Role auditora při fúzích a akvizicích

Mezinárodní auditorský seminář
konaný ve dnech 18. - 19. 10. 2001 v Praze

Ve dnech 18. a 19. října 2001 se v Praze konal mezinárodní seminář na téma „Role auditora při fúzích a akvizicích“ pořádaný Komorou auditorů ČR za finančního přispění East West Management Institutu – Partners For Financial Stability z USA. Cílem semináře bylo seznámit účastníky s postavením a činností auditora při fúzích a akvizicích ve světle nových českých právních úprav a Mezinárodních účetních standardů (IAS).

Kromě předních českých odborníků z Komory auditorů ČR, Ministerstva financí ČR, Vysoké školy ekonomické a z Komise pro cenné papíry se konference zúčastnili také odborníci ze zahraničí Erik van der Plaats z Evropské komise Evropské unie, René Ricol, viceprezident Mezinárodní federace auditorů a účetních (FEE), Ian Wright, člen pracovní skupiny pro účetnictví FEE, Claude Charron, člen pracovní skupiny pro audit FEE, Michael Allen, partner firmy Andersen pro audit ve střední a východní Evropě a jiní.

Tato publikace obsahuje některé příspěvky přednesené na tomto semináři. Upozorňujeme, že některé údaje uvedené v těchto příspěvcích již neodpovídají skutečnosti k datu zveřejnění.

V Praze dne 11. 10. 2002

Redakční rada časopisu Auditor

Obsah

Typy podnikových kombinací dle českého práva s posouzením jejich vhodnosti v konkrétní situaci <i>Prof. Jan Dědič, Vysoká škola ekonomická, Praha</i>	3
Účetní legislativa v oblasti fúzí a akvizicí v Evropské unii <i>Erik van der Plaats, Evropská komise Evropské unie</i>	7
Mezinárodní účetní standard 22 a jeho aplikace v českém právu <i>Doc. Ing. Libuše Müllerová, CSc., VŠE Praha a viceprezidentka Komory auditorů ČR</i>	10
Účetní řešení při fúzích a akvizicích v českých právních předpisech <i>Ing. Radka Kosinová, odbor účetnictví Ministerstva financí ČR</i>	12
Obraz finanční pozice spojeného podniku <i>Doc. Ing. Hana Vomáčková, Vysoká škola ekonomická, Praha</i>	15
Respektování práv účastníků fúzí a úloha regulátora <i>Ing. Tomáš Ježek, Komise pro cenné papíry</i>	17
Zkušenosti auditora s vydáváním auditorských zpráv v případech slučování společností v roce 2001 <i>Ing. Ludvík Gregás, manažer auditu Deloitte and Touche</i>	20
Volba právního a účetního postupu při fúzích a akvizicích s ohledem na daňové plánování <i>Ing. Jiří Nesrovnal, Komora daňových poradců</i>	23
Daňové řešení úpravy českých účetních postupů platných od 1. 1. 2002 <i>Ing. Yvona Legierská, náměstkyně ministra financí ČR</i>	29
Praktický příklad vyhodnocení daňových a účetních aspektů při fúzi nebo akvizici a spolupráce s auditorem <i>Ing. Miloš Ulrich, finanční manažer firmy Dopravní stavby Holding</i>	31
Odpovědnost auditora při fúzích a akvizicích v zemích EU a možné role auditora při těchto transakcích <i>Claude Charron, člen pracovní skupiny pro audit FEE</i>	34
Přístup auditora k auditu účetní závěrky při fúzích a akvizicích <i>Michael Allen, partner firmy Andersen pro audit ve střední a východní Evropě</i>	37
Role auditora při fúzích a akvizicích: očekávání veřejnosti a odpověď profese <i>René Ricol, viceprezident FEE</i>	42
Panelová diskuse - některé příspěvky	45

Typy podnikových kombinací dle českého práva s posouzením jejich vhodnosti v konkrétní situaci

Prof. Jan Dědič, Vysoká škola ekonomická, Praha

Ve svém vystoupení bych se nejprve soustředil na přehled možných podnikových kombinací podle českého obchodního práva, kde na jedné straně příslušná právní forma není vázána pouze na české podnikatelské subjekty a kde na straně druhé je vázána pouze na oblast jurisdikce českého práva. Vždy je třeba zvažovat tato omezení při té které podnikové kombinaci. Podnik lze totiž spojit různými právními cestami.

Tou nejomezenější možností z hlediska teritoriálního jsou tzv. přeměny právnických osob nebo obchodních společností, které z hlediska § 69 obchodního zákoníku jsou možné pouze mezi subjekty se sídlem v České republice nebo - pokud jde o převzetí jmění - s bydlištěm v České republice. Podniková kombinace cestou přeměny není možná, pokud by účastníkem měla být nějaká zahraniční osoba. Z hlediska obchodního zákoníku jde buď o změnu právní formy nebo o fúze nebo o převzetí jmění společníkem a o rozdělení.

Druhá právní forma podnikových kombinací, které ale mohou vést ke stejnému ekonomickému efektu, tzn. že se spojí nebo rozdělí podniky, jsou pak ty tzv. dispozice s podnikem jako takovým, bez vlivu na právní subjektivitu zúčastněných osob. Konkrétně mám na mysli prodej podniku, nájem anebo vklad podniku nebo části podniku do jiné právní osoby. Zde z hlediska českého práva už není rozhodující, jaké je postavení stran, a účastníkem těchto stran mohou být bez jakéhokoliv omezení tuzemské i zahraniční subjekty.

Novela obchodního zákoníku má zajistit ještě určité rozšíření úpravy těchto majetkových kombinací, jako jsou převody určitých ucelených majetkových souborů. V praxi se totiž ukázalo, že některé naše podnikatelské subjekty se snaží obejít poslední novelizaci obchodního zákoníku, která vlastně postavila z hlediska požadavku souhlasu valné hromady akcionářů, znaleckých posudků apod., dispozice s podnikem na roveň fúzím tak, jak to vyžadují evropské direktivy. Některé naše společnosti přišly na to, že celou tuto složitou problematiku souhlasů a znaleckých posudků obejdou tím, že nebudou převádět podnik nebo část podniku, ale že budou převádět pouze ucelené majetkové soubory, tzn. závazky sice zůstanou na tom původním nebo se postupně převezmou, ale jinak se bude převádět nebo vkládat nějaký ucelený soubor majetku.

Na to reaguje vládní novela obchodního zákoníku, která je zatím v Poslanecké sněmovně v prvním čtení. Na tyto ucelené převody souborů majetku, které nejsou částí

podniku (jde o relativně samostatnou část majetku, tzn. jednu majetkovou hodnotu či majetkový soubor), by měla platit stejná pravidla jako na dispozice s podnikem. To znamená, že v budoucnu nebude možné se vyhnout striktní právní regulaci, a místo podnikem nebo částí podniku se bude disponovat s majetkovým souborem. Záměstnanci a závazky budou ponechána a převedeny budou jenom aktiva. Takovýto postup bude po provedené novelizaci vlastně na roveň dispozicím s podnikem.

Poslední formou podnikové kombinace jsou převzetí podniků prostřednictvím získání kontroly ve formě nabytí akcií, tzn. nabídky převzetí nebo ve formě získání obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným. I tyto transakce jsou bez dalšího možné jak mezi tuzemskými, tak mezi zahraničními subjekty.

Tolik asi k přehledu jednotlivých právních variant.

Nyní bych se trochu zdržel u jedné podnikové kombinace, která je v obchodním zákoníku upravena na prvním místě. Je to změna právní formy. Chci se o ní zmínit proto, že ustanovení o změně právní formy by měla být podrobena novelizaci tzv. technickou novelou obchodního zákoníku, kterou ve druhém čtení projednává Poslanecká sněmovna.

Jenom připomenu to, co už platí od 1. ledna 2001. Jistě jste všichni zaznamenali, že změna právní formy už není spojena se zánikem právní osoby a se vznikem nové právní osoby, že je založena na myšlence kontinuity právní osoby. Při změně právní formy nezaniká účetní jednotka ani daňový subjekt, nevzniká nová účetní jednotka ani nový daňový subjekt, byť samozřejmě různé právní formy mohou mít různý daňový a účetní režim. Nedochozí ke vzniku a zániku právní osoby a k přechodu jmění na společníka.

Po novele obchodního zákoníku je také více než jisté, a potvrzuje to i poslední novela zákona o účetnictví, že změna právní formy, na rozdíl od situace před 1. lednem 2001, nemůže být nástrojem přecenění majetku (což byl jeden z hlavních důvodů, proč se přecenění před 1. lednem provádělo). Ani schválená novela zákona o účetnictví nedovoluje při změně právní formy přeceňování. Má to svou logiku, vyplývající z toho, že je to stejná právní osoba, která jenom změnila právní formu.

Z druhé strany připravovaná novela naopak umožňuje, co dříve nebylo možné, využít daňovou ztrátu. Musí však existovat stejný daňový režim, protože záleží na tom, jestli jsme nebyli veřejnou obchodní společností nebo společností komanditní. Před novelou bylo využít

daňové ztráty velmi problematické. Pokud se totiž měnilo s.r.o. na akciovou společnost, tak možnost uplatňovat staré daňové ztráty v důsledku toho zanikla.

Nicméně novela obchodního zákoníku měla určité výkladové problémy kolem účetních závěrek a jejich ověřování auditorem, a to by měla probíhající novela obchodního zákoníku řešit. Podle § 69 d) odstavce 6 obchodního zákoníku je společnost, která mění právní formu, povinna vypracovat ke dni zpracování tohoto návrhu mezitímní účetní závěrku, pokud tento den není rozvahovým dnem podle zákona o účetnictví. Zde narážíme na výkladový problém, který by měla tato novela řešit. V citovaném odstavci se výslovně říká, že auditorem musí být ověřena jenom mezitímní účetní závěrka ke dni zpracování návrhu na změnu právní formy, ale není již řečeno, slouží-li k tomu řádná nebo mimořádná účetní závěrka, pokud jsme si zvolili jako tento den rozvahový den. V obchodním zákoníku se již výslovně nikde neuvádělo, jestli tyto účetní závěrky (když to bude jiná než mezitímní účetní závěrka), musí být ověřeny auditorem. Novela obchodního zákoníku bude vždycky vyžadovat ověření účetní závěrky auditorem, sestavené ke dni zpracování návrhu na změnu právní formy bez ohledu na to, jestli jde o mezitímní, řádnou nebo mimořádnou účetní závěrku.

Další problém vyplýval z § 69 d) odstavce 7, který vyžadoval, že ke dni zápisu do obchodního rejstříku se musela vždy sestavovat konečná účetní závěrka jako řádná nebo mimořádná bez ohledu na to, o jakou změnu právní formy šlo, jestli se k tomuto dni podávalo nebo nepodávalo daňové přiznání, a vyžadovalo se sestavení zahajovací rozvahy, i když tam vlastně nic nového třeba nezačínalo.

Na to opět reaguje navrhovaná technická novela obchodního zákoníku, která výslovně říká, že povinnost sestavit konečnou účetní závěrku bude mít pouze veřejná obchodní společnost a dále společnosti nebo družstva, které při změně právní formy podávají daňové přiznání podle zvláštního právního předpisu. V ostatních případech se ke dni zápisu do obchodního rejstříku nebude sestavovat konečná účetní závěrka, ale bude se sestavovat pouze mezitímní účetní závěrka předcházející dnu zápisu změny právní formy do obchodního rejstříku s tím, že bude-li docházet ke změně právní formy na akciovou společnost nebo společnost s ručením omezeným, musí být vždy tato účetní závěrka, sestavovaná ke dni zápisu do obchodního rejstříku, ověřena auditorem.

Tím by se měly odstranit stávající problémy, kdy obchodní zákoník vyžadoval uzavírání účetních knih, kdy se nepodávalo daňové přiznání i když v podstatě nekončilo účetní období. Nyní, po novele obchodního zákoníku, bude-li schválena, by měly být tyto problémy vyřešeny.

Tolik ke změně právní formy.

Nejvíce pozornosti bych chtěl věnovat problematice fúzí a převzetí jmění, protože tato ustanovení se pak analogicky aplikují na většinu podnikových kombinací.

Právní úprava fúzí byla poslední novelou obchodního zákoníku přizpůsobena třetí evropské direktivě o fúzi akciových společností, takže česká právní úprava by už měla být kompatibilní s právem Evropské unie, a v podstatě s národními právy členských států Evropské

unie. I když jsou tam ještě určité drobné problémy, které by měla vyřešit technická novela.

Stejně jako evropská direktiva i česká právní úprava zná dvě formy fúzí, a to:

- fúzi sloučením, kde zaniká nejméně jedna obchodní společnost a její veškeré jmění včetně zaměstnaneckých vztahů přechází na existující nástupnickou společnost,
- a splynutí, kdy zanikají nejméně dvě obchodní společnosti a ty současně zakládají novou obchodní společnost a jmění těchto zanikajících společností přechází na jimi nově vytvořenou obchodní společnost.

Před novelou obchodního zákoníku zde byly tři základní problémy, které se novela pokoušela řešit, a nějakým způsobem je vyřešila.

První je neprostupnost jednotlivých právních forem při fúzích. Mohly tak fúzovat jenom společnosti stejných právních forem. Novela obchodního zákoníku toto vyřešila a umožňuje fúze kapitálových společností na jedné straně anebo fúze osobních společností na straně druhé. Zatím české právo, na rozdíl třeba od práva německého, ovšem nepřipouští fúzi osobních společností se společnostmi kapitálovými. Možná někdy v budoucnu ano, ale stávající právní úprava takovýto postup zatím neumožňuje.

Dalším problémem, který byl neřešitelný za minulé právní úpravy, bylo to, že nešlo si fúzi ekonomicky naplánovat k určitému okamžiku, protože rozhodující jak z hlediska ekonomických aspektů, tak z hlediska právních aspektů byl zápis do obchodního rejstříku, který nebylo možné nijak ovlivnit.

Tím, že jsme vlastně převzali ustanovení třetí a šesté evropské směrnice, oddělili jsme právní a ekonomické účinky fúze. Ekonomické si můžeme zvolit ke dni, který nám vyhovuje, k tomu tzv. rozhodnému dni fúze, a právní i nadále nastávají zápisem do obchodního rejstříku.

Opatřením ministerstva financí se podařilo vyřešit, jak se má vlastně vést účetnictví v mezidobí od rozhodného dne fúze do zápisu fúze do obchodního rejstříku.

Co se zatím nepodařilo, i přes poslední novelu zákona o účetnictví, je, sladit to, kdy se v souvislosti s fúzemi má a kdy nemá přeceňovat. Ať totiž nový zákon o účetnictví čtu jak čtu, dělá na mě dojem, že naopak dnes tento zákon říká, že se při fúzích musí vždycky přecenit, zatímco obchodní zákoník ale neříká, že vždycky musím přecenit. V podstatě v mnoha případech z hlediska obchodního zákoníku záleží na podmínkách fúze, na okolnostech, za nichž tato fúze probíhá, jestli musím nebo nemusím mít znalecký posudek na ocenění majetku.

Když si ale přečtu zákon o účetnictví, kde se říká, že při přeměnách, s výjimkou změny právní formy, musím ocenit na reálné ceny v konečné účetní závěrce, tak z hlediska předpisů o účetnictví přecenit musím vždycky.

Zdá se mi, že to je zase takový druhý extrém. Předtím obchodní zákoník říkal: někdy se přeceňuje, někdy ne, předpisy o účetnictví říkaly: ale nikdy nepřeceňujete, teď ale zase naopak říkají: vždycky přeceňujete. Proč nenecháme na účetní jednotce, aby ona sama uznala, hlavně podle konkrétních ekonomických podmínek, které se tou akvizicí sledují, jestli se přecenit má nebo nemá. Taková ta jednoduchá řešení, že nepřeceňujeme nikdy nebo vždycky, mi připadají opravdu pro

pravidla, která by měla platit v právním státě a tržní ekonomice, ne příliš šťastná.

Teď bych se trochu z hlediska fúzí zabýval postupy, podle jakých kritérií můžeme fúze z hlediska obchodního zákoníku rozčlenit dle jejich složitosti či nesložitosti.

Možná bych začal tím prvním, a to fúzí, kdy se podle obchodního zákoníku musí jmění ocenit, a fúzí, kdy se oceňovat nemusí. Pokud se jmění oceňuje, má fúze formu splynutí. Obchodní zákoník toto ocenění vždy vyžaduje, a to proto, že vždycky musí docházet k emisi nových akcií nebo obchodních podílů. Význam ocenění jmění spočívá v tom, že zabraňuje dohodě účastníků ve společnosti, aby počáteční základní kapitál byl vyšší, než jsou čistá aktiva nově vznikající společnosti.

V současné době má ovšem obchodní zákoník pro základní kapitál při fúzi dvě omezení.

Stávající úprava splynutí v § 220 n) odstavci 3 totiž říká, že výše základního kapitálu nástupnické společnosti nemůže být vyšší, než je součet jmenovitých hodnot akcií zanikajících společností, jež mají být vyměněny za akcie nástupnické společnosti, a navíc tam platí § 220 f) odstavec 3, což znamená, že také nemůže být vyšší, než je součet čistých obchodních jmění nebo majetku,

zjištěných z posudků znalce za jednotlivé společnosti. Toto omezení nemá příliš logiku, a proto novela obchodního zákoníku by měla tento limit zrušit.

Druhý limit, že základní kapitál nemůže být vyšší, než jsou čisté obchodní majetky zúčastněných společností, je asi na místě.

Při sloučení oceňujeme pouze ve dvou případech.

První případ se týká toho, že jde o sloučení s emisí nových akcií, tzn. že za účelem výměny akcií pro akcionáře zanikajících společností bude nástupnická společnost emitovat nové akcie. V takovém případě se podle § 69 a) odstavce 5 musí ocenit jmění zanikající společnosti posudkem znalce a nově emitované akcie pro akcionáře této společnosti nemohou mít vyšší jmenovitou hodnotu než je čisté obchodní jmění zjištěné z posudku znalce.

Z toho samozřejmě plyne, že v případě, že se nebudou emitovat akcie pro akcionáře zanikající společnosti, není nutné podle obchodního zákoníku oceňovat jmění zanikající společnosti vůbec, a jmění nástupnické společnosti podle obchodního zákoníku není také nikdy nutné oceňovat znaleckým posudkem, a to ani v případě, že se ukládá ocenit jmění zanikající společnosti.

Odlišme ale toto ocenění jmění od zprávy znalce k výměnnému poměru akcií. To je samozřejmě situace úplně jiná, a je to ocenění pro úplně jiné účely. Musíme proto odlišit ocenění jmění pro účely emise nových akcií od ocenění jmění pro výpočet výměnného poměru akcií. Samozřejmě pro tento výpočet výměnného poměru akcií nemusím mít vůbec ocenění jmění zanikajících společností, protože pokud by v České republice řádně fungoval kapitálový trh, lze tak výměnný poměr spočítat prostřednictvím kurzů akcií na veřejném trhu a nebylo by vůbec nutné sahat k ocenění jmění společ-

ností. Existují různé metody, na základě nichž se toto ocenění provádí.

Z toho zcela jasně plyne, že z hlediska obchodního zákoníku nemusíme mít nikdy znalce u fúze stoprocentní dceřiné mateřské společnosti, protože tam se nikdy neemitují akcie pro akcionáře a není tam ani žádný výměnný poměr akcií, takže nemusíme mít ani znalce na ocenění jmění, ani znalce pro výměnné poměry.

Kromě toho nemusíme mít znalce ještě v jednom případě, a to, kdy se stejní akcionáři ve stejném poměru účastní na všech zúčastněných společnostech. Nejjednodušší příklad: budu mít matku, která má dvě stoprocentní

dcery A a B, a pokud bude fúzovat A do B nebo B do A, tak z hlediska § 220 g) obchodního zákoníku se také nevyměňují akcie, a když se nevyměňují akcie, tak samozřejmě nemám ani znalecký posudek na výměnu akcií, ani na ocenění jmění.

Nicméně podle tohoto § 220 g) odstavce 3 mohu zvýšit při této fúzi základní kapitál přejímající společnosti, a pokud při této fúzi, kdy se stejné osoby ve stejném poměru účastní na zanikajících společnostech, by toho chtěly současně využít ke zvýšení základního kapitálu nástupnické společnosti, musel

bych ocenit jmění posudkem znalce a mohu zvýšit základní kapitál nástupnické společnosti maximálně o hodnotu čistého obchodního majetku, zjištěného podle posudku znalce.

To je první kritérium, fúze se zvláštním oceněním jmění a bez ocenění jmění.

Dalším důležitým kritériem by mohlo být uskutečnění fúze se zprávami znalců, představenstev, dozorčích rad, a fúze bez těchto zpráv, kdy se tedy obejdeme bez zpráv představenstva, dozorčí rady, bez posudku znalce na smlouvu o fúzi a výměnný poměr akcií. To je podle mého názoru také velmi důležité kritérium, protože to umožňuje značně ušetřit na transakčních nákladech za celou tuto fúzi.

Podle obchodního zákoníku je to v podstatě možné ve třech, možná čtyřech případech:

- první případ je, že se všichni společníci, všichni akcionáři toho práva vzdají, což je ten nejjednodušší případ;
- ve druhém případě jde opět o fúzi stoprocentní dceřiné a mateřské společnosti, kde také není co posuzovat, neboť se nic nevyměňuje;
- poslední případ je postup fúze majetkově propojených společností podle § 220 m) odstavce 1 obchodního zákoníku. Je to případ fúze dceřiné a mateřské společnosti, kdy mateřská společnost má větší než 90procentní podíl na dceřiné společnosti. V těchto případech dokonce můžeme volit tři možné způsoby postupu, které podle mě u nás nejsou plně využívány.

Jedním možným postupem je klasická fúze se vším všudy, s výměnnými poměry i se zprávami znalců. Samozřejmě pokud je tam velké množství akcionářů, tak se bez těchto zpráv znalců a bez znaleckých posudků někdy obejdeme.

Můžeme ale ušetřit tím, že využijeme možnosti § 220 m) odstavce 1 obchodního zákoníku a menšinovým akcionářům zanikající společnosti se nabídne možnost odprodeje jejich akcií nástupnické společnosti. Čili jde vlastně o fúzi se zaručeným odkoupením akcií.

Tento postup má tu výhodu, že nejsou nutné znalecké posudky na ocenění výměnného poměru akcií, protože menšinový akcionář si může vždycky vybrat, jestli si při této fúzi nechá vyměnit akcie nebo odprodá své akcie nástupnické společnosti. Přiměřenost ceny na odkoupení těchto akcií musí však být doložena posudkem znalce, nikoliv už výměnný poměr. A nemusí mít zprávy představenstva ani zprávy dozorčí rady.

V případě, že chceme ušetřit i na notáři, jestliže vzájemný podíl přesahuje 90 % základního kapitálu, tak podle 220 e) obchodního zákoníku o tom nemusí dokonce rozhodovat ani valné hromady zúčastněných společností a mohou o tom rozhodnout jenom představenstva, eventuálně jednatele zúčastněných společností.

Takto zorganizovaná fúze tedy může výrazně ušetřit náklady za notáře, za znalecké posudky, ušetří práci představenstvu, dozorčí radě. A jediné, co tam bude nutné, bude znalecký posudek na cenu odkupovaných akcií, protože to obchodní zákoník vyžaduje.

Třetí možností je využít oné úpravy převzetí jmění hlavním akcionářem nebo hlavním společníkem, což není upraveno ani evropskými direktivami, ale v některých státech taková úprava funguje.

Čím se liší převzetí jmění od fúze? Převzetí jmění od fúze se liší tím, že menšinovým akcionářům, společníkům se nevyměňují akcie, ale místo akcií dostanou peníze. Jsou vlastně vyplaceni většinovým společníkem. To znamená, že většinový společník rozhodne o zrušení společnosti bez likvidace, přejde na něj veškerý majetek a závazky, a menšinová akcionáři jsou vyplaceni. Obchodní zákoník hovoří o vyrovnání a výše tohoto vyrovnání musí být stanovena posudkem znalce.

Převzetí se liší od fúze tím, že - v uvozovkách - umožňuje většinovému akcionáři, společníkovi, zbavit se šikanujících menšinových akcionářů, kteří se snaží různým způsobem vydírat a znemožňují efektivně zorganizovat podnik.

Tento postup je občas napadán jako protiústavní. Důvodem je umožnění jakéhosi vyvlastnění menšinových společníků. Já tento názor nesdílím. Domnívám se totiž, že stejným postupem ke stejnému cíli lze dojít úplně jinou cestou. Toto je jenom určitá zkratka, protože i kdybychom ustanovení v obchodním zákoníku neměli, pak ten, který má 90procentní účast, by mohl dosáhnout stejného cíle, jenomže s jedním krokem navíc. On by rozhodl o zrušení společnosti s likvidací. Když má 90procentní účast, nic mu v tom nebrání. Mohl by koupit podnik od likvidátora, všechno by na něj přešlo, zaplatil by kupní cenu, která by se započítala proti likvidačnímu zůstatku. Takže jediný, kdo by se vypořádával, by opět byli menšinová akcionáři.

Tvrdit proto, že tento postup je vyvlastněním, zatímco likvidace vyvlastněním není, je podle mě nesmysl, protože to je jenom jiná právní cesta, jíž lze dosáhnout stejného cíle jako při likvidaci společnosti.

V současné době je ovšem v obchodním zákoníku jeden problém, kterého si samozřejmě hned všimli šikanující akcionáři a začali ho využívat. Proto se novelou obchodního zákoníku má tento problém vyřešit. Konkrétně

jde o ustanovení § (69 b) obchodního zákoníku, které má jako podmínku rozhodnutí o převodu obchodního jmění to, že pokud jsou obchodní podíl nebo akcie zastaveny, musí být zástavnímu věřiteli poskytnuto dostatečné zajištění jeho pohledávky.

Tohoto ustanovení využívají někteří menšinová akcionáři, kteří se snaží zabránit převzetí jmění tím, že na poslední chvíli zastaví své akcie, a to jenom proto, aby nešlo přijmout ono rozhodnutí. Tam, kde se to samozřejmě většinový společník dozví, nezbyvá mu, když chce převzít jmění, aby zajistil i věřitele menšinových společníků, protože jinak k tomu převzetí jmění dojít nemůže.

Samozřejmě špatně se prokazuje a nikdy se nikomu nepodařilo prokázat, že k zastavení akcií došlo jenom proto, aby se znemožnilo převzetí jmění. Bylo by to samozřejmě zneužitím práva, které by nepožívalo právní ochrany. Důkazní situace je zde ale velmi složitá, a proto novela obchodního zákoníku navrhuje zástavní věřitele chránit úplně jiným způsobem, a to v závislosti na tom, jestli jde o zástavního věřitele toho společníka, který přebírá jmění zanikající společnosti, anebo jestli jde o zástavního věřitele společníků menšinových.

V případě, že bude zastaven obchodní podíl nebo akcie většinového společníka při převzetí jmění, bude platit stávající úprava, podle které většinový společník musí věřiteli ještě před rozhodnutím poskytnout dostatečné zajištění pohledávek. Ale pro případ, že je zastaven obchodní podíl nebo akcie menšinových společníků, pak by obchodní zákoník měl obsahovat větu, že fúze je možná i bez nového zajištění věřitelů, a to proto, že ze zákona ve prospěch zástavního věřitele bude zastavena pohledávka na zaplacení vyrovnání. To znamená, že akcie menšinového společníka budou zastaveny. Ve prospěch jeho zástavního věřitele bude zastavena pohledávka na vyplacení tohoto vyrovnání, takže nebude ve svém důsledku vyplácena těm menšinovým společníkům, ale zástavnímu věřiteli menšinového společníka. Pokud tomu bude chtít zabránit, nebo bude chtít šikanovat většinového společníka tím, že na poslední chvíli akcie zastaví, nakonec na to doplatí on sám, protože z toho vypořádání nedostane nic, a to, co by měl dostat, bude patřit jeho zástavnímu věřiteli do doby, než zástavní právo zanikne.

Někdy se zapomíná, že při fúzi je důležité také sledovat z hlediska českého práva, zda některý z účastníků fúze je emitentem dluhopisů. Pokud ano, musíme vědět, že nový zákon o dluhopisech, respektive jeho podstatná novela, má ustanovení o fúzích majitelů dluhopisů. Pokud onou zúčastněnou společností je někdo, kdo emitoval dluhopisy, musí svolat schůzi majitelů dluhopisů před rozhodnutím o fúzi a zeptat se na jejich stanovisko. Pokud dá schůze majitelů dluhopisů stanovisko negativní, může rozhodnout, že se dluhopisy stávají předčasně splatnými. To samozřejmě může ohrozit celou transakci, protože třeba desetiletý dluhopis by se najednou stal splatným. V případě, že schůze majitelů souhlas dá, pak to ovšem také není bez problémů. Majitelé dluhopisů, kteří nehlasovali pro fúzi, mají právo požadovat předčasné proplacení dluhopisů od společnosti. A protože tato schůze majitelů dluhopisů se může scházet, když je přítomno jenom 30 procent majitelů dluhopisů, tak se může stát, že 16 % majitelů dluhopisů sice odsouhlasí, ale tomu zbytku bude stejně společnost muset proplácet. Na to je tudíž třeba nezapomínat, protože to pak může následně celou fúzi ohrozit.

Účetní legislativa v oblasti fúzí a akvizicí v Evropské unii

Erik van der Plaats, Evropská komise Evropské unie

Když jsem byl pozván, abych vystoupil na tomto semináři jakožto odborník na audit v Evropské komisi, položil jsem si otázku, jaká je legislativa v Evropě v souvislosti s fúzemi a akvizicemi.

Specifická evropská legislativa neexistuje. Na evropské úrovni prakticky nemáme žádné předpisy, které by se konkrétně zabývaly aspekty auditů fúzí a akvizicí. Existují však určitá pojiťka. Jak patrně víte, základní mandát Evropské komise s ohledem na audit je statutární audit. Existuje směrnice, kde se kladou požadavky na osoby, které mají právo pracovat jakožto statutární auditori. Vedle toho jsou některá, jenom velice základní pravidla týkající se nezávislosti, profesionální integrity, vlastnictví auditorských firem.

Existuje několik směrnic, které se týkají účetnictví a konsolidace účtů, což také vyžaduje statutární audit, provedený osobou, která má oprávnění podle příslušné směrnice. Dále pak zvláštní směrnice pro pojišťovny, která obsahuje i ustanovení o auditech.

Když si položíme otázku, co vlastně má Evropská unie společného s fúzemi a akvizicemi, pak si můžeme odpovédět, že toho je hodně.

Naše pracovní skupina se pravidelně zabývá fúzemi a akvizicemi. O mnohých fúzích musí být vyrozuměna Evropská komise a potřebují také schválení Evropskou komisí. Mí kolegové v této skupině řeší asi 20 případů ročně. Vyskytují se i případy, kde je se na fúzi podílí americký i evropský účastník. Pak takové fúze hodnotí Američané i Evropané společně.

Cílem je, aby se zajistilo efektivní fungování společného trhu. Provádí se analýza fúzí podle toho, zda je pravděpodobné, že by to mohlo vést ke zneužití dominantního postavení.

Když se dále podíváme na fúze z hlediska kapitálového trhu, zákonů a pravidel týkajících se podniků, pak tady máme třetí směrnici Evropské komise, která se zabývá právě fúzemi.

Máme také finanční výkazy pro fúze a akvizice, což je samozřejmě důležité, k tomu i směrnici. A řekl bych, že ještě důležitější je, že v rámci nové strategie o uplatňování schválených IAS pro konsolidované účetní závěrky, budou počínaje rokem 2005 uplatňována jednotná pravidla zakotvená v IAS.

Řekl bych také, že někdy se používá poměrně matoucí terminologie. Máme totiž terminologii, která vznikla ve Spojených státech, vedle toho také evropskou terminologii, pak také termíny, které dávají velice konkrétní význam některým otázkám, takže hovoříme-li o něčem, pak si musíme nejprve ujasnit, co je konkrétním termínem míněno.

Fúze a akvizice, jak tady máme uvedeno, jsou všeobecnou dvojicí všeobecných termínů. Dále často slyšíme o tzv. přátelských a nepřátelských převzetích podniků, kdy se převzetí opět používá jako generický ter-

mín pro jakoukoliv akvizici. Může to být i nabídka prostřednictvím odkoupení akcií, ale v zásadě to znamená, že se to buď dělá se souhlasem vedení podniku, zatímco jedná-li se o nepřátelské převzetí, pak to není ve shodě s vedením podniku, který se přejímá. V tom případě jdete rovnou za akcionáři druhé společnosti a říkáte jim: vy nemáte zdaleka optimální vedení podniku a my vám nabídneme dobrou cenu, protože vytvoříme takovou hodnotu a budeme zvládat věci, které prostě vaše současné vedení nezvládá.

Myslím si, že je dobré rozlišovat mezi fúzí a převzetím. Další matoucí věcí je nejasný rozdíl mezi fúzí akvizicí a spojením prostřednictvím vytvoření nové společnosti.

Už se tady říkalo, že směrnice o převzetí bohužel v Evropském parlamentu neuspěla. Musím říci, že za to mohlo německé lobby. Mělo to několik důvodů, některé z nich asi dobře znáte.

Směrnice o převzetí je velice zajímavá. Snaží se nějak regulovat povinnost udělat nabídku, pokud máte kontrolu, pokud ovládáte společnost. Co ale přesně znamená toto ovládání, kontrola, to zůstává do značné míry nedefinované a myslím si, že je to často problém i pro auditory, protože velice často se tady používá koncepce, která má jakýsi obecný význam, aniž by bylo naprosto zřetelně jasné, kdy došlo k situaci, že někdo má kontrolu nebo ovládá společnost. Pokud ovšem máte takový vliv, pak máte povinnost dát nabídku akcionářům.

V případě, že minoritní, menšinová akcionáři, nabídku nepřijmou, zavedly členské státy možnost tzv. vytěsnění. Tímto způsobem může být vytlačen minoritní akcionář. Je to samozřejmě i osobní problém, zda můžeme takto zbavit lidi práva na vlastnictví. Myslím si, že je to asi to, když se na tomto fóru mluvilo o převzetí jmění společníkem.

Co se týče záruky, aby menšinová vlastníci dostali přiměřenou cenu, často se používá termín spravedlivá, reálná hodnota, což zase není harmonizovaný termín, a vůbec to není harmonizované v rámci Evropské unie. Také procento, od kterého má někdo právo provést takovéto vytěsnění, převzetí jmění, nemá žádnou bázi v legislativě Evropské unie.

Největší význam má rozlišení mezi fúzí a převzetím. Jaký je základní rozdíl?

Za prvé je mezi nimi veliký právní rozdíl. Fúze znamená, že rušíte alespoň jednu firmu, a to podle toho, zda je to fúze sloučením, kdy tak říkajíc jedna firma trvá, druhá mizí, anebo zda to je pouze splynutí, tzn. že všechny firmy zanikají a vzniká nová společnost.

V případě převzetí firma, která je přebírána, nadále existuje, a to až do okamžiku, kdy dojde k rozhodnutí o likvidaci. U fúze tomu tak samozřejmě není. Existují rozhodně některé podobnosti mezi fúzí a převzetím, jak bychom i čekali. Podobné je to, že spravedlivá či přiměřená

cena při fúzi se dá porovnat se spravedlivou cenou, kterou máme v případě převzetí společníkem.

Ještě tu máme jeden podstatný rozdíl. V případě fúze musí dojít k rozhodnutí. Rozhodne valná hromada akcionářů. Vesměs se principiálně vyžaduje (samozřejmě existují určité výjimky z tohoto pravidla), že alespoň 75 % z těch, kteří se účastní valné hromady, rozhodne o fúzi. Jste-li tedy menšinovým akcionářem a s fúzí nesouhlasíte, máte smůlu a musíte spoléhat na to, že dostanete přiměřenou hodnotu, tzn. že budou uspokojeny alespoň vaše finanční zájmy. V případě převzetí můžete být menšinovým akcionářem, ale v podstatě vás může společník vytěsnit.

Zde bych měl dodat, že kromě převzetí společníkem některé členské státy rovněž zavedly možnost tzv. prodeje, tzn. tak trochu opak onoho převzetí, tzn. práva menšinového vlastníka prodat svůj podíl.

Ke třetí směrnici Rady Evropského společenství. Jde o to, abychom to viděli v určitém kontextu. Když se díváme na situaci v členských státech, vidíme, že část národní legislativy vychází z evropského zákonodárství, tzn. z evropských směrnic, protože v poslední době evropská harmonizace je tak trochu harmonizací minimálních požadavků a povinností, takže de facto u všech směrnic je možné, že členské státy mají ve své legislativě detailnější pokrytí, mají náročnější požadavky a ustanovení apod. To je vždycky možné.

Když se tedy podíváme na třetí směrnici, začíná jako každý zákon definicí působnosti. Třetí směrnice se vztahuje na veřejné akciové společnosti. Některé členské státy rozšířily požadavky na fúze i na uzavřené akciové společnosti. Některé země to přijaly, jiné nikoliv. Záleží na národních parlamentech.

K dvěma typům fúzí, o kterých jsem už hovořil, tzn. sloučení a splynutí se vznikem nové společnosti, máme ještě jedno důležité ustanovení, a to článek, který se týká návrhu fúze.

Směrnice vyjmenovává určité minimální informace, které tento návrh vždy musí obsahovat. V případě České republiky záleží na tom, do jaké míry a kým bylo toto ustanovení směrnice Rady Evropského společenství transponováno do českého zákona. Měli byste tedy mít v českém zákoně dva následující požadavky.

Prvním je výměnný poměr akcií a výše doplatku na vyrovnání, což jsou informace, které by měly být součástí návrhu fúze. Také by tam měl být uveden obsah specifických výhod, které byly uděleny vedení či představenstvu v souvislosti s fúzí, a samozřejmě zpráva experta, znalce.

Kromě toho směrnice vyžaduje detailní zprávu k návrhu fúze. Tato detailní zpráva by měla vysvětlit právní a ekonomické důvody a opět konkrétně výměnný poměr akcií. Zajímavé je, že přestože ve směrnici říkáme detailní zpráva, není zde uvedeno, jaké detaily by měla obsahovat, takže je to trochu paradoxní. Má být detailní, ale není řečeno, jaké detaily má obsahovat.

Je tam také článek 10, který nás přivádí k funkci auditora v případě fúzí, a který požaduje zprávu nezávislého experta a říká, co by v ní mělo být. Opět je to minimální seznam požadavků, může jich být více. Konkrétně se jedná o spravedlnost a přiměřenost výměnného poměru, který by měl expert ověřit. Takže o co tu jde?

Vedení fúzující společnosti vypočítá, stanoví výměnný poměr akcií, a nezávislý expert ve své zprávě musí uvést,

že toto ujednání je spravedlivé, přiměřené. A to je zvláště důležité, jak už jsem uvedl, pro všechny, ale zvláště pro menšinové akcionáře, kteří by tak říkajíc nechtěli přistoupit na navrhované ujednání.

Expert má také právo vyžádat si od fúzujících firem veškeré informace. To není nevýznamné. Ve směrnici je přímo zakotveno právní zmocnění vyžadovat veškeré doklady, které vám umožní zpracovat váš odborný posudek.

Dalším aspektem, který by mohl být zajímavý z hlediska auditu, je to, čemu říkáme proforma, tzn. prozatímní účetní závěrka.

Článek 11 c) směrnice potom hovoří o některých otázkách, jichž jsem se již dotkl, tzn. právu zaměstnanců, právu věřitele na ochranu.

Další ustanovení konstatuje, že vedení je zodpovědné za spravedlivost a přiměřenost všech hodnot, které jsou součástí fúze.

Když se podíváme znovu na postavení auditora v případě fúzí a akvizic, pak na základě ustanovení komunitárního předpisu, tedy třetí směrnice, může být nezávislým expertem statutární auditor (A) nebo nezávislý auditor pro fúzi (D). Auditor A nebo D je nezávislým expertem tak, jak je uvedeno ve třetí a čtvrté směrnici Evropského společenství. V národní legislativě mohou vzniknout (to si Evropská komise velmi dobře uvědomuje) případy, kdy auditor může být požádán, aby zpracoval detailní expertní posudek. V tom případě on tak říkajíc zjišťuje nebo ověřuje i další skutečnosti, které nejsou vyžadovány třetí směrnici. Například audit prozatímní účetní závěrky není vyžadován komunitární legislativou, ale národní legislativa může vyžadovat na druhou stranu provedení předinvestiční prověrky, což je podobný případ, a dále názor o spravedlivé ceně v případě předinvestiční prověrky. To jsou také pojmy, které se těžko vysvětlují. Je to velmi vágní pojem, který původně vznikl v USA. Ale rozhodně v některých zemích existuje zákon, který vyžaduje předinvestiční prověrku. Jinde je to ale jenom tak trochu módní záležitost. Navíc auditorské firmy mají v mnoha případech povinnost podat expertní ujišťující názor. Je to vlastně totéž jako nezávislý názor nezávislého experta na správnost výměnného poměru akcií.

Auditor je nezávislým odborníkem, což odpovídá situaci v členských státech. Hodně tady vycházím z práce tzv. evropské kontaktní skupiny, což je orgán zástupců sedmi největších auditorských firem, který zpracoval zprávu o tom, zda nezávislý odborník může být statutárním auditorem typu A nebo D. Proč se tuto otázkou v našem výboru zabýváme?

Začalo to tím, že jsme měli problém s tzv. peněžními vklady. To je druhá směrnice, která říká, že auditor nebo nezávislý expert musí být požádán, aby provedl ocenění minimální hodnoty veškerých vkladů do společnosti. V Americe se to interpretuje jako oceňovací služby. To ovšem bylo předtím, než v USA udělali novelu, po které bylo nepřijatelné, aby takovéto služby prováděl auditor.

Myslím, že jedna polská firma, která byla dceřinou firmou americké firmy, si nechala takovýto expertní názor zpracovat auditorem, ale v USA řekli: ne tohle není možné. Vidíte tedy, jak v tomto globálním prostředí předpisy mohou na sebe narážet a jak nacházíme rozdíly ve všem a všude.

Máme pravidelné kontakty se SEC a máme možnost si vyjasňovat situaci a okolnosti. Ne že bychom to zneužívali

k „hádání“ a k diskusi, ale dostáváme komplexní obrázek, a v důsledku toho se nestane, že si nesprávně vykládáme situaci a tím dojdeme k nesprávnému názoru. Vycházím tady z této zprávy jako auditor a kontaktní skupina auditorů, ale nemohu říct, že to všechno je stoprocentně spravedlivé. Je to ale spravedlivější.

Auditor nemůže podat zprávu jako nezávislý expert v Dánsku, Itálii, Španělsku, Velké Británii. Proč? Studovali jsme to a pochopil jsem to tak, že tyto členské státy to berou jako otázku nezávislosti a říkají, že pokud provedete hodnocení ocenění, nemůžete být nezávislým expertem v případě návrhu fúze. Tady nehovoříme o oceňování jako takovém, hovoříme o hodnocení ocenění, které provedlo vedení.

Lucembursko a Řecko se prostě rozhodly, že to bude jeden ze statutárních auditorů, ale nikoliv statutární auditor jmenovaný vedením. V Belgii, Finsku a Nizozemsku může a nemusí být.

Pozoruhodná situace je ve Švédsku, kde je požadováno vypracování zprávy od statutárního auditora. Řekněme, že Ericsson chce udělat fúzi a je kótován na burze v New Yorku a ve Stockholmu, ale podle švédského zákona potřebuje svého statutárního auditora, aby zpracoval nezávislou expertní zprávu, zatímco USA řekne: ne, toto je zakázáno, vy jste kótováni u nás. Takže bohužel vzniká situace velmi absurdní.

Dalším aspektem je možné profesní zapojení. Myslím, že ať už zapojení naší profese je takové nebo jiné, vždy jako nezávislí experti konkurujeme jiným osobám, které by tuto službu mohly také nabídnout, když jde třeba o předinvestiční prověrku nebo o otázku spravedlivé ceny. Nemusí to být jenom auditor, může to být bankéř, právník. Osobně si ale myslím, že auditorská profese má ideální možnosti nabídnout tyto profesionální služby. Máme nezávislost auditora i auditorské metody, což je vlastně základ naší profese.

Myslím, že jednou z důležitých otázek, kterou můžeme jako profese udělat pro své členy, je vytvořit určité směrnice či standardy pro případ fúze a definovat jednoznačně náležitosti zprávy nezávislého experta. A jak by měla vypadat taková zpráva nezávislého experta? Máte profesní organizaci, která vypracovává směrnice či metodiku pro členy, a mohla by proto definovat třeba i obsah této zprávy.

Evropská kontaktní skupina se zamyslela nad tím, co už členské státy udělaly. Jenom v menšině členských států EU profesní organizace opravdu zpracovaly směrnice či

pokyny k sestavení nezávislé expertní zprávy. Takto dnes vypadá situace.

Jedná se přitom zejména o zpracování standardních formátů zpráv expertů, a dále zpracování specifických auditorských zpráv o předběžných účetních závěrkách, které jsou součástí dokladů o fúzi. Pocházím z Nizozemska, kde jsem certifikovaným auditorem, a mohu říci, že naše profese skutečně vytvořila takovýto formát předběžné účetní závěrky, která je součástí auditorské zprávy.

Víme, že profesionální organizace pomáhá svým členům. Věřím, že toto také platí v oblasti předinvestiční prověrky, co by měla obsahovat, jak by měla vypadat, jak by měl vypadat výrok auditora. Musím přiznat, že v USA jsem nenašel žádné další zprávy na téma odborného názoru a předběžné předinvestiční prověrky, ale musím říct, že mají celkový standard, který se týká i dalších povinností oceňovatele.

Co se týká finančních výkazů. Máme k tomu 7. směrnici, potom IAS 22 – Podnikové kombinace, který bude součástí evropské legislativy. To se vztahuje k České republice. Ministr financí by měl navrhnout, aby se IAS používal alespoň pro podniky obchodované na burze.

Evropská unie rovněž navrhuje takovou strategii, ale s jedním závažným rozdílem v porovnání se situací v České republice. My totiž hovoříme o tzv. schválených IAS (Mezinárodní účetní standardy), které byly schváleny Evropskou unií.

Proč to takto máme? Protože účetní standardy nemůžeme zadat nějakému soukromému mezinárodnímu orgánu, který by nikomu nebyl zodpovědný. To by bylo v rozporu s veškerými účetními pravidly. Tvrdíme tudíž, že vzhledem k tomu, že IAS se mají stát součástí evropské legislativy, pak tady musí být určitá forma schválení. Proto se také musí vypracovat strategie a mechanismus schvalování na technické úrovni, což se bude týkat všech aktérů, a bude to také na politické úrovni.

Nakonec nám jde o to, abychom měli schválené mezinárodní účetní standardy IAS. Tady snad můžeme hovořit o podzákoně úpravě, ale až IAS budou schváleny, vyjdou v oficiálním věstníku ve všech oficiálních jazycích. Znamená to také, že IAS budou k dispozici na internetu, protože všechny konsolidované evropské zákony si lze potom stáhnout zdarma z internetu. To je samozřejmě otázka pro Radu pro Mezinárodní účetní standardy, protože samozřejmě pro ně základním zdrojem příjmů jsou příjmy plynoucí z autorských práv.

Velice se zabývám auditorskými otázkami v kontextu s IAS 22. Mluvím tady o slučování podniků. Myslím, že IAS 22 zatím poměrně dobře popisuje ve svém úvodu současnou situaci, kde se rozlišuje mezi tzv. právními fúzemi, které nakonec vyústí k jediné účetní uzávěrce bez konsolidace, a k akvizičnímu převzetí, kdy vždy bude konsolidace.

V oblasti práva o podnicích Evropské unie, fúze a akvizice, dochází k novému vývoji. Vznikla styčná plocha mezi právem o podnicích a mezi zákony týkajícími se finančních trhů. Evropská komise zřídila nové expertní skupiny na vysoké úrovni, zaměřené na obchodní právo, právo o podnicích, které se mají zaměřit na různé věci. Hlavní jsou právě nabídky na převzetí podniků. Existuje snaha revidovat tuto záležitost a co nejdříve mít k tomu příslušný návrh. Expertní skupina se tudíž zabývá prioritně směrnici o převzetí.

Dále ještě bude předložen návrh směrnice k přeshraničním fúzím. Návrh se teď chystá, a od svých kolegů, kteří se tím zabývají, jsem vyrozuměl, že už je vlastně připravený, ale musí projít příslušnou hierarchií, než se zveřejní.

Pracuje se také na řízení podniků, což je otázka velmi zajímavá, leč rovněž velmi těžká. V současné době existuje studie, která srovnává různé zákony, které se týkají podnikového řízení po celé Evropě, a která také analyzuje základní rozdíly, a na základě toho všeho bychom měli být schopni posoudit, zda existuje nebo neexistuje potřeba pro evropskou iniciativu týkající se podnikového řízení.

Musím říci, že rozsah této studie je omezen jenom na kodex chování. Myslím si, že to není dost, protože najdete spoustu věcí, týkajících se podnikového řízení, v zákonech. Pokud si nevezmete všechny zákony, neprostudujete si je a podíváte se pouze na kodexy, pak nedostanete úplný obrázek. To si konkrétně uvědomila expertní skupi-

na a teď jsou některé elementy zohledňovány v rámci připravovaného právního rámce.

První a druhá směrnice se týká požadavků na zveřejňování, minimální kapitál, vyplácení. Tady se snažíme modernizovat jednoduchou legislativu pro vnitřní trh. Každý se snaží všechno dělat jednoduše, ale když o tom začnete diskutovat s odborníky, často se mi zdá, že výsledek je přesně opačný, že věci jsou stále komplikovanější. Jistě to má své důvody.

Své vystoupení bych chtěl uzavřít tím, že bych připomenul určitý přehled směrnic a zákonů, se kterým jsem vás seznámil v předcházejícím výkladu, hovořil jsem také o předpisech pro audit a pro příslušný odborný profesijní orgán. Myslím si, že existuje několik úrovní, a to evropská legislativa, která je základem pro národní legislativu, a pak je tady celá oblast otázek finančního výkaznictví, kde je možnost pro iniciativy.

Fúze a akvizice jsou velice důležitou věcí. Bohužel v mnoha případech výsledkem není očekávaná hodnota.

Mezinárodní účetní standard 22 a jeho aplikace v českém právu

Doc. Ing. Libuše Müllerová, CSc., VŠE Praha a viceprezidentka Komory auditorů ČR

Dovolte, abych udělala malou rekapitulaci toho, co již bylo tady řečeno o Mezinárodním účetním standardu 22 a otázkách, které nás pálí a které se týkají i aplikace tohoto standardu v českém právu.

Pokud jde o „bolavé body“ nebo problémy, které souvisejí s podnikovými kombinacemi a s aplikací mezinárodního účetního standardu do národních právních úprav, vidím v podstatě tři oblasti.

První oblast je forma podnikové kombinace, druhou oblastí je otázka goodwillu a jak ho v účetnictví zachytit, a třetí oblastí je otázka oceňování – přeceňovat či nikoliv. Pokud jde o formu, mezinárodní standard rozeznává dvě formy podnikových kombinací. Jednak je to forma akvizice a jednak je to forma fúzí.

U akvizice v podstatě můžeme ještě dále rozlišovat kapitálovou akvizici a majetkovou akvizici. U kapitálové akvizice se jedná o spojování koupí (je to akvizice ekvity, tj. podílu na vlastním kapitálu podniku), a podstatou toho bývá získání významného – rozhodujícího nebo podstatného vlivu. V našem právu je v podstatě tento způsob akvizice upraven v zákoně o cenných papírech, kde v § 13 jsou upravovány smlouvy o převodu cenných papírů. Pak je to akvizice druhá, které můžeme říkat majetková akvizice, tj. vlastně prodej podniku anebo čistých aktiv podniku. Upravuje to u nás obchodní zákoník, kde existují paragrafy zabývající se smlouvou o prodeji podniku.

Potom existuje skupina fúzí. Fúze upravuje obchodní zákoník, a sice jednak v obecné části, a jednak u konkrétních právních forem obchodních společností.

Obchodní zákoník v podstatě rozeznává dvě formy fúze: sloučení a splynutí.

Pokud jde o goodwill, to je velký problém. V našem účetnictví vůbec pojem goodwillu neexistuje, tuto položku nemáme v nehmotném majetku ani v nehmotných aktivech. V národních úpravách bývá goodwill upravován různě. Možná, že bychom se mohli podívat, jak upravuje sedmá direktiva konsolidační rozdíl, protože pokud dochází k akvizicím u ekonomicky propojených skupin, tak to můžeme možná ke konsolidaci přirovnat. Rozeznáváme buď aktivní nebo pasivní konsolidační rozdíl.

Rozdíl u akvizic nebo u podnikových kombinací bývá vykazován různě. Většinou záporný rozdíl z fúze bývá vykazován v pasivech. Kladný rozdíl z fúze je vykazován buď v aktivech anebo zápornou položkou v pasivech vlastně jako nějaká ztráta z koupě na vlastním kapitálu.

V naší právní úpravě je goodwill (nebo aspoň to, co představuje ten záporný nebo kladný rozdíl) nazýván opravnou položkou k nabytému majetku, která je vykazována vždy v aktivech buď kladnou nebo zápornou částkou. Má konkrétní úpravu odpisování, je odpisována účetně i daňově rovnoměrně 15 let a je vykazována ve skupině hmotného majetku v bilanci, což je také rarita naší národní úpravy. To je ta druhá skupina problémů goodwillu.

Pokud jde o třetí skupinu – oceňování – již jsme slyšeli, že u nás se do konce roku 2000 nesmělo přeceňovat (nebo vlastně ještě do konce roku 2001). Novela zákona o účetnictví, která vstoupí v platnost od roku 2002, to přeceňování dokonce nařizuje. Ale jistě by bylo vhodnější nechat na účetní jednotce, aby se podle formy, kterou konkrétní akvizice má, sama rozhodla, zda je potřeba nebo není nutné přeceňovat.

Možná bych ještě zmínila daňové dopady, protože české právo je poměrně hodně pod vlivem daňových zákonů. Výsledná forma podnikové kombinace bude může mít u našich podniků poměrně velký vliv na daně.

Pokud by se např. forma kapitálové akvizice chápala jako vklady majetku, tak u nás třeba u vloženého nehmotného majetku (a platí to pro opravnou položku čili pro goodwill) jeho odpis není daňově uznatelný. Pro podnik je to samozřejmě nevýhodné, protože nevykazuje třeba účetní ztrátu, ale daňový zisk.

Snažila jsem se o rekapitulaci problémů, které se promítají do naší právní úpravy. Skutečně si netroufám nějak více detailněji rozebírat mezinárodní standard. U nás jsou tyto věci pochopitelně nové.

Přeložili jsme Mezinárodní účetní standardy v roce 2000. Do obchodního práva se otázka fúzí a akvizic dostala v podstatě novelou obchodního zákoníku v roce 2001, čili učíme se a budeme rádi za každé další poznatky.

V současné době již lze podle mezinárodních účetních standardů sestavovat konsolidovanou závěrku. Naše účetnictví bylo založené tradičně na historických cenách, na oceňování historickými cenami. Přeceňování, to už jsme vlastně v souvislosti i s těmi akvizicemi viděli, nebylo možné v žádném případě, i když to neodpovídalo principu true and fair view. K tomu sloužila příloha k účetní závěrce, kde se případně rozdíl mezi true and fair a historickou cenou měly vysvětlit.

Novela zákona o účetnictví poprvé používá reálnou hodnotu, čili poprvé používá termín fair value, což vidíme jako velmi progresivní prvek. Kromě toho, že smí být fair value použita, tato novela přesně vyjmenovává, kdy lze fair value použít. Samozřejmě, že novela neopouští historické ceny. Historické ceny zůstávají, ale fair value je možné použít ve vyjmenovaných případech zákona.

Týká se to především možnosti přeceňování cenných papírů v účetní závěrce. U nás směly přeceňovat cenné papíry pouze investiční společnosti a investiční fondy k roční účetní závěrce. Podnikatelské subjekty nesměly. Dnes oblast cenných papírů může být nebo dokonce má být vykázána podle novely zákona na bázi fair value.

Chtěla bych se zmínit o ustanovení, které se mně na jedné straně strašně líbí, ale na druhé straně si myslím, že bude velkým rizikem jak pro účetní, tak pro auditory, a to: Tentýž paragraf o oceňování říká - teď nevím, jestli budu přesně citovat, ale pokusím se smysl vystihnout - „Účetní jednotka se ve svém účetnictví může odchýlit od legislativní úpravy, pokud to bude v zájmu true and fair view“.

To se mi zdá velice progresivní prvek v zákoně, protože do té doby nic takového nebylo možné. Auditor stvrzuje, že byly dodrženy právní předpisy. To je ten rozdíl mezi

kontinentálním a anglosaským přístupem v účetnictví, kdy vlastně u nás se ta regulace provádí poměrně dost tvrdě z centra.

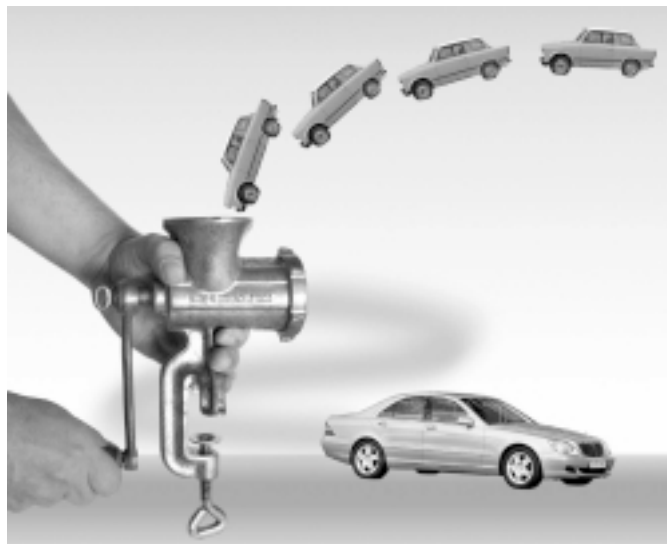
Mezinárodní účetní standardy jsou, řekla bych, zakončovány právě v přístupu, že se budeme moci odchýlit od legislativy, i když si dost dobře nedovedu představit, jak to případně bude účetní jednotka zdůvodňovat. Jsou zde totiž i další hlediska, například daňový aspekt. Naše podnikatele zajímá především, aby měli v pořádku daně, aby neměli problém s finančním úřadem a nějaká true and fair, to je prostě až na druhém místě.

Samozřejmě asi musíme rozlišovat úroveň, zda se jedná o kótované nebo nekótované podniky anebo dokonce kde management a vlastníci jsou jedna a tatáž osoba. Tam potom nastává problém říci vlastníkově, který je zároveň manažerem firmy, že odlévá peníze někam jinam, když on to ví. Takže těžko auditor mu to bude říkat, nebo resp. bude to nějakým způsobem napadat, když je to úmysl.

Myslím si však, že je tady první vlaštovka. Otázkou je, jak mezinárodní standardy budou v praxi vykládány, jak se vůbec budou používat, jestli si podniky troufnou je používat. Chtěli bychom docílit, aby se účetnictví vydalo vlastní cestou bez ohledu na daně a uvidíme, jestli se to podaří a jestli standardy budou aplikovány.

Mimochodem, chtěla bych se zmínit ještě o jedné zajímavé věci. V České republice existuje Národní účetní rada. Je to instituce, která v sobě zahrnuje čtyři právnické osoby: Komoru auditorů, Komoru daňových poradců, Svaz účetních a Fakultu financí a účetnictví Vysoké školy ekonomické. Tato Národní účetní rada velmi úzce spolupracuje s ministerstvem financí i na přípravě různé legislativy.

Nedávno jsme dostali materiál, který byl projednáván 10. – 12. září 2001 v Ženevě, kde byla mezinárodní konference týkající se účetnictví malých a středních podniků. Obsahuje velmi zajímavý model právě pro doporučení malých a středních podniků, do jaké míry mají respektovat mezinárodní účetní standardy. Myslím si, že to je cesta, kterou se asi budou muset ostatní také ubírat a naši republiku nevyjímaje.

Účetní řešení při fúzích a akvizicích v českých právních předpisech

Ing. Radka Kosinová, odbor účetnictví Ministerstva financí ČR

Na úvod bych chtěla říci pár slov o současné situaci právních předpisů, které se zabývají účetním řešením při přeměnách.

Základem je samozřejmě obchodní zákoník, zákon o účetnictví, a potom jsou to samozřejmě opatření ministerstev, která se zabývají postupy účtování pro podnikatele. Jak je jistě známo, alespoň české veřejnosti, v letošním roce byla schválena tzv. velká novela zákona o účetnictví, na kterou se, myslím, velice toužebně čekalo. Její účinnost bude od 1. ledna 2002. Po této novele je už lepší provázanost s obchodním zákoníkem, která se pro rok 2001 ztratila, protože obchodní zákoník pro rok 2001 samozřejmě připravoval nové přeměny společností a nové řešení přeměn. Bohužel neprošla novela zákona o účetnictví, která by na to plně navazovala. Takže rok 2001 byl takovým přechodným obdobím z toho důvodu, že se muselo udělat opatření na starý zákon o účetnictví a novelu obchodního zákoníku. Tolik úvodem.

Pro rok 2002 se to už samozřejmě trochu spravilo, zejména paragraf o oceňování při přeměnách reálnou hodnotou je teď plně funkční.

Postupy účtování pro podnikatele jsou stále ve fázi rozpracovanosti, a musím říci, že když se budu zmiňovat o postupech účtování pro podnikatele a o účtování při přeměnách, není to ještě definitivní verze a teoreticky by se ještě mohly v konečné, oficiální verzi, která bude schválena do konce roku, udělat nějaké změny.

Teď už k účetnímu řešení. Základem je samozřejmě obchodní zákoník, který stanovuje zejména důležité dny, ke kterým se sestavují konečné účetní závěrky a zahajovací rozvahy, a na to váže zákon o účetnictví.

Obchodní zákoník stanovuje tzv. rozvahový den, což je den, ke kterému se sestavuje zahajovací rozvaha. Téměř ve všech případech při přeměnách, až na malé výjimky, se zahajovací rozvaha ověřuje auditorem. Ke dni, který předchází rozhodnému dni, se sestavují konečné účetní závěrky, a to buď řádná nebo mimořádná.

Zákon o účetnictví dále stanovuje, že ke dni předcházejícímu rozhodnému dni se uzavírají účetní knihy a sestavují se účetní závěrky. V tomto případě zákon stanovuje, že v případě zanikajících účetních jednotek se už účetní knihy neuzavírají ke dni výmazu z obchodního rejstříku neboli vlastně ke dni, kdy se zapíše daná přeměna do obchodního rejstříku.

Pokud jde o účetní období, je také u přeměn změna, která platila už pro rok 2001, a to, že účetní období nástupnické účetní jednotky nastává rozhodným dnem a končí až dnem v účetním období, kdy byl proveden zápis přeměny do obchodního rejstříku.

Pokusím se to demonstrovat na malém příkladě. Vezměme si sloučení dvou společností, kdy pokračující společnost stanovila rozhodný den na 1. 6. 2002. Ke dni předcházejícímu rozhodnému dni se sestavují konečné účetní

závěrky obou společností, zahajovací rozvaha se tedy sestavuje k 1. 6. 2002.

Obchodním zákoníkem je dána lhůta devíti měsíců od rozhodného dne do dne, kdy musí být podán návrh na zápis dané přeměny do obchodního rejstříku. V tomto případě musí být podán návrh do konce března 2003. Když budeme předpokládat, že obchodní rejstřík tuto přeměnu schválí rychle, může připadnout datum zápisu například na 25. dubna 2003. Účetní období, pokud je kalendářním rokem, končí až 31. 12. 2003, což znamená, že je zde malá změna. U nástupnické účetní jednotky bude toto účetní období delší, jelikož to je závislé právě na dni, kdy tato přeměna bude zapsána v obchodním rejstříku.

Další věc se týká uzavírání účetních knih nebo sestavování účetních závěrek, a je stanovena v § 17 odstavci 7. Tam je účetním jednotkám dána možnost, aby již uzavřené účetní knihy mohly znovu otevřít. Tato možnost byla dána například v případě, že se společnost rozhodnou například v květnu 2003, že zřuzují, a jako rozhodný den si stanoví 1. 1. 2003. K tomuto dni se sestavuje zahajovací rozvaha. Ke dni přecházejícímu sestaví společnost konečné účetní závěrky. Vzhledem k tomu, že účetní závěrku již určitě měly sestavenou k 31. 12. 2002, protože předpokládáme jako účetní období kalendářní rok, otevřou znovu uzavřené účetní knihy, provedou úpravu, která se bude týkat přeměn společností, a sestaví novou účetní závěrku.

Myslím si ovšem, že tento paragraf zde byl ještě z důvodu toho, že při přeměnách může vzniknout nepříjemná situace, kdy přeměna například není zapsána v obchodním rejstříku a je tedy nutné jít zpátky do účetních knih a provést úpravy, které se týkaly přeměny, aby účetnictví zúčastněných účetních jednotek bylo takové, jako by se vlastně vůbec nepřeměňovaly.

Tolik k zákonu. Ještě zmíním § 27, který umožňuje ocenění reálnou hodnotou u majetku a závazků při přeměnách společnosti, s výjimkou změny právní formy.

Toto ocenění reálnou hodnotou se promítá do konečných účetních závěrek zanikajících společností. Následně se samozřejmě toto ocenění promítne reálnou hodnotou i do zahajovací rozvahy nástupnické nebo nástupnických účetních jednotek, například v případě rozdělení společnosti.

Nyní bych přešla k těm, jak jsem již řekla, dosud neschváleným postupům účtování a k onomu předpokládanému článku, který by měl být od roku 2002 účinný.

Předpokládá se, že článek o přeměnách bude nyní součástí úvodních ustanovení postupů účtování pro podnikatele. Tuším, že by to měl být článek 20 původních ustanovení, pokud se ještě něco nezmění.

Nejprve se zaměřím na postupy účtování a vůbec na postupy při sestavování konečných účetních závěrek u zanikajících účetních jednotek, a následně bych se potom zaměřila na zahajovací rozvahu a operace, které se musí provést u nástupnické účetní jednotky k rozhodnému dni.

Před sestavením konečné účetní závěrky účetní jednotky musí rozhodnout, které položky budou převádět na nástupnickou účetní jednotku, a které nástupnická účetní jednotka bude moci využít. Jedná se o rezervy, opravné položky k jednotlivým složkám majetku, dále se jedná o opravnou položku k nabytému majetku, která byla vytvořena z předešlých transakcí. Dále jsou to ještě dohadné účty aktivní a pasivní a účty časového rozlišení.

Pokud účetní jednotka rozhodne, že nebude opodstatněné, aby se o nich účtovalo u nástupnické účetní jednotky, tak se samozřejmě musí zrušit ještě před sestavením konečné účetní závěrky. A pokud bude předpokládat, že toto opodstatnění pro tyto účty bude, zůstanou v účetnictví a budou součástí účtů i u nástupnické účetní jednotky.

Rozhodnou-li se účetní jednotky převádět opravné položky k jednotlivým složkám majetku nebo i převádět opravnou položku k nabytému majetku, pak v zahajovací rozvaze u nástupce by tyto položky měly být vyjádřeny. Tzn. že majetek by měl být vyjádřen v brutto hodnotě a k němu by měla být vytvořena opravná položka. V případě opravné položky k nabytému majetku, pokud se bude převádět, měla by být zřejmá cena nebo hodnota opravné položky k nabytému majetku a k ní vytvořené oprávký.

Domnívám se, že v případě, že se bude oceňovat reálnou hodnotou, bude tato situace nastávat jenom například u změny právní formy, kde se neoceňuje reálnou hodnotou, tzn. že se ty položky převádějí z konečné účetní závěrky do zahajovací rozvahy beze změny.

Další krok, který je nutné udělat při přeměnách, je vyjádření ocenění majetku a závazků reálnou hodnotou a v souladu s ustanovením § 27 zákona o účetnictví. Toto ocenění se potom promítne do konečné účetní závěrky zanikající zúčastněné účetní jednotky.

Pokud bych se měla vyjádřit k ocenění reálnou hodnotou a k tomu, jak se toto ocenění bude účtovat, pak rozdíl mezi reálnou hodnotou a účetní hodnotou příslušného majetku a závazků se vyúčtuje na příslušné účty, a na druhé straně ve třídě vlastního kapitálu se použije nově zaváděný účet 418, který má název „Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách“, kde se vyjádří rozdíl, který vzniká při této přeměně.

Původně se předpokládalo, že se tento účet zavádět nebude, ale i vlivem připomínkového řízení, které dosud probíhá, bylo zvoleno použít úplně samostatný účet, protože kdyby se například použil účet 413, v rámci tohoto účtu by se účtovalo nejenom o tomto rozdílu, ale na účtu 413 se účtují i například dary nebo jiné položky, a vypovídací schopnost rozvahy by se trochu snížila tím, že by nebyl na první pohled vidět tento rozdíl, a muselo by to být vyjádřeno až v příloze k účetní závěrce.

Pokud ještě mohu hovořit o ocenění reálnou hodnotou, je samozřejmě umožněno, aby se v některých případech, kdy se bude přeceňovat majetek a závazky, použil i účet 097, což je opravná položka k nabytému majetku u zanikajících účetních jednotek. Zejména je tomu tak v případě, že může dojít při znaleckém ocenění k tomu, že znalec ocení i určitý soubor majetku pouze jednou cenou s tím, že se v účetnictví použijí účetní hodnoty, a rozdíl mezi celkovou částkou a účetními hodnotami bude vy-

jádřen na účtu 097 jakožto rozdíl vzniklý z ocenění majetku jednou cenou.

Další oblastí, kterou účetní jednotky musí provést v konečné účetní závěrce, je vyjádření odloženého daňového závazku. Předpokládá se, že tato povinnost bude platit zejména pro účetní jednotky, které mají povinnost auditu podle § 20 zákona o účetnictví. U ostatních účetních jednotek se toto nechává na jejich uvážení, případně na uvážení auditora, který by měl možnost se vyjádřit, jestli by se o tomto odloženém daňovém závazku mělo účtovat i u neauditovaných účetních jednotek podle § 20.

Tento odložený daňový závazek by vznikl z toho důvodu, že účetně se přecení na reálnou hodnotu a bude se například účetně odpisovat z této vyšší hodnoty. Daňově by se mohlo stát, že cena bude odlišná a pro daňové účely by se v důsledku toho uplatnila pouze nižší částka jako výdaj na dosažení zajištění a udržení příjmů. Proto by se odložený daňový závazek měl vyjádřit už v konečné účetní závěrce. V případě, že to bude odložený daňový závazek, snižoval by hodnotu účtu 418.

Nevím, jestli se to bude stávat v praxi, ale v případě, že by to byla odložená daňová pohledávka, bylo by to účtováno ve prospěch účtu 418, ale myslím, že v praxi se předpokládá, že spíše to bude přecenění směrem nahoru, aby rozdíl na 418 byl ve prospěch tohoto účtu, a dalo by se říci, aby zvyšoval hodnotu vlastního kapitálu.

Nyní bych shrnula, co bude konečná účetní závěrka zahrnovat:

- bude zahrnovat nově oceněný majetek, závazky, případně nový zůstatek účtu 097,
- v kapitálu bude na účtu 418 vidět rozdíl z přecenění s tím, že se tam vyjádří odložený daňový závazek.

Tolik ke konečné účetní závěrce a k zanikajícím účetním jednotkám, a nyní k operacím, které se vztahují k nástupnické účetní jednotce, k zahajovací rozvaze.

Nástupce přebírá majetek, závazky, případně je tam vyjádřena 097, tzn. opravná položka k nabytému majetku. Pokud jde o zůstatek účtu 418, předpokládá se, že její nástupnická účetní jednotka libovolně použije buď na zvýšení základního kapitálu nebo na doplnění některého z fondů, případně to zaúčtuje na nerozdělený zisk. Rozhodnutí se ponechává na účetní jednotce, jak chce tento zůstatek použít, i jak chce použít vlastní kapitál zanikající účetní jednotky, a dalo by se říci, že se už v tomto případě z hlediska účetnictví nepřikazuje, že jej musí zaúčtovat přesně na ten nebo onen účet.

Podotýkám, že se musí dodržet všechna ustanovení obchodního zákoníku o možnosti zvyšování základního kapitálu, aby se nepřekročily určité hranice, o kterých tady bylo hovořeno.

Další kroky, které musí být provedeny, je vyloučení některých položek, tzn. vyloučení vzájemných pohledávek a závazků a dále vyloučení vzájemného kapitálového propojení.

K vyloučení vzájemných pohledávek a závazků samozřejmě dojít musí, a pokud by zde vznikl nějaký rozdíl (může se například stát, že pohledávka byla nabyta postoupením za nižší cenu, než bylo nominále této pohledávky), tak ten se potom vyjádří ve vlastním kapitálu a předpokládá se, že se pro to použije účet 428, což je nerozdělený zisk minulých období.

Dalším krokem je vyloučení vzájemných kapitálových propojení mezi zúčastněnými účetními jednotkami. Pokusila bych se to vysvětlit na akcích.

Pokud akcie emitovala účetní jednotka, která se stává nástupcem, a tyto akcie byly v držení zanikající účetní jednotky, tak v rámci té přeměny, například při sloučení, se tyto akcie dostanou do zahajovací rozvahy nástupnické účetní jednotky a vyjádří se jako vlastní akcie na účtu 252, jehož název je teď „Vlastní akcie a vlastní obchodní podíly“.

Ocenění těchto akcií musí být vyjádřeno v zahajovací rozvaze a bude v ceně, ve které byly evidovány u zanikající účetní jednotky, tzn. že u zanikající účetní jednotky mohly být evidovány buď v pořizovací ceně anebo v reálné hodnotě, pokud se jednalo o obchodovatelný cenný papír, který byl obchodován na veřejném trhu.

Akcie, které emitovala zanikající účetní jednotka a držela je jiná ze zúčastněných účetních jednotek, tzn. buď nástupnická nebo jiná zanikající účetní jednotka, jsou v zahajovací rozvaze vyloučeny proti účtu vlastního kapitálu v ceně, ve které byly evidovány u zúčastněné účetní jednotky.

Vzhledem k tomu, že se musí vyloučit některé položky týkající se vzájemných pohledávek a závazků, a jelikož musí být vyloučeno i ono kapitálové propojení, je stanoveno, že se k zahajovací rozvaze připojuje příloha, která tyto skutečnosti vysvětluje.

Tolik asi k zahajovací rozvaze a nyní bych chtěla ještě zmínit malou odlišnost, o které se předpokládá, že je nyní součástí onoho navrhovaného článku v úvodních ustanoveních, a to v případě slučování mateřské a dceřiné společnosti, kdy mateřská společnost vlastní stoprocentní podíl dceřiné společnosti.

Tady se předpokládá, že nebude docházet k přeocňování nebo oceňování majetku a závazků reálnou hodnotou, a jednotlivé položky se budou přebírat od zanikající účetní jednotky v ocenění, ve kterém u ní byly, i do zahajovací rozvahy u pokračující mateřské společnosti.

Je tady jediný rozdíl nebo spíše jediná malá odlišnost, která se dá použít pro případ, kdy je pořizovací cena akcií nebo finanční investice u mateřské společnosti vyšší, než je hodnota vlastního kapitálu dceřiné společnosti. Je umožněno, aby se za určitých předpokladů, které musí být splněny, tento rozdíl naučtoval na účet 097, což je opravná položka k nabytému majetku, aby se nesnižovala hodnota vlastního kapitálu v zahajovací rozvaze

u nástupnické účetní jednotky. Jsou zde ale stanoveny určité předpoklady. Jedním z nich je, že cena finanční investice musí být uhrazena a musí zde být předpoklad nějakých budoucích zisků této společnosti, aby došlo k úhradě nákladů, které budou postupně rozpouštěny z 097 do hospodářského výsledku.

To je všechno k přeměnám. Jinak bych ještě krátce zmínila změnu právní formy, která se trochu vymyká všem ostatním typům přeměn, tzn. že se vymyká jak sloučení, splynutí, tak rozdělení nebo převodu jmění na společníka.

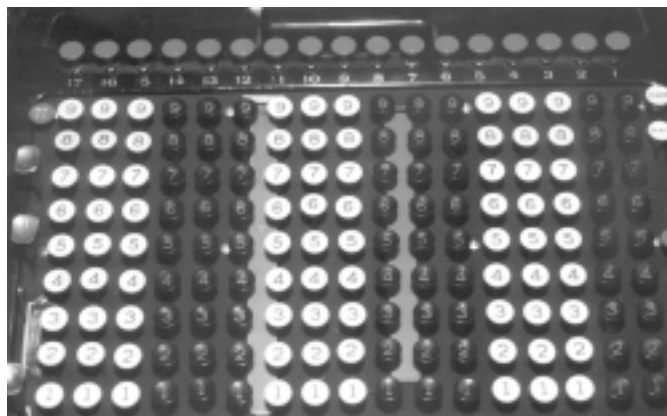
Je tomu tak především z důvodu, že nedochází k ocenění reálnou hodnotou majetku a závazků, dochází jenom k přebírání tohoto majetku a závazků z konečné účetní závěrky do zahajovací rozvahy beze změn, tzn. že v zahajovací rozvaze musí být vyjádřeny i opravné položky k jednotlivým druhům majetku i opravná položka k nabytému majetku s vyjádřením opravek.

Další odlišností je, kdy se sestavují konečné účetní závěrky. Novela obchodního zákoníku z roku 2000 stanovila, že konečná účetní závěrka bude sestavována ke dni, který předchází dnu zápisu této změny do obchodního rejstříku, a ke dni zápisu změny bude sestavována zahajovací rozvaha. Jak jsme ale slyšeli možná v tomto případě nastane malá změna, že ne vždy se budou muset tyto účetní závěrky a zahajovací rozvahy sestavovat.

Ještě na závěr bych zmínila vedení účetnictví od rozhodného dne do dne zápisu přeměny do obchodního rejstříku.

Postupy účtování mohou stanovit obecně, jak se bude postupovat. Je potom na účetních jednotkách, jak budou postupovat a jak účetnictví povedou s tím, že musí předpokládat jak variantu, že přeměna bude zapsána do obchodního rejstříku, tak by měly počítat i s variantou, že tato přeměna do obchodního rejstříku zapsána nebude. Také se musí počítat se skutečností, že zákon o DPH stanovuje, že placení DPH zaniká až dnem výmazu z obchodního rejstříku. Znamená to tudíž, že v tom je trochu odlišnost, že zákon o dani z přidané hodnoty nejde na řešení od rozhodného dne, ale zachovává zápis změn v obchodním rejstříku.

Tolik k přeměnám společností a k postupům účtování, které se předpokládají pro rok 2002. Jak už jsem několikrát zdůraznila, zatím není tato verze schválena, takže se může ještě předpokládat, že dojde k nějakým změnám, ale nemohu stoprocentně říci, jestli k takovým změnám dojde či nikoliv.

Obraz finanční pozice spojeného podniku

Doc. Ing. Hana Vomáčková, Vysoká škola ekonomická, Praha

Dovolila bych si v úvodu učinit pár poznámek k pojmu „podnikové kombinace“, protože například změna právní formy určitě podnikovou kombinací není. Nic nového jsem však nevymýšlela, to už vymysleli za nás v Mezinárodních účetních standardech a v jiných právních úpravách - podniková kombinace je spojování podniků. Může pochopitelně probíhat různými formami. Asi nejčastější je kapitálová akvizice, což znamená, že se kupuje takový podíl, takový balík akcií, který mi zaručuje nějaký významný, rozhodující, podstatný vliv. Není to jakákoliv koupě majetkového cenného papíru.

Druhým typem jsou majetkové akvizice, čili je to přímá koupě podniku, u nás smlouvou o prodeji podniku. Náš obchodní zákoník do této roviny staví i vklad podniku. Tam bych si dovolila oponovat, protože v určitých případech vklad podniku je především kapitálovou akvizicí. Pokud na podnik získám rozhodující vliv prostřednictvím právě emitovaných akcií, je to prvořadě kapitálová akvizice, ale naše předpisy tuto rovinu neznají.

Konečně je to třetí způsob spojování, zdůrazňuji podniků, což jsou de facto fúze.

Pak si dovoluji upozornit, že se trochu liším v názorech, které jsou v obchodním právu, a o kterých si myslím, že by měly být v účetnictví, ale možná ani ne tak vinou obchodního práva, ale vinou toho, že si s tím v účetnictví nevíme rady, protože nemáme dostatek zkušeností.

Dovolila bych si zdůraznit, a mohu použít i příklady z dnešních vystoupení a diskuse, že kolem sloučení, splynutí, popřípadě převodu jmění na společníka, protože to všechno bychom mohli zahrnout do toho právního spojování podniků, jsou pochopitelně různé účetní přístupy. Novela zákona o účetnictví nám prezentuje nové ocenění, což se v podstatě dá vykládat dvěma způsoby:

- buď podle § 27,
- nebo podle § 24.

Z toho vyplyne jiné účetní zobrazení.

Podíváme-li se na to, jak to vypadá ve světě, tak zjistíme, že i jinde ve světě s tím mají problémy, podobně jako my. Příkladem může být US GAAP, vidíme, že donedávna i fúze ve Spojených státech byly převážně řešeny metodou poolu, a teprve poslední úprava, myslím FAS 141, která má platit od června 2001, začíná upřednostňovat účetní metodu koupě.

Názory nejsou jednotné. Jak sedmá direktiva, tak třetí direktiva Evropské unie, má přístupy různé a podíváme-li se na Mezinárodní účetní standardy, standard 22, i tam je jiný přístup. Otázkou je, na čem bychom se měli dohodnout. Je mi jasné, že se nedohodneme dnes, že se nedohodneme k 1. lednu, ale nějaká perspektiva rozumného uvažování o tom, jakým směrem by se mělo jít, by asi být měla.

Jinde ve světě, jak v Mezinárodních účetních standardech, tak i v US GAAP a jinde, tak i v direktivách Evropské unie, pro spojování podniků mají dvě účetní metody:

- metodu koupě, která předpokládá, že ke spojení podniků dochází faktickou koupí. Neříkám právní, ale fak-

tickou, ekonomickou. Takže je tam nabyvatel, který získal podnik, koupil ho za nějakou dohodnutou částku, převezme aktiva a závazky tohoto podniku, protože jinak by ho nemohl používat, a s největší pravděpodobností mu mezi hodnotami čistých aktiv toho podniku (oceněných nějakými cenami - standardy chtějí reálnou hodnotu) a kupní cenou vyjde rozdíl, který bude považován za goodwill. U fúzí bych řekla: dobře, vznikne nám tam jakýsi rozdíl z fúze a nebudu se zatím zabývat jeho dalším rozčleněním, to může být otázkou dalšího postupu;

- kromě této účetní metody koupě se pro spojování podniků obecně používá i metoda poolu, kdy se prostě dohodou dávají tyto podniky dohromady, vytvoří se nový ekonomický celek, vlastníci, společníci, kteří jsou na tom zúčastněni, jsou ve vyrovnaném postavení, a protože nikdo nic nekupuje, podnik se také neoceňuje a není v zásadě ani důvod pro nové oceňování jednotlivých aktiv a závazků.

Faktem je, že sedmá direktiva tuto možnost v zásadě umožňuje i pro konsolidované účetní závěrky, ale většinou se tato metoda v rámci konsolidace nepoužívá, v některých státech není ani zahrnuta do národní účetní úpravy.

U fúzí bych řekla, že je to problém. Jsou vždycky období, kdy se rozhodneme pro pool, nejen u nás, ale i někde jinde ve světě, anebo naopak pro akvizice.

Když se podíváme na náš vývoj, do roku 1996 jsme neměli žádné „páky“ na jakékoli přeceňování. Pokud fakticky k těmto transakcím docházelo, a porovnáme to s účetními metodami, byla to metoda poolu. Od roku 1997 jsme měli v obchodním zákoníku a v obecném znění některých účetních předpisů takovou úpravu, která se dala využít k tomu, že prakticky všechno bylo účtováno metodou koupě, metodou akvizice. Dokonce to bylo i u změny právní formy, kdy se věcně s podnikem de facto nic neděje, jenom formálně právně tam docházelo k jakési transakci.

Pak jsme měli období, kdy jsme opět nepřeceňovali, takže pokud se cosi udělalo, muselo to být v zásadě účetní metodou poolu. S jedinou výjimkou tam, kde to byla fúze podniků, kdy se nějaká mateřská společnost spojovala s dceřinými nebo přidruženými společnostmi a koupila své účasti někde na burze, bylo možné rozdíl vyúčtovat jako opravnou položku.

Teď budeme mít období, které zase bude nějak upraveno. A možná, že v některých případech, když budeme postupovat podle § 27, bude to pool, a když budeme postupovat podle § 24, uděláme z toho koupi.

Řekla bych, že je to letitý problém poolu nebo akvizice při účtování fúzí.

Přiznám se, že jsem silně ovlivněna Mezinárodními účetními standardy. Takže bych šla na transakce s podnikem, což je podle mého názoru věcným základem fúzí, nikoliv ve smyslu § 5 obchodního zákoníku, protože

tam je definován pro účely obchodního zákoníku, ale ve smyslu fungující ekonomické jednotky. Mně sice zanikne společnost, ale proto přece nezruším podnik, spojím ho a tento podnik bude nadále fungovat.

Věcně cítím, že je to v první řadě transakce s podnikem, ve druhé řadě při transakci s podnikem pochopitelně musím nakonec dojít na rovinu aktiv a závazků tohoto podniku.

Z toho by mi pak vycházelo, kdybych šla po linii zkoumání věcné podstaty, že bych asi musela odlišit situace, kterých bude sice v praxi asi poměrně méně. Jsou to případy, kdy se budou právně spojovat společnosti, které jsou zcela nezávislé. Těch případů bude asi velmi málo, nicméně tam je klasický základ k tomu podívat se, jak se spojily. Je tam nabyvatel, koupě a kupní metoda se vším všudy, anebo nebyla to koupě, a pak se jedná o metodu poolu, tzn. je třeba, sjednotit oceňovací politiku, vyloučit vzájemné duplicity.

Pak je druhá skupina, od které Mezinárodní účetní standardy dávají ruce pryč, protože říkají, že se nebudou zabývat případy reorganizací, asi z toho důvodu, že se nemohly dohodnout. Jestliže se bude spojovat mateřská společnost s nějakými dceřinými nebo přidruženými společnostmi, ne stoprocentními, v principu tam měla už po akvizici kdysi v minulosti probíhat konsolidace účetních závěrek. Fúze je v těchto případech, podle mého názoru, pouze pokračováním konsolidací, takže nejsprávnějším řešením je zkonsolidovat k rozhodnému dni, a zahajovací rozvaha by byla ta poslední, konsolidovaná účetní závěrka. Je to ale můj názor, pochopitelně v našich daných předpisech asi toto nebude, ale asi bychom k tomu měli cílově směřovat.

Potom máme případy, kdy jsou to sice členové skupiny, ale jsou to nějaké sesterské společnosti nebo stoprocentní mateřská a dceřiná společnost. Tam se o žádnou koupi určitě nejedná, a pak by na ně měla být použita metoda poolu a žádné přeceňování, ani podle § 27 novely zákona o účetnictví, ani podle § 24, takže tady vidím problém. Uznávám, že je to složité, a že chceme jednoduché řešení, ale otázkou je, jestli toto jednoduché řešení povede k tomu, co je vlastně tématem této diskuse, tj. věrohodný obraz finanční pozice spojeného podniku.

Tudíž závěr podle mě je, že pro fúze jsou dvě metody, které už svět vynalezl, ale trochu se bojím ponechat úplně právo volby ničím neohrazené. Pokud to u nás bude takto, tak to bude na zodpovědnosti auditorů, protože auditor bude muset posoudit, jestli zvolená oceňovací metoda odpovídá věcné podstatě, a pokud to schválí tak, jak si to někdo přeje, a bude to zdůvodňovat tak, že tento zákon říká tohle, zatímco zákon druhý říká tohle, mohou z toho být do budoucna problémy.

Stejně tak se obávám toho, že by direktivně bylo řečeno, že to vždycky bude pool anebo vždycky koupě. Obojí je, podle mého názoru, nesprávné.

Domnívám se, že ve většině případů i fúze budou v zásadě svým věcným charakterem koupí, a že by měly být řešeny účetní metodou koupě. Pak vyvstává další otázka - bude tam vznikat jakýsi rozdíl z fúze. Co s ním?

Mezinárodní účetní standardy ho obecně vnímají jako goodwill a je vždycky v aktivech:

- buď jako očekávaný majetkový prospěch z toho fungujícího podniku, který jsme převzali,
- nebo je-li záporný, jako korekce k hodnotě převzatých aktiv.

Podle sedmé směrnice Evropské unie (která je sice myšlena na konsolidovanou účetní závěrku, ale ty procesy jsou podobné) máme aktivní rozdíl v aktivech, pasivní rozdíl v pasivech.

Podle některých národních úprav, tak jak je mají ve svých předpisech, tak se můžeme například v Německu setkat s tím, že tento rozdíl z fúze půjde vždycky do pasiv.

Anebo já jako teoretička vymyslím už tu čtvrtou metodu, která je logická, a byla by uplatňováním zásady opatrnosti skoro až ad absurdum, že záporný rozdíl mi půjde do aktiv jako korekce, a kladný rozdíl do pasiv.

Máme tudíž různé koncepce a my se musíme dohodnout, jaké by měly být. Uznáme-li, že může vznikat rozdíl z fúze, tak jak dlouho může v účetnictví nástupce být? Do 4, 5, 15, 20, 40 let? Musí to mít nějaké zdůvodnění, jakým způsobem bude stanoven nějaký účetní odpisový plán, a bezpochyby se nesmí zapomenout, že tam bude muset být případně test na znehodnocení této položky.

Nyní bych se chtěla vrátit k situaci, ve které jsme. Myslí si, že jsme v nějaké etapě vývoje, která jistě problémy přinesla, celou řadu věcí jsme neznali, teprve se je učíme, takže to bude takové, jaké to je, ale musíme si být vědomi úskalí.

Problém je v tom, že jsme zvyklí na to, že to, co je v obchodním zákoníku, to je pro účetnictví svaté, a my budeme v účetnictví dělat jakousi kopii ustanovení, která jsou v obchodním zákoníku. Myslí si, že tak by to nemělo být. Obchodní zákoník to dělá pro sebe, pro své účely, a musím vzít v úvahu všeobecně uznávané účetní zásady, koncepce, které už byly někde ve světě vymyšleny (protože co bychom vymýšleli nového), a podle toho zvážit, co dáme navíc nad tento obchodní zákoník, abychom prosadili své účetní záležitosti.

Jestliže nám tedy obchodní zákoník říká, že při fúzích nebo při přeměnách tam změna právní formy prostě nepatří, je to zase jenom nějaká setrvačnost z minula, jelikož se to vnímá především jako přechod majetku a závazků. To je, prosím, něco jiného než postoupení podniku do jiného právního subjektu. Teď mám na mysli podnik, ekonomickou jednotku, ne soubor majetku atd., jak je to uvedeno v § 5.

Faktem je, že potom obchodní zákoník říká, že za určitých okolností požaduje znalecké ocenění majetku a závazků, obchodního jmění, a pochopitelně vyžaduje znalecké ocenění pro určení poměru výměny. Neboť když dávám dva podniky dohromady, nemohu to dělat bez toho, aniž bych znala jejich reálnou hodnotu, zejména jestliže účetnictví silně setrvává na historických cenách bez ohledu na to, že v průběhu času tyto historické ceny v mnoha případech velmi zastaraly, a účetní závěrka, bilance, v těchto historických cenách nemá skoro žádnou vypovídací hodnotu. Pak důležitější je ona příloha, která nám vysvětluje, že ono je to v realu všechno jinak.

Myslím si proto, že tímto směrem by se měl ubírat do budoucna vývoj účetní legislativy v této oblasti a prosím, pokud bude dáno platnými předpisy právo volby, aby i ti auditori a ti zodpovědní v účetních jednotkách uvažovali z hlediska věcné podstaty těchto procesů, protože nebudou-li, budou tam rizika, budou tam problémy a budeme se dohadovat, kdo za to může, že v tomto předpisu je to tak a v jiném jinak.

Respektování práv účastníků fúzí a úloha regulátora

Ing. Tomáš Ježek, Komise pro cenné papíry

Budu mluvit o ochraně práv účastníků v procesu převzetí a fúzí a úloze Komise pro cenné papíry. Určitě nebude na škodu, když na úvod zabrousím nebo zajdu trochu do historie. Historie ochrany práv minoritních akcionářů v procesu akvizic, převzetí je stará asi pět let. Ta první ustanovení ohledně povinností akcionářů, kteří překročí jistý podíl na hlasovacích právech, se dostala do obchodního zákoníku novelou v roce 1996 a velmi mně těší, že to byla novela, kterou jsem předkládal v parlamentu já sám v době, kdy jsem byl předsedou rozpočtového výboru.

Naneštěstí se však bohužel v té době spoléhalo výlučně na vynucovací pravomoc soudů, jinými slovy, že ta ustanovení byla vynucována jenom silou soudních rozhodnutí. Spoléhalo se na to, že někdo podá žalobu, minoritní akcionáři podají žalobu a soudy rozhodnou. Vzhledem k tomu, že české soudy zvláště v té době pracovaly velmi pomalu a nedůrazně, tak de facto tato ustanovení v obchodním zákoníku týkající se převzetí zůstala v podstatě nevynucovaná.

Také druhý pokus, kdy se příslušná ustanovení obchodního zákoníku dostala do zákona o Komisi pro cenné papíry, jako že Komise pro cenné papíry má právo je vynucovat, tak díky velmi nemilé a řekl bych přímo hloupé chybě legislativně-technické se opět stalo, že komise toto právo de facto neměla, protože ta ustanovení byla napsána pod čarou a právní fundamentalisté dovodili, že co je pod čarou, není součástí zákona. Opět tato ustanovení zůstala nevynucovaná. Teprve na třetí pokus, a o něm dnes budeme hovořit, se přímo do novely obchodního zákoníku, která platí od 1. ledna 2001, dostala a jsou tam tedy jasná ustanovení, která zmocňují komisi tato ustanovení vynucovat.

Jsme velmi rádi, že tomu tak je, protože vzhledem ke způsobu a nedávné minulosti, jak vznikal český kapitálový trh jako důsledek kupónové privatizace, tak drtivě převažuje proces odcházení společností z veřejného trhu. Odcházení znamená pro český kapitálový trh typickou přeměnu veřejných společností na soukromé, cestou akvizic. Společnosti jsou potom vyřazovány z veřejných trhů, jak z burzy, tak RM-Systému, což samo o sobě není nic špatného. Tyto společnosti vesměs pracují velmi kvalitně, ale jsou to společnosti, které mají velmi omezený počet akcionářů a jsou to typicky rodinné společnosti.

Do letošního ledna proces nebyl regulován, to znamená akcionářům, kteří se ocitli v roli oněch minoritních akcionářů, se dostávalo velmi zřídka kompenzace. Samozřejmě někteří se o to snažili, přestože věděli, že vynucování je velmi obtížné, a řada společností respektovala zákon, ale řada společností také ne.

Poslední obecnější slovo - my hodnotíme tento proces jako jakousi definitivní tečku za érou kupónové privatizace, kdy na veřejný trh bylo z moci úřední umístěno asi

1700 společností, které se velmi rychle nebo záhy, jakmile se začalo obchodovat, začaly transformovat na soukromé společnosti. Zvláště některé skupiny akcionářů začaly skupovat akcie, získaly majoritu a společnosti odcházely z trhu. Problém českého kapitálového trhu stále ještě je, že existuje výrazná asymetrie mezi společnostmi, které odcházejí z trhu veřejného, a těmi, kteří na něj přicházejí. To znamená, že stále ještě jsme neměli žádné IPO, to znamená žádnou společnost, která by se rozhodla přijít na veřejný trh a kapitalizovat se tam. Ale očekáváme, že to velmi brzy nastane vzhledem k dalším a dalším okolnostem. V současné době všude na světě je kapitálový trh po 11. září v depresi, ale doufáme, že je jenom otázka dočasná.

Od 1. ledna letošního roku je Komise pro cenné papíry nadána pravomocí vynucovat ustanovení obchodního zákoníku, která regulují převzetí a fúze. Zákon rozlišuje čtyři třídy těchto případů, z nichž všechny čtyři Komise pro cenné papíry dozoruje. Jsou to za prvé povinné a dobrovolné nabídky, a další dvě jsou povinné a dobrovolné nabídky týkající se buď registrovaných nebo neregistrovaných cenných papírů.

Takže máme dobrovolnou nabídku převzetí týkající se registrovaných účastnických cenných papírů, povinnou nabídku převzetí týkající se registrovaných účastnických cenných papírů, povinnou nabídku týkající se neregistrovaných účastnických cenných papírů a dobrovolnou nabídku k převzetí týkající se neregistrovaných cenných papírů, přičemž samozřejmě ta převzetí týkající se registrovaných cenných papírů, které jsou obchodovány na burze, to znamená registrované na burze, na veřejném trhu.

Možná, že už je to přílišný detail, ale i pojem registrovaný cenný papír je nový. Tady se od 1. ledna obrátil gard o způsobu, jakým se cenný papír dostane na veřejný trh. Dříve to bylo rozhodnutí ministerstva financí, potažmo Komise pro cenné papíry, která udělovala statut registrovaného cenného papíru. Dnes je tomu tak, že o tom, zda bude přijat papír k obchodování anebo ne, rozhoduje burza a komise potom už jenom registruje to, že ho burza přijala. Proto tedy registrovaný cenný papír.

Režim vlivu je samozřejmě mnohem přísnější u registrovaných cenných papírů. Řekl jsem, že máme dobrovolné a povinné nabídky. A vzhledem k tomu, že, drtivá většina případů, kterými se zabýváme, jsou povinné nabídky převzetí týkající se registrovaných účastnických cenných papírů, tak o tom pohovořím podrobněji. Regulace u dalších tří případů je ale velmi podobná, takže není třeba vše opakovat.

Jak už jsem říkal, povinné nabídky převzetí týkající se registrovaných účastnických cenných papírů jsou nejčastějším případem v České republice právě proto, že jsou to společnosti, které se ocitly na veřejném trhu z minulosti

jako důsledek rozhodnutí vlády v rámci programu kupónové privatizace. Nyní tyto společnosti odcházejí, protože vesměs nevyhovují kritériím evropských směrnic, které předepisují minimální objem kapitalizace a minimální objem free flow nebo rozptylu.

Povinnost učinit nabídku k převzetí ukládá navrhovatelé jednak zákon, jednak může být povinnost uložena regulátorem, tzn. Komisí pro cenné papíry, anebo samy stanovy společnosti mohou v některých případech nabídku stanovit.

Ve kterých případech to ukládá přímo zákon? Zákon to ukládá v případě, že nabytí registrovaných účastnických cenných papírů akcionářem nebo osobami, které s ním jednájí ve shodě, byl učiněn v rozsahu, který mu umožní ovládnutí společnosti. Tady je určitá změna proti předchozímu ustanovení z roku 1996, kde to bylo příliš ostře a jednoznačně (a zbytečně přesně) stanoveno, že ovládnutí společnosti rovná se držba 50 %. Dneska se říká, že hranice klesla na 40 %, ale může to být i méně, pokud se prokáže, že i to menší procento než 40 %, je procento, kterým je společnost ovládána. To klíčové je, že akcionář začal ovládat společnost, a to ovládnutí je aproximativně stanoveno na úroveň 40 %.

To je jeden práh – nejdůležitější. Pak jsou ještě dva prahy, kdy se povinná nabídka ještě musí dělat na úrovni 66 a 70 %. Tyto prahy jsou důležité pro hlasování o určitých specifických významných věcech na valné hromadě. Zákon ukládá povinnou nabídku za prvé, když někdo začne ovládat společnost, a za druhé, když valná hromada rozhodne o zrušení registrace cenných papírů, rozhodne o odchodu z burzy. V tom případě rovněž má společnost povinnost nabídnout koupi akcií akcionářům, kteří hlasovali proti nebo kteří byli na valné hromadě proti tomuto rozhodnutí.

Třetí případ, jak ukládá zákon, nastane, když v důsledku sloučení nebo splynutí, tzn. v důsledku fúze, se změní právní postavení akcionářů některých zúčastněných společností. To jsou ty tři případy, které ukládá zákon. Ještě jednou - ovládnutí společnosti, zrušení registrace, fúze.

Kromě zákona může vyplynout nabídka přímo z rozhodnutí Komise pro cenné papíry. Komise má právo použít v situaci, kdy majoritní akcionář dosáhne 95 % podílu na hlasovacích právech a minoritní akcionář té skupiny 5 % požádá komisi, aby nařídila povinný odkup, která v tom případě rozhodne nebo může takto rozhodnout.

Jaké jsou obecné zásady při povinné nabídce převzetí? Zde má Komise pro cenné papíry, regulátor, opět velmi silné pravomoce. Nabídku lze uveřejnit až po tom, co komise udělí souhlas. Platí zásada, že se všemi majiteli cenných papírů cílové společnosti se musí zacházet stejně. Adresátům nabídky musí být včas dostupné dostatečné informace, aby se mohli rozhodnout s plnou znalostí věci. Členové představenstva a dozorčí rady cílové společnosti musí jednat v zájmu zaměstnavatelů i věřitelů a hlavně samozřejmě majitelů účastnických cenných papírů – akcií.

Další zásadou, která se mi zdá být velmi rozumná, je, že cílová skupina nesmí být tou nabídkou zatěžována po neúměrně dlouhou dobu. Navrhovatel je povinen při přípravě nabídky dbát na to, aby nedošlo k využití důvěrných informací a k deformacím trhu. Nabídka samotná musí mít formu písemného oznámení. Navrhovatel má ce-

lou řadu povinností. Musí učinit opatření, aby zabránil předčasnému a nerovnému šíření informací o záměrech, které mohou založit jeho povinnost tuto nabídku učinit. Je povinen poučit osoby, které tyto záměry znají o tom, že tyto informace nesmějí využívat. To je problém zasvěcených informací, které je obecně velmi obtížné dozorovat, ale zároveň je samozřejmě klíčový pro řádné fungování kapitálového trhu.

Nabídku převzetí musí předložit komisi do pěti dnů od uveřejnění záměru ji učinit. Musí požádat komisi o souhlas s obsahem nabídky převzetí, a podstatné je, že navrhovatel je povinen předložit posudek znalce k ověření ceny nebo výměnného poměru, pokud se cenné papíry mění za jiné cenné papíry.

Pětidenní lhůta na udělení souhlasu komise je správná z hlediska hladkého procesu, ale je to velmi obtížná z hlediska práce Komise pro cenné papíry.

V nabídce převzetí musí být uvedeno, z jakého důvodu se činí, a musí obsahovat minimálně samozřejmě název navrhovatele, jeho firmu, označení papírů včetně ceny, cenu za kus, jaká se nabízí (musí být pro všechny stejná), způsob oznámení nabídky nebo označení veřejného trhu, na němž musí být smlouva uzavřena, dobu závaznosti nabídky převzetí, postup při převodu cenných papírů a podmínky splacení ceny, pravidla postupu při odvolání nabídky převzetí, zdroje a způsob financování. Je velmi důležité prověřit, zda zdroje nepocházejí třeba z nějakých nedobrych zdrojů. Jestli nepodléhají zákonu o praní špinavých peněz.

Cena musí být přiměřená hodnotě akcií a přiměřenost musí být doložena posudkem znalce. Obecně bych chtěl ještě říci, že celý tento soubor ustanovení, který řídí nabídky převzetí, je silně inspirován systémem, který funguje v Londýně a je popsán v kodexu londýnského City o převzetí a fúzích. Překládal jsem kodex do češtiny a tento kodex byl v pořadí právě té novely obchodního zákoníku, která platí od 1. ledna letošního roku. Víme také, že v tomto úzkém výseku regulace kapitálového trhu je Česká republika vpředu před Evropskou unií, protože jste jistě zaznamenali, že v červenci letošního roku Evropský parlament zamítl směrnici o fúzích a převzetích hlasem pocházejícím z Německa. My to v našem obchodním zákoníku už máme a jsme velmi rádi, že to máme, protože tento typ regulace je doporučován ve všech kodexech ve správě a řízeních společností.

Objevuje se už u Caddburyho v roce 1992, potom v nizozemském kodexu v r. 1996, a je to jedna z věcí, která je skutečně mimořádně důležitá pro slušné a spravedlivé zacházení s minoritními akcionáři, pro jejich ochranu a pro řádné fungování kapitálového trhu. Cílová společnost má také samozřejmě v tomto procesu své povinnosti. A má za povinnost nečinit nic, co by mohlo tuto nabídku zmařit, tzn. musí spolupracovat a nesmí nabídku mařit.

Mají povinnost mlčenlivosti a mají povinnost doručit Komisi pro cenné papíry své stanovisko k nabídce převzetí - velice krátce (do dvou pracovních dnů po zpracování) - a zároveň je tam jejich povinnost co nejrychleji bez zbytečného odkladu předat zástupcům zaměstnanců kopie všech příslušných dokumentů. Předat jim stanovisko cílové společnosti a informovat zaměstnance o rozhodnutí navrhovatele, učinit nabídku k převzetí, o níž se dozvědělo podle tohoto ustanovení.

Komise pro cenné papíry má, jak jsem pravil, celou řadu mimořádně silných a významných pravomocí. Pro vaši představu od začátku roku, kdy tento zákon platí, našima rukama prošlo asi 70 takových nabídek. V některém případě jsme nesouhlasili s cenou a přinutili jsme navrhovatele, aby cenu zvýšil. Ne dramaticky, ale aby ji zvýšil. Přiznávám, že jsem z toho měl strach, jak to bude fungovat, protože s tím žádnou zkušenost nemám, ale byl jsem velmi překvapen, jak dobře a hladce to fun-

guje. Máme monitorovací oddělení, a tím i jistotu, že někde na trhu se neděje žádná nabídka, převzetí, která by unikla pozornosti. Máme přehled o celém trhu. Musím říct, že došlo k uklidnění trhu, protože dříve minoritní akcionáři se cítili velmi poškozováni tím, že k nabídkám nedocházelo anebo pokud docházelo, tak velmi často za zmanipulované ceny, které byly hluboko pod skutečnou hodnotou.

Komise může povolit zkrácení doby závaznosti nabídky převzetí. Musí být navrhovatelem neprodleně informo-

vána o přijatých opatřeních proti využívání důvěrných informací. Může také povolit odložení povinnosti uveřejnění informace o nabídce, kdy by tím mohly být ohroženy zájmy navrhovatele, v případě, že by šlo o nějaké obchodní tajemství. A co je nejpodstatnější. Může do pěti pracovních dnů od předložení nabídky k převzetí uložit navrhovatel, aby ve stanovené lhůtě změnil cenu, anebo druh a počet cenných papírů nabízených ke směně. Když tak neučiníme, tak platí právní domněnka, že s tím souhlasíme, že není nebezpečí nějakých průtahů. Celá filozofie toho procesu je postavena na respektování principu, aby to šlo rychle a hladce. Pro nabízejícího, tak i pro cílovou společnost je toto období přechodu z jednoho režimu do druhého spojeno s nejistotami, a proto se snažíme všemožně, aby bylo co nejkratší a nový režim, nová vlastnická struktura, aby byla nastavena co nejrychleji a bez nějakých velkých průtahů a zádrhelů.

Komise ale také může nabídku převzetí zakázat, je-li v rozporu s právními předpisy anebo když uplynula lhůta pro jejich změny. Jestliže řekneme: „My nesouhlasíme, musíte změnit cenu.“, a oni cenu nezmění, tak máme právo nabídku zakázat. Ale historie letošního roku ukázala, že takových případů bylo málo, jeden nebo dva. Jinak závažné problémy se nevyskytují, což mě naplňuje skutečně uspokojením.

Jako každý dobrý zákon obsahuje i tento soubor ustanovení o sankcích. Dochází zde k velmi praktickému posunu vůči předchozím úpravám v tom smyslu, že dřívější úprava umožňovala dožadovat se neplatnosti smlouvy týkající se převzetí pro opravdu nepodstatné problémy nebo porušení. Toho bylo velmi často zneužíváno, a tím proces byl bržděn a byla prodlužována nejistota.

Jestliže navrhovatel učinil povinnou nabídku k převzetí v rozporu se zákonem nebo ji neučinil vůbec, jsou osoby, kterým vzniklo právo na odkoupení těch papírů oprávněni do jednoho měsíce navrhnout uzavření smlouvy o koupi účastnických papírů za přiměřenou cenu. A osoby, které přijaly nabídku k převzetí, která byla v rozporu se zákonem, mohou požadovat na navrhovatelé náhradu vzniklé škody, čímž je zajištěno, že samotný proces probíhá spravedlivě. Zároveň jsou tam odstraněna taková místa, která proces zastaví a zmrazí na neúměrně dlouhou dobu, která je dána tempem práce soudů.

To byla ta nejdůležitější třída nabídek převzetí. Povinná nabídka převzetí, která je typická pro českou situaci v tomto období, ke které v důsledku jakési standardizace kapitálového trhu, kdy řada společností, které tam byly umístěny v kupónové privatizaci, odchází nebo jsou transformovány z veřejných na soukromé. V tomto procesu jde o to, aby proces odcházení z toho veřejného trhu byl řádně regulován a nebyla poškozována práva minoritních akcionářů.

Asi jsem nezdůraznil dost silně, že navrhovatel musí nabídku včas zveřejnit, a dělá se to v drtivé většině prostřednictvím tisku. Nabídka se objevuje v Hospodářských novinách nebo i v jiných velkých novinách, čili to je ta cesta, kterou se informace k akcionářům dostanou. Kromě toho tady ještě působí asociace Ochranné sdružení malých akcionářů (OSMA). Obdobné asociace existují v řadě evropských zemí a v Bruselu je dokonce „asociace těchto asociací“, která se jmenuje Euroshareholders. Ta sdružuje asociace a vyměňuje si informace a udržuje kontakt s akcionáři.

Vím, že země, která je v tomto velmi pokročilá, je třeba Švédsko a také Německo a v další země, zejména Švédové jsou v tom velmi pokročilí.

Úloha auditorů myslím není nějak odlišná nebo jiná, než standardní při ověřování výročních zpráv, účetních závěrek. Přesto mám jednu informaci, která určitě zazní nebo zazněla na této konferenci. My jsme na Komisi pro cenné papíry nedávno sepsali kodex řízení a správy společností, který je založen na principech OECD, a pracovní skupina, která ho sepisovala, vlastně pokračuje v práci dále, přestože kodex už je napsán, a pokračuje v práci dále v tom smyslu, že hledáme způsoby, jak tento kodex dostat do života.

Jednou z těch technik je technika doporučovaná už v Cadburyho zprávě a v dalších předchůdcích principů OECD, tj. aby společnost ve své výroční zprávě uvedla, zda vyhovuje kodexu, a pokud ne, tak do jaké míry a kdy bude vyhovovat. Komora auditorů velmi nedávno, snad to není ani měsíc, přijala usnesení, že bude tato prohlášení auditovat. To považuji za pokrok.

Mezinárodní účetní standardy se prosazují také v této oblasti. Shodou okolností nedávno, došlo k výraznému pokroku, protože do novely zákona o účetnictví vkročil tak říkajíc „trojský kůň“ v tom

smyslu, že společnosti mohou předkládat účetní závěrky podle mezinárodních účetních standardů – podle IAS. Velmi potěšitelné je, že tyto mezinárodní účetní standardy jsou přeloženy do češtiny. Kniha má 1400 stránek a v současné době pracujeme na jejím doplnku, protože mezi tím už přišel 40. standard. Burza cenných papírů, která má postavení samoregulující organizace vůči svým členům a vůči svým společnostem, které jsou kótované na burze, a jisté pravomoci, které nemá třeba komise, již přikázala těmto společnostem předložit účetní závěrku za rok 2001 podle IAS. Samozřejmě těch společností je zatím malá množina.

Jinak ještě k problému kontinentální versus anglosaský přístup ke kapitálovému trhu. To je obrovské téma. Regulace úkolů pochází z Londýna. Nám se to velmi hodilo, protože to je nástroj, který přesně odpovídá potřebám našeho trhu. Neboť právě proces odcházení společností z trhu je to, co nám tu nadělalo hroznou neplech a bylo zdrojem i sociálního napětí nebo nespokojenosti lidí. Kupónové privatizace se u nás zúčastnilo osm milionů lidí a řada z nich se najednou cítila ne-li přímo podvedena, tak okradena nebo znevážena, takže jsme vyloženě rádi, že jsme se mohli poučit v Londýně.

Zkušenosti auditora s vydáváním auditorských zpráv v případech slučování společností v roce 2001

Ing. Ludvík Gregás, manažer auditu Deloitte and Touche

Chtěl bych pohovořit o zkušenostech s vydáváním auditorských zpráv v případě slučování společností, a to především v roce 2001, zejména ze dvou důvodů. Za prvé: proces sloučení po novele obchodního zákoníku je trochu odlišnější, a za druhé, možná je to můj pocit, ale myslím, že sloučení v České republice v roce 2001 je poměrně velmi hodně, a řekl bych, že je to takový trend v současné době.

Na počátku 90. let mnoho podniků vytvářelo holdingové struktury a v tuto dobu je zase opačný trend. Možná díky jednoduchosti řízení dochází ke slučování těchto velkých holdingových společností do menšího počtu společností, případně do jedné společnosti.

Nejprve bych velmi stručně nastínil, jaké společnosti nebo jaké struktury společností jsme auditovali nebo vydávali auditorskou zprávu v tom procesu sloučení, potom bych velmi stručně pohovořil o některých účetních anebo reportingových aspektech, a potom bych pohovořil o vlastní zprávě auditora tak, jak ji vidíme my.

Existuje několik typů struktur, které se vyskytovaly v procesu sloučení.

Ten první, který se zdá být nejjednodušší, kdy se mateřská společnost pouze holdingového typu, tzn. prázdná

(v podstatě společnost jen s finanční investicí) slučuje se svou dceřinou společností, která je velkým výrobním podnikem. Toto zmiňuji zejména proto, i když se to zdá být velmi jednoduchý proces, že v souvislosti s tím, že je umožněn princip retrospektivity, tzn. rozhodný den předchází poměrně velmi významně dni schválení fúze, to s sebou přináší některé velmi zajímavé aspekty.

Další typ struktury nastává, když se velký podnik, který je samostatně činný, slučuje s několika dceřinými společnostmi, u kterých není v rozhodný den stoprocentní vlastnictví.

Třetí případ je, když se mateřská společnost slučuje se svými dceřinými společnostmi a dceřiné společnosti jsou ve stoprocentním vlastnictví mateřské společnosti.

První otázka, kterou jsme řešili při vydání auditorských zpráv, je, jestli auditujeme účetní závěrku nebo jestli auditujeme zahajovací rozvahu. Obchodní zákoník říká, že společnost sestaví zahajovací rozvahu, následně opatření ministerstva financí, které vyšlo, mluví o účetní závěrce. Měl jsem se svými kolegy mnoho diskusí na toto téma. Možná pro někoho, kdo není účetní, se to zdá být velmi jemný detail, nicméně je to podstatná záležitost, problémy vychází z toho, že je tam princip retrospektivity.

Rozhodný den je například 1. ledna, dvě nebo více společností se slučují k 1. lednu, o schválení fúze se rozhoduje řekněme v květnu a auditor vydává zprávu v dubnu. Auditor je tedy požádán o vydání auditorské zprávy na něco, co ještě neexistuje. Vydáváme auditorskou zprávu na výkaz, který neodpovídá žádné konkrétní účetní jednotce, a proto si myslíme, že z tohoto hlediska není možné hovořit o účetní závěrce jako takové, ale můžeme mluvit pouze o zahajovací rozvaze.

Má to ten aspekt, že účetní závěrka musí podávat věrný a pravdivý obraz. Věrný a pravdivý obraz může velmi těžko podávat něco, co reálně neexistuje, a v danou chvíli není jistota, jestli to existovat bude, jestli ten proces fúze dojde do zdárného konce. Samozřejmě každá fúze nebo sloučení se dělá proto a s maximální péčí a úsilím, aby to sloučení proběhlo dobře, aby se dotáhlo do zdárného konce, nicméně v danou chvíli to zajištění není.

Výkaz, rozvaha subjektu, který neexistuje a navíc je to jenom rozvaha, není to kompletní účetní závěrka, tedy včetně výkazů zisků a ztrát a přehledu o peněžních tocích, nemůže být ani sestavena. Domnívám se, že z tohoto hlediska není možné zauditovat účetní závěrku, ale pouze zahajovací rozvahu. Od toho se také odvíjí typ auditorské zprávy, který jsme se rozhodli v takovém případě vydávat.

Princip retrospektivity s sebou přináší problémy například toho typu, že k rozhodnému dni, tzn. k například k 1. 1., existuje nějaká struktura společnosti. Mateřská společnost vlastní 50 % akcií (nebo řekněme více – vlastní 60 %), ale do okamžiku schválení dochází ke změně v tomto vlastnictví. Jako extrémní případ, a velmi extrémní, který zde uvedu, je, že jsme se setkali se situací, že mateřská společnost holdingového typu, tzn. prázdňá společnost, kde je jen finanční investice, k rozhodnému dni ještě nevladnula akcie dceřiné společnosti. Ty nabyla až v období mezi rozhodným dnem a schválením fúze. A tento princip je možný, přestože jsme měli poměrně dlouhou dobu problém se s ním vnitřně smířit, protože to přináší velmi mnoho účetních problémů, zejména jak vyjádřit ten podíl mateřské společnosti na dceřiné společnosti, který v danou chvíli ještě neexistuje.

Navíc v daném případě, který jsme řešili, mateřská společnost koupila podíl v dceřiné společnosti v cizí měně a po nákupu měla závazek v cizí měně. My jsme museli, resp. vedení společnosti muselo rozhodnout o ocenění tohoto závazku v účetnictví, o tom, zda závazek bude vyjádřen kurzem k 1. 1., jestliže rozhodný den je 1. 1., přestože ten závazek v danou chvíli ještě neexistoval nebo jestli ten závazek bude vyčíslen v jiném kurzu. Nakonec se tedy rozhodlo o kurzu k 1. 1. a vznikají následné problémy toho typu, že od rozhodného dne do data sloučení se změnil kurz. Ale tento kurz je obtížné opět do účetnictví promítnout, protože vlastně to účetnictví reálně ještě v danou dobu neexistovalo, a kurzový rozdíl je tedy fiktivní. Toto je jeden velmi detailní příklad, který jsem vám zde přednesl, ale je to příklad velmi závažný, protože může přinášet velmi významné dopady na účetní závěrku.

Musím se přiznat, že v některých konkrétních případech, jako je například tento, sice máme názor, jak by se situace dala vyřešit, nicméně ten názor nemáme opřený o žádnou konkrétní legislativu nebo postupy účtování,

a v daném případě jsme požádali o stanovisko ministerstvo financí, které jsme ještě nedostali.

Kromě toho, že mohou existovat tyto problémy, je v účetní závěrce v některých případech, pakliže existují podíly minoritních akcionářů, například při smlouvě o převzetí jmění, potřeba ocenit tyto podíly akcionářů, a v rámci auditorských prací auditor musí nějakým způsobem ověřit práci znalce, který provedl ocenění tohoto podílu a musí se ujistit o správnosti tohoto ocenění.

Poměrně velkým problémem, zejména v prvních měsících roku 2001, kdy fúzi přišlo opravdu hodně, byla skutečnost, že z hlediska vykazování nebyla k dispozici ještě platná legislativa. Opatření ministerstva financí k postupu účtování nebo k vykazování při fúzích v danou chvíli nebylo k dispozici, proto bylo velmi obtížné si udělat názor na to nebo spíše ten názor o něco opřít, jak by vlastně vykazování, ta zahajovací rozvaha a příloha měla vypadat.

Abych jen necitoval detailní problémy, přešel bych k zahajovací rozvaze. Jak jsem říkal, zamítli jsme variantu, že bychom auditovali účetní závěrku, a rozhodli jsme se, že správné je zauditovat pouze zahajovací rozvahu, a to je samozřejmě málo. Zahajovací rozvaha musí mít nějaké doplňující informace a otázkou bylo, co je takovými doplňujícími informacemi, co ty doplňující informace představují. Přestože se nejedná o účetní závěrku, musí jít o soubor určitých dokladů a příloha k zahajovací rozvaze musí vysvětlovat minimálně základní principy, na kterých zahajovací rozvaha byla připravena. Proto jsme se domnívali, že v příloze k zahajovací rozvaze by mělo být uvedeno kromě identifikace nástupnické společnosti, kromě identifikace celé skupiny, která se slučuje, především základní principy toho sloučení.

Ty principy vycházejí nebo jsou obdobné principům při konsolidaci účetní závěrky. Současně by v příloze mělo být uvedeno nebo součástí té přílohy by měla být vlastní smlouva o fúzi nebo o převzetí jmění, protože ta definuje ty nejzákladnější podmínky. Ve smlouvě o fúzi nebo ve smlouvě o sloučení, ve smlouvě o převzetí jmění především, by měla být definována struktura vlastního jmění nástupnické společnosti, a to je vlastně klíčový dokument pro přípravu celé fúze, té zahajovací rozvahy.

Když jsem tedy řekl, že společnost nepřipraví účetní závěrku jako takovou, ale pouze zahajovací rozvahu, tak bych teď chtěl říci, jaký typ auditorské zprávy bychom měli vydat. Opět jsme měli velkou diskusi, došli jsme k názoru, že není možné vydat standardní auditorskou

zprávu o ověření účetní závěrky, a to především proto, že ve standardní auditorské zprávě bychom říkali, že přestože by to byla zpráva k zahajovací rozvaze, že ta zahajovací rozvaha podává věrný a pravdivý obraz.

To, jak už jsem tady na začátku říkal, si myslíme, není možné. Věrný a pravdivý obraz to nemůže být. Rozvaha nepatří žádné konkrétní společnosti. Není možné říci, že rozvaha se bude nějak vyvíjet a společnost v této podobě bude existovat i za nejméně jeden rok, tzn. že bude zachován princip nepřetržitého trvání. Proto jsme hledali, jaký typ auditorské zprávy by bylo možné nebo vhodné v takovém případě vydat. Vyšli jsme z auditorských směrnic a vyšli jsme z auditorské směrnice č. 14, která definuje jiné typy auditorských zpráv nebo auditorské zprávy vydávané pro jiné účely. V úvahu připadaly dvě možnosti, které auditorská směrnice č. 14 nabízí, a to je vydání auditorské zprávy k části účetní závěrky anebo auditorská zpráva k souladu s podmínkami uzavřených smluv.

Vedli jsme dlouhou polemiku, jestli zahajovací rozvaha je částí účetní závěrky nebo ne. Zejména z toho hlediska, že nejde o konkrétní společnost, že není možné zajistit princip nepřetržitého trvání nebo spíše definovat, jsme se rozhodli, že tento typ zprávy není vhodný a rozhodli jsme se, že tím typem auditorské zprávy, kterou bychom měli k účetní závěrce vydat, by byla zpráva o souladu s plněním podmínek vyplývajících z uzavřených smluv. A i v tomto případě jsme ale zprávu poměrně velmi upravili, takže byla dost nestandardní.

Samozřejmě auditorská zpráva začíná identifikací příjemce auditorské zprávy. Myslíme si, že příjemcem té auditorské zprávy by měly být všechny společnosti, které vstupují do té fúze, které jsou předmětem sloučení. Standardní auditorská zpráva se vydává akcionáři pouze jedné společnosti. V případě konsolidované účetní závěrky se také vydává auditorská zpráva pouze akcionářům mateřské společnosti.

Zde jsme se ale rozhodli, že je vhodné tu zprávu auditora adresovat akcionářům nebo společníkům všech společností, které vstupují do té fúze. Následně je potřeba v auditorské zprávě identifikovat zahajovací rozvahu a definovat, že zahajovací rozvaha je připravena na základě smlouvy o fúzi, případně na základě návrhu smlouvy o fúzi. Vzhledem k retrospektivitě je možné, že auditor vydává zprávu na zahajovací rozvahu ještě ve chvíli, kdy smlouva o fúzi nebo o sloučení, o převzetí jmění není podepsaná, natož pak schválená akcionáři, resp. akcionáři v té době být ještě nemůže.

Zvláštním odstavcem v auditorské zprávě, který si myslíme, že je velmi nestandardní, je specifikace použitých podkladů. Domníváme se, že je nutné v auditorské zprávě specificky zmínit, že zahajovací rozvaha byla připravena na základě auditovaných účetních závěrek jednotlivých společností, případně zda k těmto účetním závěrkám byl vydán výrok s výhradou nebo bez výhrad. A současně se domníváme, že je nutné se přímo v auditorské zprávě odkázat na smlouvu o převzetí jmění, na sloučení, na fúzi, případně na její návrh.

A další velmi specifický odstavec v naší auditorské zprávě. Řekl bych, že ten odstavec má formu výhrady, ale vzhledem k tomu, že to je velmi nestandardní typ zprávy, jsme tuto výhradu nenazvali výhradou. Nazvali jsme ji pouze použitým předpokladem, a v této výhradě nebo

použitím předpokladu říkáme, že zahajovací rozvaha je platná pouze za předpokladu a) podpisu smlouvy, pakliže ještě není podepsaná, b) schválení smlouvy akcionáři všech společností, c) zápisem nově sloučené společnosti do obchodního rejstříku, což je velmi důležitá podmínka.

Bez toho, aby společnost byla zapsaná do obchodního rejstříku, vlastně ta společnost nevznikne, a to by, co nás trápí nejvíce, zahajovací rozvaha neměla žádnou hodnotu. Tím se opět dostávám k tomu, že si myslíme, že z toho hlediska zahajovací rozvaha nemůže podávat věrný a pravdivý obraz.

Výrok auditora k zahajovací rozvaze je také velmi modifikovaný a my v tom výroku říkáme, že se domníváme, že zahajovací rozvaha je ve všech významných ohledech sestavena správně na základě daných předpokladů a podkladů, které byly k dispozici.

A to je vlastně klíčový bod oné auditorské zprávy. Vyjadřujeme se pouze ke správnosti sestavení zahajovací rozvahy. Samozřejmě za předpokladu, že stále existují auditované účetní závěrky, které jsou k dispozici současně se zahajovací rozvahou a tyto účetní závěrky jsou ověřeny a auditorská zpráva říká, zda účetní závěrky dávají nebo nedávají, ale měly by dávat, věrný a pravdivý obraz o majetku, závazcích, vlastním jmění.

Jako poslední bod probíhá standardní audit. Proto si myslíme, že je nutné od vedení společnosti získat prohlášení vedení společnosti pro potřeby auditu, a zase toto prohlášení je nestandardní. V něm vedení společnosti především by mělo potvrdit, že přijímají svou odpovědnost za sestavení zahajovací rozvahy, že zahajovací rozvaha je jejich odpovědností a oni ji připravili. Dále by v tom prohlášení mohli uvést, že provedli dostatečné procedury k tomu, aby identifikovali všechny potřebné eliminace vzájemných zůstatků, které je potřeba při sloučení, teď mluvím o té technické stránce, provést. Zároveň, že sloučení zase po té technické stránce je provedené přesně dle návrhu smlouvy o sloučení nebo o fúzi, případně dle toho podepsaného návrhu. Ve chvíli, kdy ještě neexistuje podepsaná verze smlouvy, existuje jenom její návrh, tak by měli prohlásit, že toto je finální verze a že dle jejich nejlepšího vědomí nedojde ke změnám, které by mohly zahajovací rozvahu ovlivnit.

Zároveň se domníváme, že takovéto prohlášení by mělo být podepsané zástupci, resp. statutárními zástupci všech společností, které vstupují do fúze.

Fúze jsou dvojího typu. Jsou fúze, kdy se slučují dva více méně nezávislé subjekty na trhu, které byly do určité doby třeba konkurenty, a potom jsou fúze, které jsem zmiňoval na začátku, a to jsou ty, že existuje velký holding a chtějí ho restrukturalizovat, a to znamená, že mateřská společnost se sloučí se svými dceřinými společnostmi.

Myslím si, že přístup k nezávislosti auditora nebo pohled na nezávislost je v těchto obou případech poměrně dost odlišný. Jestliže bychom se bavili o tom myslím si jednodušším případě, kdy mateřská společnost restrukturalizuje, slučuje se svými dceřinými společnostmi, a my jako auditori jsme prováděli audit v podstatě celé skupiny, tak si nemyslím, že by byl velký konflikt zájmů v tom, abychom zauditovali i toto sloučení, protože auditor před tím auditoval celou skupinu, auditoval konsolidaci a v podstatě jsou tam společné zájmy. Myslím si, že z tohoto hlediska problém není.

Druhá věc je vlastní technický proces toho sloučení. V mnoha případech vedení společnosti nemá dostatek zkušeností s technickou stránkou sloučení a auditor je žádán, aby vystupoval zároveň jako poradce v účetních záležitostech. Zde už by samozřejmě jistý konflikt být mohl, protože auditor by se v tuto chvíli mohl stát osobou, která průběh toho sloučení nějakým způsobem řídí. V naší praxi se setkáváme s tím, že jsme žádáni o jisté poradenství, nicméně ve většině případů daná společnost má zároveň ještě jiného poradce, který tu fúzi zajišťuje po technické stránce, takže je zajištěn střet názorů na některé konkrétní záležitosti, a tím si myslíme, že můžeme zůstat nezávislí.

Jiná otázka je sloučení společností v případě, že se slučují dva nezávislé subjekty na trhu. Přiznávám, že v takové situaci jsem nebyl, zejména proto, že v našich zeměpisných šířkách přece jenom tolik případů není. A v podstatě jsem o tom ani tímto způsobem nepřemýšlel. Myslím si, že by tam konflikt zájmů také být nemusel. Snažím se vybavit případy, kdy se světové firmy slučovaly a docházelo k velkým fúzím, kdy auditor jedné ze společností zůstával. Přesto si myslím, že je důležité, když v tom procesu fúze je ještě jeden nezávislý subjekt, který vlastní technický proces řídí a auditor potom vydá auditorskou zprávu na to, co společnost ve spolupráci s tím nezávislým subjektem vytvořila.

Volba právního a účetního postupu při fúzích a akvizicích s ohledem na daňové plánování

Ing. Jiří Nesrovnal, Komora daňových poradců

V kratším příspěvku, který se bude týkat daňové problematiky, bych se zaměřil pouze na některé vybrané okruhy, především v souvislosti s tím, co by mělo být náplní této přednášky, tzn. jaké možné variantní postupy je možné zvolit s ohledem na daňové důsledky přeměn. Předem chci zdůraznit, že budu mluvit v zásadě pouze o přeměnách s výjimkou změny právní formy.

Tady možná jenom krátce bych uvedl, že od 1. 1. 2001 se změna právní formy překlasiifikává z právního pohledu na situaci, kdy obecně nedochází k zániku s právním nástupnictvím, jednoduše řečeno má to podobný charakter jako změna obchodního jména. To má samozřejmě dopad i do daní tím, že se celá tato operace z tohoto pohledu zjednodušuje.

Jenom malá zmínka. V § 38 m) zákona o dani z příjmu je řešena situace, kdy dochází ke změně právní formy mezi kapitálovými a osobními společnostmi, které mají jiný systém zdanění, a z toho titulu v případě, kdy se mění komanditní společnost na jinou obchodní společnost nebo družstvo, nebo kdy dochází k opačné změně, je nutno podávat příznání. Je tam jiný systém zdaňování.

Toto zmiňuji jenom krátce a raději bych se zaměřil na přeměny právní formy, s výjimkou změn právní formy.

Z hlediska toho, co bych zde chtěl probrat, bych udělal jenom krátký přehled. V první fázi bych se věnoval zdaňovacím obdobím, která v souvislosti s přeměnami existují, a problémům, které zde jsou, s tím, že závěrem by měl být navržen optimální rozhodný den z pohledu přeměn.

Pak bych se krátce chtěl zastavit u daňového dopadu tzv. přečeňovacího efektu u přeměn.

V souvislosti s tím bych krátce zmínil daňové dopady převádění opravných položek a rezerv v rámci přeměn.

Chtěl bych se také zaměřit na problematiku přenosu daňové ztráty v rámci přeměn.

Spíše orientačně bych se zmínil o ostatních daních, s výjimkou daně z příjmu, tzn. DPH, silniční daně, daně z převodu nemovitostí.

Pokud zbude čas, krátce bych něco řekl k dopadům na straně společníků společností účastnících se přeměn, jaké to má u nich dopady.

První část se týká zdaňovacích období, se kterými se můžeme v souvislosti s přeměnami setkat.

V souvislosti s přeměnami od 1. 1. 2001 dochází k důležité zásadní změně. Tato změna se dá jednoduše nazvat „dopad rozhodného dne do účetnictví a daně z příjmu“.

Budeme se zatím zabývat rozhodným dnem a dnem zápisu do obchodního rejstříku.

Až do 31. 12. 2000 účetnictví i daně v zásadě sledovaly právní osud fúzí, tzn. že relevantní z pohledu účetnictví a daně z příjmu byl den zápisu do obchodního rejstříku. Novela obchodního zákoníku v souladu s třetí a šestou direktivou Rady Evropy zavádí do našeho obchodního práva pojem rozhodného dne. Je to jakási právní fikce, kdy se zúčastněné společnosti dohodnou, že od tohoto okamžiku se budou, a teď to podtrhuji, z účetního hlediska a z hlediska daně z příjmu, což je velice důležité, pouze z pohledu těchto dvou oblastí, chovat tak, jako kdyby k danému typu přeměny již došlo.

V návaznosti na to zákon o účetnictví v § 3 odstavci 2 a obdobně zákon o dani z příjmu v § 17a) písmenu c) zavádí nové, specifické, v tomto případě účetní i zdaňovací období, které běží od rozhodného dne, do (prosím pozor) nikoliv zápisu do obchodního rejstříku, ale do 31. 12. kalendářního roku, ve kterém je zápis do obchodního rejstříku proveden.

Ještě takovou technickou poznámku. Budu používat pojem kalendářní rok, i když samozřejmě s účinností od 1. 1. 2001. Účetnictví i daň z příjmu používá pojem hospodářský rok. Samozřejmě vše, co budu říkat, analogicky platí i pro hospodářský rok. Abych stále nepoužíval oba tyto pojmy, aby to bylo jednodušší, vyjděme z toho, že v tom mém povídání používají účetní jednotky pouze kalendářní rok, nikoliv rok hospodářský. Ještě tedy jednou - až do 31. 12. kalendářního roku, ve kterém je přeměna zapsána do obchodního rejstříku.

To je taková první důležitá věc, kde je třeba si uvědomit jednu zásadu. Pokud se nám nepodaří provést přeměnu tak, že rozhodný den a den zápisu do obchodního rejstříku spadnou do jednoho kalendářního roku, znamená to, že toto účetní a zdaňovací období bude v zásadě vždy delší než 12 měsíců. To je první důležitá věc, zatím jako konstatování. Dostaneme se k tomu, jaký to má dopad do daňové oblasti.

Definoval bych druhé zdaňovací období, které je v souvislosti s přeměnami velice důležité, a to je to předcházející zdaňovací, v uvozovkách a s otazníkem, ale rozhodně účetní období, § 3 odstavec 2. K tomu, proč říkám zdaňovací v uvozovkách a s otazníkem, se dostanu za chvíli.

Zdaňovací období, které předchází tomuto, v zásadě zase v uvozovkách, dlouhému účetnímu a zdaňovacímu období, je od 1. 1. do dne předcházejícího rozhodnému dni fúze nebo přeměny. Co to znamená?

Pokud dám rozhodný den na 1. 1., bude to předcházející zdaňovací období v zásadě identické s kalendářním rokem, protože končí 31. 12. 2000, a nebudou zde vznikat žádné speciální věci, žádné anomálie. Tak to říká i § 38 zákona o dani z příjmu, a není zde žádné speciální daňové přiznání.

Problém však vznikne, pokud rozhodný den nastavíme na kterýkoliv jiný den, protože pak se dostáváme k období, a teď určitě účetnímu, podle § 3 odstavce 2, které je kratší než 12 měsíců.

Ještě bych udělal jeden krátký odskok. V souvislosti s tím jsem říkal, že vždycky bude kratší než 12 měsíců. Spíše jako polemickou kladu otázku, zda by v tomto případě nebylo možné využít také to, co říká nové znění § 3 odstavce 2 zákona o účetnictví, a to kdyby toto krátké v uvozovkách účetní období bylo kratší než 3 měsíce včetně, přičetlo by se k tomu předcházejícímu účetnímu období.

Myslím si, že to lze podle zákona o účetnictví, ale nechťel bych to tvrdit kategoricky, uvádím to jenom jako jakousi variantu. Ale vycházejme z toho, že je delší než tři měsíce, a to bude rozhodně účetní období kratší 12 měsíců.

Důležitou věcí ale je, že když se podíváme do § 17a), takovéto zdaňovací období v zákoně o dani z příjmu nemáme definováno. Když půjdeme i do jiných daňových předpisů, především do zákona o rezervách, tak v § 3 odstavci 1 zákona o rezervách také takovéto zdaňovací období není definováno. Otázkou tedy je, zda je to úmysl, zda je to nedopatření, a jestli se dá použít analogie, že toto účetní období je i obdobím zdaňovacím.

Obdobná problematika byla projednávána na koordinačním výboru. Nebylo to v souvislosti s přeměnami, ale se změnami přechodu kalendářního roku na rok hospo-

dářský, a zde vidím obdobnou analogii. Závěr je takový, že toto zkrácené účetní období není obdobím zdaňovacím. Stanovisko ministerstva financí v této věci je, že jde o část zdaňovacího období a že je to v zákoně o dani z příjmu úmyslně, tzn. že i v rámci příštích novel se nechce od této teorie ustoupit.

Otázkou je, jaké to má dopady, takže začnu postupně a budu zde uvádět i dopady na to prodloužené období.

První poznámkou, kterou bych chtěl říci uvést úvodem, když budu uvádět tyto důsledky, je, že se domnívám, že zákon o dani z příjmu sice zavádí v určitých pasážích právní fikci rozhodného dne, ale důsledně ji nedodrжуje v celém textu zákona. Příklad: § 28 zákona o dani z příjmu vyžaduje jako podmínku pro odpisování hmotného majetku vlastnictví tohoto hmotného majetku.

Dejme si příklad splnutí společnosti A a B do společnosti C. Z účetního a daňového hlediska se tyto společnosti chovají, jako kdyby už to bylo té neexistující společnosti C, která vznikne z B. Ale daňové odpisy? To je otázka, protože společnost rozhodně vlastníkem v tomto okamžiku není.

Takovýchto věcí, kdy ona právní fikce rozhodného dne není důsledně v zákoně o dani z příjmu uplatňována, je tam víc. Dalším příkladem může být § 24 odstavec 2, písmeno r) zákona o dani z příjmu, týkající se cenných papírů, kde taktéž se nedůsledně pracuje s tím, že tam je jakási právní fikce rozhodného dne.

Jaký je závěr této nedokonalosti? Zatím vám nedokážu odpovědět. Ministerstvo financí v rámci projednávání koordinačního výboru ještě k tomuto příspěvku stanovisko nedalo s tím, že odbor daně z příjmu právnických osob byl zaneprázdněn. Chci doufat, že brzy se tak stane. Jde o to, že to je důležitá věc a tyto subjekty by velmi rády věděly, jak mají postupovat.

Teď budu proto spíše říkat, jak se domnívám, že by to mělo být.

Začnu odpisy. Je-li období, předcházející období začínajícímu rozhodným dnem, kratší než 12 měsíců, v rámci těchto odpisů domnívám se, by zanikající společnost měla uplatnit polovinu ročního daňového odpisu z majetku, který evidovala na počátku.

Z majetku, který pořídila ve zkráceném období, včetně majetku, který se pořídí od rozhodného dne, by celý roční odpis v prvním roce odepisování měl již uplatnit právní nástupce.

U nástupnické společnosti se domnívám, že by minimálně v případech, kdy to období bude delší než 12 měsíců, měl tento právní nástupce mít možnost uplatnit celoroční daňový odpis. Myslím si, že z textu zákona však víc uplatnit rozhodně nejde.

Tady jenom příklad. Pokud rozhodný den dáme na 1. 1. kalendářního roku a přeměnu nezapišeme v daném roce do obchodního rejstříku a zapíše se tam v následujícím kalendářním roce, máme účetní a zdaňovací období 24 měsíců, uplatňujeme však pouze jeden daňový odpis. Myslím si, že pro dva daňové odpisy v současném textu zákona chybí jednoznačná opora.

Přecházím k další věci, kterou jsou opravné položky a 10procentní odpis pohledávek. V této věci závěr je. To, co nebylo dořešeno, je především otázka týkající se majetku, odpisování, 10procentního odpočtu na reinvestice apod.

Jaký je důsledek toho, když je předcházející zdaňovací období kratší než 12 měsíců?

Zde je důsledek především pro tvorbu rezerv na opravy a 10procentního odpisu pohledávek; rezervy na opravy podle § 7 zákona o rezervách, 10procentní odpis pohledávek podle článku II bod 7 v současném znění zákona 492/2000 Sb., poslední novely zákona o dani z příjmu.

Důsledek je takový, že zákon o dani z příjmu a i zákon o rezervách rozlišují dva pojmy: zdaňovací období a období, za které se podává daňové příznání. V případě rezerv na opravy a i 10procentního odepisování pohledávek je tam použit pojem zdaňovací období.

Vracím se zpátky. Říkali jsme, že zdaňovací období není období kratší než 12 měsíců, takže z toho titulu vychází, že zde nelze uplatnit tvorbu rezerv, ani nelze uplatnit 10procentní odpis ke starému bloku pohledávek splatných do 31. 12. 1994, což je první nepříznivý důsledek.

Oproti tomu u opravných položek podle § 8 a 8a) by problém vzniknout neměl, protože podle § 8a) se opravné položky tvoří za období, za které se podává příznání, tzn. že i za to zkrácené období je možno tvořit časové opravné položky. V § 8 – opravné položky k pohledávkám v konkursu – je relevantní stav pohledávky. To znamená, že byl prohlášen konkurs nebo vyrovnací řízení, a poplatník v dané relevantní lhůtě pohledávku přihlásil.

Co z toho vyplývá? První závěr z hlediska plánování fúze nebo přeměny z právního hlediska je, že z daňového hlediska je nejlepším rozhodným dnem 1. 1. daného kalendářního roku. Vyhnete se tím dvěma věcmi:

- nepříznivým důsledkům, které vyplývají z pohledu odepisování pohledávek a tvorby daňových rezerv,
- určitým nejednoznačností, které vyplývají z toho, jak se bude chovat zákon o dani z příjmu, především z pohledu hmotného majetku, což je otázka půlení odpisů, je to i otázka 10procentního odpočtu na investice apod.

To je první závěr, který bych si zde dovolil učinit.

Přešel bych hned ke druhé věci, o které jsem chtěl hovořit, a to je přeceňovací efekt.

Pro tyto účely vycházím z toho, že jsem v 1. 1. 2002, a protože mám hovořit o daňových důsledcích, nebudu zde rozebírat problematiku toho, jestli je nebo není možné v roce 2001 provádět účetně přecenění.

Co to je přecenění? Je to zachycení reálného ocenění majetku a závazků, čistého obchodního majetku, které se v zásadě, pokud jsou emitovány nové obchodní podíly,

provádí do účetnictví nástupnických společností. Účetně je možné toto přecenění provést dvěma způsoby:

- první je, že využiji účet 097,
- druhý způsob je, že individuálně přecením jednotlivé majetkové složky a závazky.

Otázkou je, jaký dopad toto přecenění má do daňové oblasti.

Začnu možná trochu zešíroka. Z historického hlediska, když do toho dáme i vklady, kde tato otázka je analogická, se dá říci, že ze začátku, mám na mysli roky 1993 a 1994, toto přecenění bylo plně daňově relevantní, tzn. že do nákladů jednotlivé majetkové složky vstupovaly v cenách vyšších, samozřejmě nižších, pokud by se přeceňovalo dolů, bez jakékoliv úpravy.

Počínaje rokem, některé výklady říkají 1994, některé 1995, se tato problematika začala omezovat zákonem o dani z příjmu, především v oblasti toho, o čem účtujeme v účetní třídě 0 – dlouhodobý hmotný majetek.

Dá se říct, že zcela jednoznačně už je vyřešena otázka v tom slova smyslu, že přecenění nelze provádět u majetku, který je hmotným majetkem podle definice v zákoně o dani z příjmu, nebo nehmotným majetkem, vycházím z definice platné do 31. 12. 2000, respektive z majetkových složek, které byly evidovány do 31. 12. 2000. U těchto majetkových složek se pokračuje v daňovém odepisování. To už je celkem jasné a tam si myslím, že tato otázka je zcela jednoznačná.

Otázkou je, jak je to u těch druhých majetkových složek. S účinností od 1. ledna 2001 se tato problematika zpřísnila i v souvislosti s majetkem, který není považován za hmotný majetek podle definice v zákoně o dani z příjmu. To je především dlouhodobý drobný hmotný majetek a drobný dlouhodobý nehmotný majetek.

Jak byla tato problematika omezena? Byla omezena tak, že do daňově relevantních nákladů může vstoupit odpis pouze, a to bych teď zdůraznil, ve výši zůstatkové ceny účetní takového majetku, evidovaného u právního předchůdce. Já osobně se domnívám, že záměr, kterým bylo zcela omezit možnost přeceňovacího efektu, není z tohoto pohledu úplně jednoznačný, a to především u rekvizit, repřeměn. Co mám pod tím na mysli?

Představte si, že máte počítač v zůstatkové účetní ceně nula korun. Ten je vložen do nějaké společnosti tak, že je účetně oceněn na 39 999 korun, čili má charakter drobného dlouhodobého hmotného majetku. Vyjděme z toho, že ta společnost neuplatní žádný účetní odpis, protože se hned následně zúčastní nějaké přeměny. Pokud by uplatňovala účetní odpis, do účetnictví se odepíše oněch 39 999 korun, daňově nula. Jestliže se ale provede nějaké splynutí nebo sloučení, pak nástupnická společnost je paragrafem 24 odstavcem 2, písmene v) omezena, ale do jaké částky? Do částky zůstatkové účetní ceny právního předchůdce.

Myslím si tudíž, že ta věc sice platí obecně, ale ne ve všech případech. Je to můj názor. Je možné, že stanovisko ministerstva v této věci bude tvrdší, ale domnívám se, že pro stanovisko, které jsem nyní uvedl, je možné nalézt oporu v zákoně.

Přeceňování pozemků je upraveno v § 24 odstavci 2, písmenu t) zákona o dani z příjmu. Zde si myslím, že možnost dopadu na přeměny je minimálně sporná.

Problematika je tam jednoznačně řešena v případě vkladu, kdy je zamezován přeceňovací efekt, ale v případě přeměn se domnívám, že dopad minimálně není zcela jednoznačný a že by proto z tohoto titulu mohl přeceňovací efekt v případě pozemku nadále fungovat.

Závěr, který je možné učinit, je, že zřejmě cílem poslední úpravy bylo zcela zamezit přeceňování v případě toho, o čem se účtuje v účtové třídě 0. Domnívám se, že zcela jednoznačně to neplatí v případě nedokončených investic, což je to, co je zachyceno na účtu 041 a 042, protože tady není vůbec žádná opora, a sporné mohou být ty majetkové složky, které se dostávají do daňových nákladů prostřednictvím § 24 odstavce 2 písmene v), a pozemky. Kde přeceňovací efekt v případě individuálního přecenění jednoznačně nadále funguje, je v případě zásob a finančních investic. Zde je přecenění i daňově relevantní, samozřejmě v souvislosti s tím, až se to dostane do nákladů.

Vždycky si představím příklad, kdyby mladoboleslavská škodovka se účastnila nějaké velké přeměny a měla na skladě hotová auta, která rozhodně nebudou mít ve vlastních nákladech stejnou cenu, za jakou se prodávají dealerům, i kdyby se to přecenilo na reálnou hodnotu. Vycházím samozřejmě z toho, že pokud by to takto udělal znalec jmenovaný soudem atd., tak by to bylo relevantní i z pohledu daňového.

Ještě jsem zapomněl říci jednu věc. Samozřejmě, že není relevantní přeceňování v oblasti pohledávek, protože zde na to máme speciální ustanovení v § 24 odstavci 9 zákona o dani z příjmu. Tady ještě možná do příštích novel textace vychází v zásadě ze znění obchodního zákoníku před 1. 1. 2001. Používají se tam pojmy, které vycházejí ze znění starého obchodního zákoníku.

Přicházím k opravné položce, účet 097. Zde určitě bylo cílem ministerstva financí zamezit, aby odpis opravných položek, vzniklých v souvislosti s přeměnami, byl daňově relevantní. Teď řeknu svůj názor a zároveň řeknu, že si myslím, že tento můj názor nebude zcela v souladu se stanoviskem ministerstva financí.

V textu § 23 odstavce 15, kde v současném znění zákona je tato problematika řešena, se hovoří o tom, že do základu daně se zahrnuje i opravná položka. Podívám-li se do § 24 a 25, nenajdu tam vyloučení jiné opravné položky z daňově relevantních nákladů. Naopak pokud se podívám do § 23 odstavce 3 písmene c) bodu 4, zde je výslovně vyloučena ještě navíc ze základu daně, jednoduše řečeno, výnosová opravná položka, vznikající v souvislosti s vklady.

Podtrženo, sečteno, pokud použiji základní převodník mezi účetním hospodářským výsledkem a základem daně, tj. 23 odstavec 2 a 10, vycházím z účetnictví, pokud zákon o dani z příjmu neříká něco jiného, domnívám se, že v současném znění zákona opora pro závěr, že opravná položka, respektive její odpis, vzniklá v souvislosti s přeměnami, daňově nerelevantní, se tam nedá jednoznačně najít.

Chtěl bych zdůraznit, že je to můj názor. Pokud byste se mě zeptali, zda bych to poradil klientovi, tak řeknu, že neporadil, ale vycházím prostě z textu zákona, protože určitě stanovisko ministerstva financí bude, že to takto nebylo myšleno a že samozřejmě opravná položka v souvislosti s přeměnami je daňově nerelevantní. Jenom

jsem vyšel z přesného znění zákona tak, jak je to tam napsáno.

V souvislosti s opravnými položkami, rezervami a účtem 097 v současném znění právních předpisů už je zcela jednoznačné, že jak daňové rezervy, tak opravné položky v souvislosti s přeměnami (tady je důležitá věc, a to změna od 1. 1. 2001, týkající se případu, kdy u právního předchůdce vznikla například z titulu prodeje podniku) přecházejí na právního nástupce.

Tady byl velký problém, kdy de facto do 31. 12. 2000 z náplně účtů účtové třídy 0, článku 10, vyplývalo, že v rámci toho, čemu dnes říkáme přeměny, bylo nutné staré opravné položky rozpustit do výnosů nebo nákladů, což mělo velice neblahý a nepříznivý efekt na tyto společnosti, protože výnos byl daňově relevantní. Teď vycházím například z opravné položky z titulu prodeje podniku, ať se tady zase nedostáváme do nějakých sporů ohledně daňové relevantnosti. Takže výnos daňově relevantní, náklad samozřejmě také daňově relevantní, za chvíli se dostaneme k problematice daňové ztráty, kterou nešlo uplatnit, aspoň podle stanovisek ministerstva financí, takže dopad byl velice špatný. Tato problematika už je v současné době řešena.

Věcí, která je, podle mého názoru, velice sporná, je otázka přenosu daňové ztráty v souvislosti s přeměnami, když to rozšířím, i přenosu neuplatněných položek, které je možné odečítat od základu daně podle § 34.

Možná, že začnu trochu zešíroka, ale tato problematika do 31. 12. 2000 v zákoně o dani z příjmu výslovně řešena nebyla. Jediné, co tuto záležitost řešilo ve znění zákona, byl § 57 odstavec 4 zákona o správě daní a poplatků, který hovořil a nadále hovoří o tom, že daňové povinnosti zaniklých subjektů přecházejí na jejich právního nástupce. Otázkou a sporem bylo, co to je daňová povinnost.

Stanovisko ministerstva financí bylo, že to jsou vlastně jenom povinnosti, které má ten subjekt plnit, a že pod to rozhodně nelze zahrnout daňovou ztrátu. Na druhé straně k tomu existovaly i jiné právní názory, například že pod pojmem daňová povinnost je nutné rozumět i daňovou ztrátu, tzn. že daňová ztráta by v rámci přeměn měla přecházet na právního nástupce.

Od 1. 1. 2001 se do § 38n) odstavce 2 zákona o dani z příjmu dostala věta, která zněla a nadále zní, že při správě daňové ztráty se postupuje obdobně jako při správě daňové povinnosti. Z toho jednoznačně, podle mého názoru, vyplývalo, že daňová ztráta mohla přecházet.

Toto znění tam nebylo dlouho, protože zákonem o veřejných sbírkách č. 117/2001 Sb., který z pohledu daňového je nejdůležitější novelou, bylo doplněno, že se tato věta nevztahuje na přenos daňové ztráty.

Můj osobní názor je, že takovéto důležité věci by se neměly dávat do takové legislativní normy, jako je zákon o veřejných sbírkách. Zdůrazňuji, že to není v rozporu s legislativními pravidly vlády, ale domnívám se, že při obecné tvorbě legislativy by takto postupováno být nemělo.

Je navrhováno, aby možnost přenosu daňové ztráty byla upravena, tzn. že v současném znění, minimálně od 1. 6. 2001, kdy došlo ke zmiňované novele, je již jednoznačně v zákona uvedeno, že daňová ztráta právních předchůdců nepřechází.

V rámci legislativního procesu bylo navrhováno, že by se to mělo upravit v souladu se směrnicemi Rady Evropy, které to umožňují a je to zcela běžné v okolním světě, že tyto ztráty přecházejí v rámci těchto přeměn, ale, prosím pozor, s účinností ode dne vstupu České republiky do EU s tím, že ke starým ztrátám se nepřihlíží.

Neodpustím si jednu poznámku. V důvodové zprávě k této novele bylo psáno, že to nejde proto, že kumulativní objem ztrát v České republice je 500 miliard korun a státní rozpočet by to neunesl.

Domnívám se, že nelze argumentovat tím, že daňové ztráty, které mají subjekty, jsou jakýmsi potenciačním příjmem státního rozpočtu. Tady platí, podle mého názoru, dvě zásady:

- buďto tyto ztráty jsou špatné, jsou chybné, subjekty si vymýšlí, a pak je na správci daně, aby je doměřovali, a já jsem jenom pro. Použiji-li § 38 r) domnívám se, že lhůta na doměrování je v dnešních podmínkách poměrně dlouhá;
- anebo tomu tak není, § 34 přece umožňuje, aby subjekt ztrátu uplatnil, a pak není možné s touto položkou krát 031 sazba daně z příjmu právnických osob počítat jako s jakýmsi potenciačním příjmem státního rozpočtu. Domnívám se, že to není správné.

Naopak závěr, který z toho vyplývá je, že subjekty, které mají daňovou ztrátu, se většinou nenacházejí ani v příliš dobré ekonomické situaci. Účelem přeměny z širšího ekonomického hlediska je v mnoha případech také tyto subjekty z této nepříznivé situace vyvést. Pokud nemohou uplatnit tuto daňovou ztrátu, je to jeden z výrazných argumentů pro to, aby tuto operaci neprovedly.

To jenom taková poněkud širší poznámka. Jinak se domnívám, že by obecně mělo být umožněno přenášet daňovou ztrátu v souvislosti s přeměnami nebo operacemi, které mají podobný charakter jako přeměny.

Co se týká 10procentního odpočtu na reinvestice podle § 34 tady opět nevím, protože se s účinností od 1. 1. 2001 do § 34 odstavce 6 dostala poslední věta, která říká něco v tom smyslu, že nárok na nevyužitý odpočet zaniká, dojde-li k přeměně.

Nevím, jestli z této věty se dá dovodit, že nevyužitý odpočet přechází na právního nástupce, anebo jestli tato věta jenom potvrzuje to, že v souvislosti s přeměnami nemusí nástupnická společnost vracet uplatněný odpočet, což logicky vyplývá z toho, že v souvislosti s přeměnami nedochází k vyřazení majetku. Zase je zde tudíž určité vakuum a dovolím si udělat další obecný závěr pro daňový pohled na přeměny.

Pokud společnosti zúčastněné na přeměnách mají daňové ztráty, respektive nevyužitý odpočet na reinvestice podle § 34, vycházím-li z toho, že může vzniknout výklad v tom slova smyslu, že ty odpočty také nelze převádět (domnívám se, že na základě té poslední věty by to bylo možné dovodit), je to důležitým signálem pro to, že může vzniknout nepříznivý daňový efekt v souvislosti s přeměnou. Čili závěr by měl být takový, že společnosti dříve, než začne běžet zdaňovací období, které začíná rozhodným dnem, by neměly mít žádné nevyčerpané daňové ztráty a odpočty. To je další takový závěr, který se dá udělat.

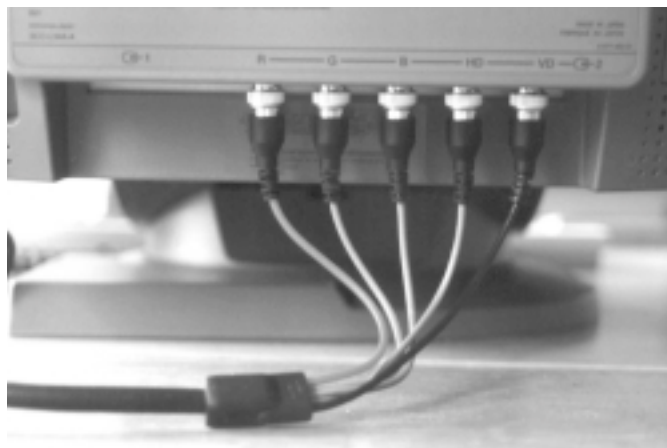
Právní fikce onoho rozhodného dne je relevantní pouze a jedině

- za prvé z pohledu účetnictví,
- za druhé z pohledu právnických osob.

Ale z pohledu DPH, daně silniční, daně spotřební, daně z nemovitosti, daně z převodu nemovitosti je nadále relevantní den zápisu společností účastnících se přeměn do obchodního rejstříku. Co to znamená?

Znamená to, a teď si dovolím udělat takový odskok do účetnictví, že tady se sice dělá zahajovací rozvaha, kde se všechno dává dohromady, ale domnívám se, že z hlediska softwaru jako nejlepší technická řešení existují dvě varianty. Nakonec vám řeknu tu druhou, protože ji považuji za složitější.

Ta první, jednodušší. V softwaru se nastaví nějaký vnitřní předpis, který bude umožňovat toto. Příklad: máme společnosti A a B, které splývají do společnosti C. Jako rozhodný den máme 1. 1., potřebujeme zahajovací rozvahu.

Domnívám se, že není šťastné účetnictví úplně zavřít a všechno to i uvnitř účetních systémů dát dohromady, ale domnívám se, že lepším řešením je k rozhodnému dni udělat něco, co se dá v uvozovkách nazvat jako konsolidace z titulu přeměn, a nadále nechat běžet účetní systémy separátně. Důležité to je především z pohledu DPH. Říkal jsem, že je zde sice rozhodný den, ale běží DPH a společnosti mohou mezi sebou uskutečňovat zdanitelná plnění. A abychom dali dohromady přiznání k DPH, musíme mít obraty, které dáváme do přiznání. Moje praktická zkušenost je, že aby se to dělalo nějak mimoúčetně v případě společnosti, která nemá jeden fax, jedno auto a 4 lidi, tzn. v případě velkých firem. Je nepředstavitelné bez toho, že by tyto údaje se braly z účetnictví.

Tudíž nadále od rozhodného dne poběží účetní systémy samostatně. Aby se tam ale zabezpečilo a případně i doplnilo do vnitřních účetních předpisů, když třeba budete potřebovat dávat vně výkazy pro banky. Rozhodně to budete potřebovat před valnou hromadou, která bude rozhodovat o přeměně. Abychom dostali jednu rozvahu a výsledovku společnosti C je jedním podkladem, který se tam musí dávat, jsou výsledky hospodaření od rozhodného dne do valné hromady, a že k rozhodným dnům se udělá něco, co se v uvozovkách nazve jako konsolidace pro účely přeměny.

Ty vnitřní účetní systémy se zkonsolidují z definitivního hlediska až zápisem do obchodního rejstříku, tj. tehdy, kdy dochází k tomu, že fúze je účinná vůči ostatním daním, tj. DPH, daň silniční a i daň z nemovitosti, ale především daň z převodu nemovitosti, protože pokud třeba zase v období od rozhodného dne do zápisu do obchodního rejstříku účastníci přeměny budou prodávat mezi sebou nemovitost, musí odvést daň z převodu nemovitosti.

Důležitou věcí zde je § 40 odstavec 8 zákona o správě daní a poplatků. Ten z pohledu daně z příjmu je v zásadě mrtvým ustanovením, protože otázku podávání příznání k dani z příjmu v souvislosti s přeměnami výslovně řeší v současném znění § 38 m) zákona o dani z příjmu. Domnívám se však, že toto ustanovení je relevantní právě pro účely ostatních daní. V zásadě ke dni zápisu do obchodního rejstříku by se měla dávat příznání k DPH. V této souvislosti jedna připomínka.

§ 20 odstavec 9 zákona o DPH ve znění od 1. 1. 2001 říká, že se nově musí provést vypořádání koeficientů, a to za období od 1. 1. daného kalendářního roku do dne zápisu do obchodního rejstříku. Mám na mysli koeficient a krácení nároku na odpočet DPH na vstupu v případě, že subjekt má na výstupu osvobozená zdanitelná plnění. Říkám to ale z hlediska času jenom krátce.

Stejně tak je nutné podat příznání k dani silniční. Pokud jde o DPH, mám na to takový názor, že pokud dříve uplyne lhůta 25 dnů po skončení zdaňovacího období, bude se brát v úvahu tato lhůta od zápisu do obchodního rejstříku. To platí v zásadě u měsíčních plátců. Pokud by však uplynula měsíční lhůta, kterou zde máte naznačenou v § 40 odstavci 8, byla by relevantnější tato měsíční lhůta. Doporučoval bych to z hlediska bezpečnosti.

To je otázka ostatních daní. Jenom bych chtěl ještě zdůraznit, že dříve se ještě vyskytovaly problémy a různé výklady v souvislosti s daní z převodu nemovitostí. Týká se to § 20 odstavce 6 písmene e) a f) zákona o dani dědicke, darovací a z převodu nemovitosti, podle kterého když byla do společnosti vložena nemovitost z titulu normálního vkladu, je relevantní lhůta pěti let, po kterou nesmí zaniknout účast společníka ve společnosti.

Dříve se objevovaly také různé názory toho typu, že když dochází k operacím, kterým od 1.1. 2001 říkáme přeměny, v rámci toho samozřejmě zaniká právní subjektivita zúčastněných společností. Je to zánik, o kterém hovoří § 20 odstavec 6 písmeno f), a z toho titulu je nutné zaplatit a odvést daň z převodu nemovitostí.

Chtěl bych zdůraznit, že tyto nejednoznačnosti byly odstraněny v rámci jednání koordinačního výboru. Potvrdilo se, že na operace typu přeměn tento zánik společnosti ve společnosti neplatí, tzn. že v souvislosti s tím není nutné odvádět daň z převodu nemovitosti. A taktéž bylo potvrzeno, že to druhé ustanovení, § 20 odstavec 6 písmeno f), se obecně vztahuje, i když jeho znění odpovídá zase znění obchodního zákoníku do 31. 12. 2000, na veškeré přeměny, a jakékoliv převody majetku v uvozovkách v souvislosti s přeměnami jsou osvobozeny od těchto majetkových daní.

Ještě se krátce zmíním o problematice dalších aspektů u společností účastnících se přeměn. Tady jsou důležité tyto otázky:

- ocenění obchodních podílů, které společníci získávají v rámci přeměn,
- běh osvobozovacích lhůt v rámci přeměn, tzn. osvobozovacích lhůt, po kterých prodej obchodních podílů nebo akcií je osvobozen od daně z příjmu podle § 4 odstavce 1 písmene w) a § 4 odstavce 1 písmene r),
- poslední věcí je zdanění doplatků. Mám na mysli doplatky, které v souvislosti s přeměnami je možné vyplácet společníkům, pokud směnný poměr vychází tak, že bez těchto doplatků to není možné realizovat.

Začnu od konce, zdanění doplatků.

Tato problematika byla již projednávána na koordinačním výboru, i když ještě za znění právní úpravy platné do 31. 12. 2000. Na druhé straně se domnívám, že charakter těchto doplatků se touto novelou nezměnil. Před 1. 1. 2001 byl z hlediska právního obdobný.

Závěr ministerstva financí tehdy byl, posuzovalo se to z pohledu společníků, kteří nejsou účetními jednotkami, nemají to zahrnuto v obchodním majetku, že se nejedná o příjem podle § 11, protože nedochází ke zvýšení majetku společníka.

Nemohu zase odpovědět, jestli se toto stanovisko změnilo, protože je to jedna z částí materiálu, který byl předložen na jednání koordinačního výboru, takže nevím. Můj osobní názor je asi takový, řeknu zase své osobní stanovisko, že se domnívám, že tyto doplatky mají obdobný charakter jako částky, které jsou vypláceny z titulu snižování základního kapitálu. Z toho titulu se domnívám, že by se mělo jednat o nedaňový příjem, § 4 odstavec 27, který snižuje daňovou nabývací cenu. Jaké bude definitivní stanovisko, bychom se měli dovědět minimálně v rámci Bulletinu daňových poradců, kde by měl být zveřejněn závěr této problematiky.

Ocenění obchodních podílů. To je problém, který byl též předmětem jednání koordinačního výboru a závěr byl asi takový, že současné znění § 24 odstavce 7 zákona o dani z příjmu minimálně u společníků, kteří nejsou účetními jednotkami, neumožňuje oceňování podílů, které jsou získány v rámci přeměn, a proto je daňová nabývací cena nula. Mělo to být odstraňováno v rámci novely zákona o dani z příjmu.

Na druhé straně se domnívám, že věta, která se tam v různých obměnách nebo v různých novelách zákona o dani z příjmu dostávala, tuto problematiku neřeší. Jedná se o větu, která říkala, že ocenění obchodních podílů se v rámci přeměn nemění. Myslím, že to je nedostatečná definice, protože v rámci přeměn získávám nové obchodní podíly a musím vědět, jak je ocením. To znamená, že ustanovení, podle kterého se mi nemění ocenění těch „starých akcií“, které dám této společnosti a ta je fyzicky zničí, mi problematiku neřeší.

Pokud tedy cílem této věty bylo, zřejmě tomu tak je, a z hlediska jakési daňové spravedlnosti by tomu tak mělo být, že ty nové obchodní podíly se z hlediska daňového ocenění stejně, jako byly oceněny staré obchodní podíly, pak by měla znít asi tak, že ocenění nově získaných obchodních podílů v rámci přeměn bude ve výši původní nabývací ceny, za kterou jsou tyto obchodní podíly vyměňovány.

Jestli mám na něco upozornit, opět v současném znění zákona je problém. Pokud by společníci obchodní podíly, které získají, následně prodávali, neexistuje zcela jedno-

značné stanovisko (především pokud nejsou účetními jednotkami), jakou daňovou nabývací cenu mají uplatnit proti příjmu z jejich prodeje.

Poslední věc, na kterou jsem chtěl upozornit, je otázka § 4 odstavce 1 písmene r) a w). Je to otázka běhu osvobozovacích lhůt pro osvobození příjmů z prodeje obchodních podílů.

První věcí je, že když dochází k operacím typu přeměn, a je to přeměna, které se zúčastní společnost s ručením omezeným, a společník společnosti s ručením omezeným místo svého podílu dostává akcie, začíná mu běžet nový časový test ve výši pěti let. Ale, prosím, pozor! Původní držba obchodního podílu se započítává pouze a jedině tehdy, když tato přeměna má charakter změny právní formy, takže po-

kud se například slučuje s.r.o. s akciovou tak, že zůstane akciovka a společník společnosti s ručením omezeným obchodní podíl držel 4,5 roku, dostane místo něho akcie, běží mu nový test po dobu pěti let.

Obdobně to platí v obecné rovině pro § 4 odstavec 1 písmeno r), kde, když se mění obchodní podíly při fúzích typu, kterých se účastní společnosti s ručením omezeným, běží nový pětiletý časový test na nově získané podíly v s.r.o. a vůbec se tam nezapočítává původní držba. Příklad: splynutí dvou s.r.o. A a B do společnosti C. Společníci zanikajících společností drželi své obchodní podíly 4,5 roku, ale dostanou nové obchodní podíly a běží nový časový test, který trvá po dobu pěti let.

Daňové řešení úpravy českých účetních postupů platných od 1. 1. 2002

Ing. Yvona Legierská, náměstkyně ministra financí ČR

Ve svém vystoupení bych se chtěla zaměřit zejména konkrétně na problematiku novely zákona o dani z příjmu z titulu harmonizace s předpisy Evropské unie v oblasti fúzí.

Aniž bych chtěla dělat někomu reklamu, nemusím pro praktický příklad chodit daleko. Před třemi lety provedená fúze dvou velkých poradenských firem, Price Waterhouse a Coopers and Lybrand, nepotřebuje asi další komentář.

Koncentrace kapitálu je jedním ze znaků a důvodů prováděných fúzí, přináší nesporně celou řadu výhod. Proto tedy zpravidla platí, že tyto a obdobné operace jsou prováděny z přesvědčivých ekonomických důvodů, neboť by jinak postrádaly smysl. Je vlastně pravdou, že za ekonomický důvod lze obecně označit i možnost daňové optimalizace.

Podívejme se ale na problematiku fúzí z hlediska uplatňování daně z příjmu právnických osob.

V podstatě mohu konstatovat, že platná právní úprava zdaňování příjmů obsahuje základní pravidla zdaňování fúzí, obsažené v závazné směrnici Evropské unie o společném systému zdanění při fúzích, rozděleních, převodech majetku a výměnách podílů. V podstatě s jedinou výjimkou, která se týká přenosu daňové ztráty na právního nástupce.

Než ale přistoupím k základní informaci o obsahu připravované novely zákona o dani z příjmu, která implementuje tyto závazné směrnice Evropské unie, dovolím si provést výčet toho, co většina z vás zná z již platné právní úpravy. To se považuje za samozřejmé, neboť to plně odpovídá ekonomické podstatě prováděných operací. Dnes platná právní úprava o dani z příjmu, případně zákona o rezervách pro zajištění základu daně z příjmu, obsahuje

úpravy, které umožňují pokračovat u právního nástupce v odpisování hmotného majetku (respektive u majetku jsou uplatňovány v základu daně z příjmu účetní odpisy) zahrnout do základu daně účetní odpisy pouze do výše účetní zůstatkové hodnoty na straně zanikajícího subjektu. Dále v tvorbě zákonných opravných položek k pohledávkám a v tvorbě zákonných rezerv.

Z toho vyplývá, že pro daňové účely nejsou zohledňovány oceňovací rozdíly, které by neodůvodněně snižovaly základ daně, a to buď jednorázově anebo v čase, podle toho, k jakým majetkovým hodnotám se vztahují. Proto u nabývací ceny podílu na nově vzniklé společnosti, případně na již existující společnosti, rozšířené o zanikající subjekt, nedochází k jejímu navýšení, neboť pro daňové účely z titulu přecenění se hodnota majetku nezvyšuje.

Daňový úhel pohledu na uvedené oblasti, s výjimkou přenosu daňové ztráty, znamená, že daň z příjmu se chová úplně stejně, jako kdyby k fúzi nedošlo. To je také jedním z požadavků již zmíněné směrnice Evropské unie o fúzích. Toto je zohledněno v připravené vládní předloze novely zákona o dani z příjmu. Ta je v současné době projednávána v Poslanecké sněmovně.

Směrnice o fúzích zavazuje členské státy k úpravě národních legislativ v tom smyslu, aby fúze, dělení, případně převod aktiv, výměny akcií, na nichž se podílejí společnosti z různých členských států, mohly být daňově neutrální. Tato daňová neutralita by měla podnikům umožnit působení na společném trhu a zároveň by měl být chráněn finanční zájem členského státu, v němž právě převádějící nebo nabývací podnik sídlí.

Směrnice o fúzích zavádí u kapitálových zisků, vzniklých v souvislosti s uvedenými transakcemi, systém

daňového odložení daní. Směrnice se vztahuje pouze na dotčené transakce v rámci společenství.

Takovým klíčovým momentem směrnice je skutečnost, že se týká pouze transakcí, u nichž nedochází k platbám v hotovosti, ale pouze k vydávání akcií. Je tak eliminována situace, kdy logicky k úhradě daňové povinnosti chybí finanční prostředky.

Směrnice také obsahuje opatření proti zneužití, které by znamenalo vyhnout se daňové povinnosti. Klade proto důraz na takové transakce, které budou prováděny z přesvědčivých ekonomických důvodů. Vzhledem k tomu, že právní fúze a právní dělení nejsou v rámci společenství díky chybějícím předpisům v oblasti obchodního i občanského práva dosud uskutečnitelné, týká se směrnice pouze finančních důsledků fúzí.

Vedle výše uvedeného návrh novely zákona o dani z příjmu logicky také zohledňuje možnost přenosu daňové ztráty na právního nástupce při fúzích. Protože jde o ekonomicky závažnou problematiku, považuji za nutné se u ní zastavit.

V podstatě ze sumarizace daňových příznání k dani z příjmu právnických osob vyplývá, že kumulovaná vyměřená daňová ztráta převyšuje již 500 miliard korun, což je částka nepochybně značná. Nepředpokládám ale, že tato částka by se mohla stát předmětem spekulace u připravovaných fúzí a na dlouhou dobu eliminovat základ daně z příjmu.

Na druhé straně ale pouze při převodu 5 % z uvedené částky, to je 25 miliard korun, v rámci připravovaných nebo zamýšlených fúzí by došlo ke snížení inkasa daně z příjmu o částku vyšší než 7,5 miliardy korun.

Lze pochopitelně mít pochybnosti o možnostech reálného zohlednění této částky při sestavování a schvalování návrhu státního rozpočtu na rok 2002, ale i na další nejbližší období. Proto předpokládaná účinnost této novely je navrhována až ke dni vstupu České republiky do Evropské unie. Tady bych se na chvíli zastavila. V podstatě všechny další zákony, které ministerstvo financí předkládá do vlády a vláda do Poslanecké sněmovny, mají u změny sazeb posunutou účinnost až ke dni vstupu do Evropské unie. Je tomu tak u návrhu zákona o spotřebních daních, který už v Poslanecké sněmovně je, který má účinnost změny sazeb ke dni vstupu České republiky do Evropské unie, i když jsou tam ještě další účinnosti, a to k 1. 7. 2002, kdy Celní ředitelství, na něž přejde správa spotřebních daní, budou vydávat povolení k provozování daňových skladů,

a účinnost provozování zcela nového systému daňových skladů bude k 1. 1. 2003.

U daně z přidané hodnoty, která je v současné době ve vnějším připomínkovém řízení, se rovněž předpokládá účinnost u změny sazeb od data vstupu České republiky do Evropské unie.

Nyní se vrátím k tématu fúzí. Také u přenosu daňové ztráty je vlastně navrženo, aby byl umožněn až u daňové ztráty, vyměřené poprvé za zdaňovací období, ve kterém vstoupí v platnost smlouva o integraci České republiky.

Z uvedeného je zcela zřejmé, co je proto hlavním důvodem pro navrhovanou účinnost novely. Auditory, ale zejména daňové poradce, není nutné přesvědčovat o tom, co všechno skrývají již vyměřené daňové ztráty. Přitom všichni dobře víme, že u vyměřených daňových ztrát do konce roku 1996, při splnění zákonných předpokladů, již proběhly lhůty pro jejich případné doměření.

Aktuálně je výrazně fiskální hledisko, kterým v zásadě chráníme i ostatní daňové poplatníky tím, aby se nepodíleli na operacích, které by nebyly prováděny z přesvědčivých ekonomických důvodů. Odložení účinnosti novely až ke dni vstupu České republiky do Evropské unie samozřejmě nemá jediný důvod, o kterém jsem se zmínila.

Dalším důvodem je implementace druhé závazné směrnice, a to o společném systému zdanění mateřských a dceřiných společností. Ta má také bezprostřední vztah na problematiku fúzí a akvizic.

Základním obsahem této směrnice je zajistit, aby při výplatě dividend dceřinou společností mateřské společnosti, která má nejméně 25procentní majetkovou účast, nebyla uplatňována srážková daň s tím, že její provedení je odloženo až na okamžik výplaty dividend fyzickým osobám jako konečným akcionářům, respektive právnickým osobám, které nesplňují kritérium minimální kapitálové účasti.

Ani v tomto případě se vlastně nejedná o nic zcela nového a převratného, neboť již platná právní úprava za určitých podmínek nejméně 25procentní kapitálové účasti zajišťuje uplatnění srážkové daně pouze jednou, při první výplatě. Pro výplaty přijatých dividend je uplatňován režim tzv. průtočnosti, zajišťující, aby již nebyla znovu uplatňována srážková daň.

Při zobecnění lze učinit určitý závěr, a to, že již platná právní úprava obsahuje základní pravidlo, aby dividendy byly zdaňovány za určitých podmínek pouze jednou. Oproti směrnici Evropské unie je toto pravidlo v našich podmínkách uplatňováno v opačném pořadí.

Vedle fiskálního důvodu pro současnou úpravu zde velkou roli hraje i úprava ve smlouvách o zamezení dvojího zdanění, a dále i skutečnost, že okamžité přijetí této úpravy by bylo pro Českou republiku ještě před jejím vstupem do Evropské unie nevýhodné. Nepředpokládáme totiž, že by bylo doprovázeno recipročním opatřením v členských státech Evropské unie.

I toto tvrzení si dovoluji uvést na příkladu, aniž bych porušovala ustanovení o mlčenlivosti podle § 24 zákona o správě daní a poplatků. V současné době při výplatě dividend Škodou, automobilová akciová společnost, německému vlastníkovu sráží Škoda podle smlouvy o zamezení dvojího zdanění pěti procentní daň. Podle navrhované

úpravy daň v České republice srážena nebude a zdanění podle německých předpisů bude uplatněno až při výplatě dividend akcionářům Volkswagenu.

V naší ekonomice bezesporu převažuje situace, kdy v postavení dceřiných společností jsou tuzemské subjekty, čemuž výrazně napomáhá i režim investičních pobídek. Okamžitá účinnost navržené úpravy by znamenala, že v České republice nevybereme žádnou daň. Přitom při obdobné transakci v Německu, kdy dividendy by byly poukázány českému akcionáři, který by splňoval stanovené podmínky, by plátce daně, tzn. německý subjekt, uplatnil 5procentní srážkovou daň, neboť by postupoval v souladu se smlouvou o zamezení dvojího zdanění. Bylo by tomu tak proto, že až do doby přistoupení České republiky do Evropské unie není žádný důvod k tomu, aby členské státy uplatňovaly

stejný přístup k nečlenským státům, byť v kategorii kandidátských.

Ve svém vystoupení jsem vás chtěla seznámit především s důvody dosavadních přístupů ministerstva financí k problematice fúzí. Naší nevýhodou, mám na mysli ministerstvo financí, je nesporně skutečnost, že veškeré operace musíme posuzovat v širších souvislostech. Proto mohou naše přístupy na první pohled vyznívat zcela jednostranně, jak někdy bohužel slýchávám, a to vybíráním daní za každou cenu. Mohu vás ujistit, že toto není v žádném případě programem ministerstva financí. Stejně tak věřím, že programem práce druhé strany není vynulování daňové povinnosti za každou cenu, ale její stanovení ve správné výši.

Nepochybuji tedy o našem společném zájmu na tom, aby daně byly nejen spravedlivé, ale i spravovatelné.

Praktický příklad vyhodnocení daňových a účetních aspektů při fúzi nebo akvizici a spolupráce s auditorem

Ing. Miloš Ulrich, finanční manažer firmy Dopravní stavby Holding

Naše společnost byla oslovena organizátory tohoto semináře, abychom se s vámi podělili o naše zkušenosti ze slučování.

Společnost Dopravní stavby Holding patří mezi největší stavební firmy na českém stavebním trhu. Hlavním předmětem činnosti je dopravní stavitelství, především výstavba dálnic a silnic pro motorová vozidla, výstavba mostů a rychlostních železničních koridorů. Od roku 2000 jsme součástí skupiny Skanska. Tato skupina patří mezi největší stavební firmy na světě. Její mateřská společnost je ve Švédsku.

Jenom pro vaši informaci chci uvést, že uvádíme roční obrat kolem 12 miliard amerických dolarů a máme 65 tisíc zaměstnanců, ale chci zdůraznit, že toto jsou čísla, která jsou za rok 2000, protože v letošním roce díky akvizicím se už předpokládá celkový obrat 20 miliard a celkový počet zaměstnanců by měl stoupnout na 85 tisíc.

Součástí skupiny Skanska jsme se stali prostřednictvím společnosti IPS, a. s., Praha, která se dnes nazývá IPS Skanska. Tato skupina společností, ovládaných společností IPS, byla koupena skupinou Skanska v roce 2000. To je také jeden z důvodů, proč sestavujeme vedle české účetní závěrky i účetní závěrku podle Mezinárodních účetních standardů již třetím rokem. Pro zajímavost bych chtěl uvést, že za rok 2000 jsme vlastně ukončili obě účetní závěrky, tzn. jak českou, tak podle Mezinárodních účetních standardů, již 4. ledna. Bylo to prakticky včetně auditu.

Důvodem tak včasného ukončení je právě požadavek mateřské společnosti ve Švédsku, která je povinna stock-

holmské burze předkládat informaci za uplynulý rok do konce ledna.

Nyní bych se věnoval vlastnímu slučování.

Rozpadem státního podniku Dopravní stavby Olomouc v roce 1990 vznikly nové podniky, a kolem roku 1992 byly privatizovány. Jsou to tři podniky, ve kterých se uskutečnil prodej předem určenému vlastníku anebo v jednom případě, a to u Dosty Brno, proběhla veřejná soutěž. Vznikly společnosti s ručením omezeným, jejichž základní kapitál byl 100 tisíc korun.

Vedle toho vznikla společnost Dopravní stavby a mosty, která byla privatizována kupónovou metodou, a rovněž tak společnost Dopravní stavby Uherské Hradiště, která byla rovněž privatizována kupónovou metodou. Akcie těchto společností se poté obchodovaly na vedlejším kapitálovém trhu.

Důležité je, že významnými vlastníky obou těchto společností v akciových společnostech byly investiční fondy.

Vedle těchto pěti vznikly ještě dvě další společnosti. Jedna z nich působí dodnes, druhá bohužel zanikla. Byl na ni prohlášen konkurs a dnes je v likvidaci.

Společnosti s ručením omezeným začaly podnikat na stavebním trhu, začalo se jim dařit. Ale začal vznikat určitý problém. Vzhledem k tomu, že měly základní jmění pouze 100 tisíc korun a ucházely se o zakázky, které měly hodnotu stovek milionů až miliard, vznikal určitý nepoměr a bylo zřejmé, že zadavatelé těchto zakázek přistoupí ke stanovení další podmínky, a to minimální výše základního kapitálu. Jednalo se tedy o určitou garanci, že když

tak malá společnost realizuje tak velkou zakázku, bude schopná dostát svým závazkům.

Vznikl tedy dosti vážný důvod k tomu, aby tyto společnosti něco podnikly. Bylo zřejmé, že nebylo možné vstoupit do jiných oblastí, protože vybavení a technika byly určeny opravdu pro výstavbu velkých děl. Proto došlo k dohodě mezi vlastníky těchto tří společností a byl nastartován proces slučování. Nejdříve byla založena společnost Dopravní stavby Holding, a. s., a to v roce 1995. Tato společnost následně odkoupila majoritní podíl ve společnosti Dopravní stavby a mosty. Tento nákup byl realizován od investičních fondů. A protože v té době platilo podle obchodního zákoníku, že slučovat pouze společnosti se stejnou právní formou, bylo nutno připravit jako první krok přeměnu těchto společností s ručením omezeným na akciové společnosti. K tomu došlo v roce 1996.

Tady je ještě jedna zajímavost, že v tomto roce došlo k pronájmu aktiv společnosti Dopravní stavby a mosty tím, že všechna aktiva výrobní povahy byla pronajata a společnost Dopravní stavby Holding potom platila nájem společnosti Dopravní stavby a mosty. Operace byly prováděny za účasti renomovaných firem, které působily a dosud působí na území České republiky.

Tento krok byl důležitý proto, aby se rychle daly provést určité změny a připravit celý další proces slučování.

Ještě bych chtěl pro vaši informaci uvést, že to nebyly malé společnosti, byť třeba se jednalo o společnosti s ručením omezeným. Obraty těchto společností v době před sloučením se pohybovaly v rozmezí od 700 milionů do jedné miliardy korun a počty zaměstnanců byly od 500 do jednoho tisíce.

V roce 1996 došlo k přeměně právní formy a poté v roce 1997 byly sloučeny se společností Dopravní stavby Holding společnosti Dopravní stavby IES a Prodos. O rok později byla sloučena společnost Dosta Brno. V roce 1999 byla první fáze slučování uzavřena sloučením společnosti Dopravní stavby a mosty.

Chci říct, že je to taková „první vlna“ slučování, protože v současné době připravujeme sloučení společnosti Dopravní stavby Uherské Hradiště, ale to již za nových podmínek podle novely obchodního zákoníku. Do dvou let by potom měla proběhnout velká fúze na úrovni skupiny IPS.

Ještě bych se chtěl zmínit o jedné věci, a to o organizační struktuře. Od samého počátku, tzn. od roku 1995, jsme měli určitou vizi, takže jsme se snažili určité věci připravit dopředu, abychom mohli tento proces sloučení absolvovat bez větší újmy.

Zajímavostí je, že první sloučení v roce 1997 proběhlo k 31. 3. Byl zadán požadavek vlastníků, abychom vytvořili takové uspořádání, ze kterého by bylo zřejmé, jak se dále vyvíjí majetková podstata vložených společností. Mluvíme tedy o společnosti Dopravní stavby IES, společnosti Prodos, a protože už tam byla pronajata aktiva, o společnosti Dopravní stavby a mosty.

Podářilo se nám vymyslet systém, kdy by tři závody, které si vedly vlastní účetnictví, dělaly vlastní účetní závěrky včetně bilancí. Takto vznikly výkazy pro okolní organizace nebo subjekty.

Podobně byla řešena daň z přidané hodnoty, kdy bylo nutno vzhledem k tomu, že máme měsíční zdaňovací ob-

dobí, zajistit, abychom byli schopni za každý měsíc podat daňové přiznání.

Tato struktura byla sice zajímavá, ale ve svém principu brzdila další rozvoj společnosti, a proto došlo během roku 1997 k zásadnímu rozhodnutí o změně této struktury tak, aby se výrazně racionalizovala, aby bylo možno využít synergických efektů tohoto sloučení. Od 1. 1. 1998 došlo k zavedení pouze jedné účtárny, jednoho financování atd., došlo k poměrně velké úspoře pracovníků a výsledek se dostavoval v dalších letech.

Ještě bych chtěl uvést některé zajímavosti, které vznikly při reorganizaci k 1. 1. 1998.

Vedle toho, že některé útvary zanikly, vznikaly nové útvary. Jedním z nich byl útvar správy majetku. Vzhledem k tomu, že tyto společnosti s sebou nesly hodně majetku ještě z dřívějších dob, který nebyl nějak efektivně využíván, na tento útvar byly převedeny veškeré nemovitosti a tento útvar je začal tzv. pronajímat ostatním vnitřním útvarům. Do té doby jsme měli třeba určité lokality, protože jako stavební firma působíme na území celé České republiky, ve kterých byly neefektivně využívány budovy, pozemky atd., a v okamžiku, kdy se zavedlo placení nájemného, tak tyto závody začaly počítat a začala se nám velice významně uvolňovat kapacita těchto prostor.

Útvar správy byl povinen takovéto prostory nabídnout k pronájmu vnitřním závodům, pokud o to měly zájem. Pokud o to zájem neměly, tak byl povinen zajistit využití jinak, tzn. nabízel tyto prostory jiným subjektům, případně navrhoval prodej těchto věcí atd. To se potom projevilo velice významně v tom, že opravdu tento majetek začal být spravován a začal se redukovat jenom na potřebné množství.

Druhou zajímavou změnou bylo zavedení vnitropodnikové banky. Do té doby zvláště naši stavbyvedoucí byli zvyklí postavit dané dílo, udělat technické práce, ale nějak moc je nezajímala otázka pohledávek, zda budou nebo nebudou tyto pohledávky zaplacené. Prostřednictvím této vnitropodnikové banky dnes počítáme do celkové bilance jak pohledávky, tak i závazky. Na každý závod je přesně rozpočítána hodnota jakéhosi vnitřního úvěru, ze kterého je počítán úrok, kterým je ten závod zatěžován. Tento úrok se počítá do hospodářského výsledku tohoto vnitřního závodu a má vliv na výsledky a tudíž i na odměňování vedoucích pracovníků.

Zase můžeme říct, že díky tomuto opatření se nám výrazně zlepšilo vymáhání pohledávek a i jejich vymahatelnost. Dnes už si stavbyvedoucí dávají pozor na to, se kterým partnerem budou obchodovat, pro koho budou něco dělat.

O úspěšnosti těchto změn svědčí vývoj tří rozhodujících ukazatelů od roku 1997, kdy došlo ke sloučení, až do letošního roku. Zatímco v roce 1997, byla vykázána ztráta, protože většina společností, které byly slučovány, vykazovala v té době účetní ztrátu, v roce 1998 došlo k mírnému zlepšení a dá se říct, že v roce 2001 očekáváme za společnost Dopravní stavby Holding hospodářský výsledek před zdaněním ve výši řádově 220 – 230 milionů korun.

Když se podíváme na vývoj počtu pracovníků, vidíme, že ještě v roce 1998 došlo ke zvýšení. Je to způsobeno vlivem sloučení třetí společnosti, onoho s.r.o., ale později dochází ke snižování počtu pracovníků tak, jak ty jednotlivě

vé oblasti byly postupně racionalizovány, jak docházelo k určité koncentraci činností.

Naopak obrat nám roste celkově potěšitelně, a pokud bych mluvil za skupinu Dopravní stavby Holding, protože máme ještě další menší společnosti, tak v letošním roce předpokládáme obrat kolem 6 miliard a konsolidovaný hospodářský výsledek před zdaněním ve výši 250 milionů korun.

Pracoval na tom tým pracovníků a všichni si vzali za své, že toto sloučení musí proběhnout dobře. Všichni jsme cítili, že je to vlastně i náš chleba, že je potřeba, aby společnost existovala dál.

Vedle týmu lidí se na slučování podílela celá řada externích subjektů. Byly to auditorské firmy, byly to právní kanceláře, které připravovaly právní stránku tohoto sloučení, byly to počítačové firmy, které nám podle našeho zadání upravovaly počítačové programy, byli to i daňoví poradci, i když jejich služeb jsme využívali poměrně málo, prakticky jenom pro zpracování daňového přiznání k dani z příjmu právnických osob.

Když se díváme zpětně, můžeme říci, že tato spolupráce byla nezbytná. Asi sami víte, že „jenom“ vést účetnictví už samo o sobě je poměrně pracná záležitost a stojí to hodně úsilí, aby člověk uzavřel rok a měl vše v pořádku. Vedle toho probíhala řada dalších věcí, které byly nestandardní, které se teprve vymýšlely atd., takže bylo nezbytné, aby s námi spolupracovali ještě další odborníci, další odborné firmy.

Můžeme také říci, že spolupráce s těmito firmami byla velice účinná, velice efektivní a my jsme se snažili, aby firmy, se kterými jsme spolupracovali, u nás vydržely určitou dobu, aby zkušenosti, znalosti, poznatky, které načerpaly v průběhu prvního stupně slučování, mohly využít i v těch dalších.

Vedle věcí metodického nebo obecného charakteru jsou to nejasnosti především z hlediska daní, bylo potřeba zabezpečit i celou řadu praktických kroků. Byly to převody obrovského množství dat.

Opět pro ilustraci bych uvedl, že ročně přijmeme řádově sto tisíc dokladů na vstupu, tzn. faktur, účtenek atd. Bylo proto nutno všechny údaje, které jsou v těchto dokladech a které jsou uloženy v počítačových databázích, převést, překonvertovat tak, abychom s nimi mohli pracovat i po sloučení.

Vznikla celá řada specifik. Stavební výroba je charakteristická tím, že kontrakty jsou dlouhodobé. U nás je neustále potřeba vidět tzv. zpětně dozadu dva až tři roky, protože když kontrakt probíhá, jsme povinni neustále vyhodnocovat, jak je naplňován, a potřebujeme data o nákla-

dech a výnosech i za minulá období. To znamená, že tam máme opět vypracované určité systémy, které nám umožňují zjistit, jaké byly náklady, jaké byly výnosy od počátku zahájení stavby.

Je tam celá řada dalších věcí, ale to už je opravdu odborná problematika spíše pro stavební firmy.

Jestliže můžeme shrnout, že v oblasti účetnictví nějaké zásadní problémy z hlediska aplikace zákona nevznikaly, právě naopak tomu bylo u daní. Tam byla celá řada věcí naprosto otevřených. Jenom pro úplnost bych chtěl uvést, že jsme začínali v roce 1995, což byl vlastně třetí rok, kdy nová daňová soustava fungovala, a byla tam spousta věcí, na které jsme nebyli schopni, ať jsme se ptali kdekoliv, získat nějakou rozumnou odpověď.

Nakonec jsme se rozhodli pro nestandardní řešení, kdy jsme si řekli, že si to vyřešíme sami, a tak to prostě bude. Vždycky jsme proto analyzovali daný problém a na základě této analýzy jsme napsali na náš finanční úřad: sdělujeme vám, že v této věci budeme postupovat tak a tak, a uvedli jsme paragrafy, proč si myslíme, že by postup měl být takový.

Musím říci, že spolupráce s finančním úřadem byla velice dobrá. Považuji ji opravdu za takový příklad spolupráce daňového subjektu se správcem daně, protože ani v jednom případě nevznikly žádné problémy nebo otázky, kde bychom se nějak rozumně nedohodli. Mám na mysli situace, kdy bychom si nevyjasnili, jak konkrétní věc řešit a pojímat, a také jak bude později posuzována. Pravdou je, že na mnohé z těchto otázek dnes již existují odpovědi, ale novela, která teď opět přinesla změnu, vyvolává otázky jiné.

I v letošním roce provádíme jedno slučování, je to taková menší akvizice v hodnotě řádově 50 milionů korun, kdy rozhodný den tohoto sloučení je 1. 1. 2001, takže to, co jsme se naučili v tom předchozím, můžeme zapomenout a hledáme nové cesty, jak aplikovat to, že vlastně existují dva subjekty, které budou z hlediska účetního subjektem jedním v okamžiku, kdy toto sloučení zapíše obchodní rejstřík.

Závěrem bych chtěl říci, že otázka právní, otázka účetní, daňová jsou pouze věci, které tvoří nějaký formální rámec celého procesu a že úspěšnost je podmíněna především nějakou vnitřní atmosférou. Podle našeho názoru, a na tom jsme se shodli všichni, bylo velice důležité, že původní vlastníci dospěli k přesvědčení, že se mají sloučit dobrovolně, že to pociťovali opravdu jako vnitřní záležitost, a z jejich strany prakticky v průběhu celého toho procesu nebyly žádné komplikace. To nám úžasně usnadnilo život, protože těch věcí, jak jsem o nich hovořil, které jsme museli provést, byla celá řada.

Odpovědnost auditora při fúzích a akvizicích v zemích EU a možné role auditora při těchto transakcích

Claude Charron, člen pracovní skupiny pro audit FEE

Jsem potěšen pozváním od vaší organizace a tím že mám příležitost vyjádřit se k tématu, které dnes skutečně zajímá všechny v praxi činné auditory, investory, obchodní komunitu a nezávislé auditory. Je to velmi široké téma, avšak s ohledem na podání, prezentovanáými předřečníky, omezím předmět svého vystoupení na úlohu a odpovědnost auditorů u tohoto typu závazku.

Dovolte mi, abych se nejdříve pokusil definovat téma. Budu hovořit o rozdílu mezi fúzí a akvizicí. Operace tzv. fúze zahrnuje vlastně spojení dvou svébytných celků. Naši pozornost si zasluhují dvě oblasti, a to na jedné straně ocenění nepeněžních vkladů a výměnný poměr akcií na straně druhé.

Tyto dva pojmy jsou důležité, protože pokud by nebyly řádně posouzeny, mohly by mít za následek nadhodnocení vkladů či nespravedlivé vypořádání mezi akcionáři.

Při akvizici je problém trochu odlišný, protože akvizici lze provést buď za hotovost či výměnou za akcie. Jestliže jde o akvizici za hotovost, pak hodnota převáděných aktiv a pasiv vyplývá z dohody mezi dvěma stranami jako v případě jakýchkoliv jiných transakcí, a obvykle se ani nevyžaduje žádné zvláštní ověření či verifikace.

Naopak jestliže jsou převáděna aktiva a pasiva a splácena jenom za akcie, pak nedochází k výměně akcií, nýbrž ke kapitálovému navýšení přijímací společnosti. Důležité také je, aby bylo provedeno ověření hodnoty či ocenění vkladů, neboť ono slouží jako základ pro kapitálové navýšení nominální hodnoty i s možnou výdajovou premií neboli áziem.

Rozlišení mezi fúzí a akvizicí výměnou za akcie, které jsem tady nastínil, je důležité, protože ve většině případů to potom prověřují statutární auditoři. V mnoha zemích pak je to tak, že tito statutární auditoři či auditoři ze zákona dostanou za úkol provedení specifických úkolů. V některých případech existují dva specifické úkoly či úkoly jiné, jako například v severní Francii, kde jsou tyto úkoly spojeny a jsou zadány jednomu v praxi činnému auditorovi.

Jestliže jsme si tedy už řekli definice a rozdíly v definici mezi fúzí a akvizicí, hovořme nyní o právních závazcích či povinnostech z toho vyplývajících.

Byl jsem požádán, abych do svého vystoupení zahrnul smlouvu a odpovědnost auditorů při fúzích a akvizicích v Evropském společenství. Musím se přiznat, že jsem neudělal vyčerpávající studii či přehled současného stavu ve všech evropských zemích. Poukážu však na studii provedenou Evropskou federací účetních znalců v roce 1995.

Nebudu uvádět příliš podrobné výsledky této studie, mohu je však shrnout v prohlášení, že zákony mnoha ev-

ropských zemí či všeobecně legislativa vyžadují, aby byl jmenován kvalifikovaný odborník, který by potom akcionářům podal zprávy o své činnosti. Tato činnost je ale de facto specificky založena ve třetí a šesté směrnici nebo podnikovém zákoně. Jenom v některých zemích je tomu skutečně tak. Můžeme ale, jak říkám, odkázat na relevantní směrnice, tzn. na třetí a šestou, které se zabývají zákony obchodních společností.

Šestá direktiva či směrnice vyžaduje jmenování nezávislého znalce, který prošetří případ předpokládané či navrhované fúze, a on potom informuje o svých výsledcích akcionáře. Tento expert může být buď profesionálním účetním či auditorem, anebo to může být osoba, která je vybrána ze seznamu správních orgánů či v rámci soudní pravomoci. Povinnosti znalce jsou rovněž uvedeny ve směrnicích, jež vyžadují, aby zpráva udávala oceňovací metody, kterých bylo použito pro stanovení navrhovaného směnného kursu či poměru, dále jejich přiměřenost a rozdílné hodnoty, ke kterým tyto metody vedou, přičemž konečným cílem bude usoudit, zda dotyčný směnný kurs je přiměřený a rozumný či nikoliv.

Třetí směrnice vyžaduje, aby nepeněžitý vklad byl použit, a ve směrnicích je rozlišeno, kde jsou nepeněžitě vklady a kde je to za hotovost. Praví se tam: jestliže to bude peněžitý vklad při vzniku společnosti nebo výsledek kapitálového navýšení, pak musí podléhat kontrole nezávislého znalce, jehož jmenování bude provedeno podle stejného vzoru, jak jsem to právě popsal.

V případě vkladů nepeněžitých je povinností znalce, kterému je to přiřknuto, ověřit si ocenění čistých aktiv nebo původního kapitálového jmění, když bylo předmětem vkladu. Směrnice pak vyžaduje, aby zpráva podala alespoň popis každého z učiněných vkladů, jakož i použitých metod oceňování, a aby závěrem posoudila, zda úhrnná hodnota vkladu se alespoň rovná nominální hodnotě akcií včetně ázia.

Na základě vstupu do tohoto stručného popisu povinností svěřených nezávislému znalci při fúzích a akvizicích můžeme snadno soudit, že cílem legislativy těchto požadavků na pracovníky je zajistit transparentnost těchto operací a chránit akcionáře. A co je nejdůležitější, minoritní akcionář před nadhodnocením přímých vkladů je zároveň chráněn, ale rovněž chráníme věřitele společnosti, aby vydaný základní kapitál nebyl fiktivní, nýbrž aby byl skutečně kryt tzv. tvrdými akciemi. A tady je zajímavé odkázat na jednu věc.

Shora uvedená směrnice se zmiňuje o jmenování nezávislého experta, aniž by ovšem specifikovala, zda tento expert by měl být profesí auditorem, účetním nebo někým jiným. Následkem toho mohou být tyto druhy zakázek v evrop-

ských zemích svěřovány profesionálním pracovníkům, nikoliv však profesí účetním či auditorům. Musím ale říci, že v praxi je auditor takovouto činností pověřován.

A teď se podívejme na další aspekt těchto závazků. Pokud je mi známo, pokud jde o tyto činnosti, máme určité normy. Francie, Velká Británie jsou země, které mají pro tyto činnosti své normy. Také Belgie rozvíjí příslušnou normu, která se týká fúzí a akvizic na mezinárodní scéně. Mezinárodní výbor IASC nevydal žádnou normu, avšak můžeme se zamyslet nad auditorskou praxí IFAC i nad normou ISA 100.

Cílem ověřování je, aby profesionální účetní vyhodnotil a posoudil použití průkazných měřitek a učinil závěr, který poskytne uživateli potřebnou úroveň jistoty v předmětné skupině informací. To byla definice, která se těžko chápe, ale zdá se mi, že v této definici je několik důležitých termínů, které bych rád dále rozebral, protože je nutné si uvědomit, co všechno profesionál musí znát. Především je tady to, čemu říkáme předmět ověřování, o němž má být podána zpráva, pokud u fúzi je předmětem ověřování ohodnocení užiteků na straně jedné a směnný kurs akcií na straně druhé.

Za druhé předmětná záležitost je zodpovědností jiné neboli druhé strany, což je část této definice. To jasně znamená, že auditor sám nemusí provádět hodnocení užiteků ani nemusí stanovit výměnný poměr. Jeho úkolem je ověřit tato data proti průkazným kritériím a učinit závěr.

Jistě jste si uvědomili, že třetím důležitým termínem jsou ona kritéria. Kritéria, která jsou použita pro hodnocení užiteků a stanovení výměnného poměru akcií, by měla být jasně prokazatelná. To znamená, že je to metoda hodnocení tohoto užiteků a stanovení výměnného poměru akcií. Auditor se bude muset ujistit, že tato kritéria jsou za daných okolností přiměřená a že byla řádně a přiměřeně aplikována.

Jak vidíte, v každém případě tady máme aspoň některé termíny, ke kterým se můžeme obrátit, abychom zjistili, jaká jsou základní pravidla, která musí auditor dodržovat v případě fúzí a akvizic, a která do této kategorie spadají. A teď se podívejme na některé etické úvahy, které pro takové případy platí.

Při jakémkoliv povolání se profesionální znalec řídí etickými pravidly. Ta jsou buď stanovena zákonem nebo přímo profesí. Když je auditor jmenován, aby plnil svůj závazek, měl by se řídit etickými pravidly stanovenými v etickém kódu pro danou profesi dané země anebo v Kodexu mezinárodního výboru, pokud se hlásí k normám IAPC.

Myslím, že není nutné zabývat se podrobnostmi těchto pravidel, ale zdá se mi, že minimálně jsou tady dvě pravidla, která bychom měli za těchto okolností zdůraznit.

Především je to otázka kompetence. Fúze a akvizice jsou velmi komplexními záležitostmi a vyžadují zkušenost, ocenění, vyžadují nejenom znalost odbornou, nejenom znalost konkurence, ale také vyžadují praktické zkušenosti s používáním dané metody, tzn. že jako v jakékoliv jiné práci, je nutné věci dokonale zvládat. Auditor musí mít zdravý rozum a musí vědět, zda má dostatečné znalosti k tomu, aby práci provedl. Aplikace, vyhodnocování, může vyžadovat speciální znalosti a exper-

tižu, která přesahuje současné možnosti auditora činného v daném oboru.

Jestliže může použít kdykoliv dalšího znalce, měl by si na závěr uvědomit, že za závěry, které předkládá akcionářům, je zodpovědný on sám. Samozřejmě samostatnost nebo nezávislost je důležitá, a zvláště pak platí, když hovoříme o záležitostech etických. Je podstatná u všech závazků, kde se od znalce vyžaduje rozhodnutí nebo nějaký posudek.

Nedomnívám se, že se o tom musím šířit. Je to skutečnost, která je stále významněji uznávána jako důležitý koncept při plnění všech závazků.

Při této příležitosti však chci poznamenat, že v některých zemích, jako například ve Francii, máme v tomto směru velmi přísná pravidla. Například auditor, který se zabývá fúzí nebo akvizicí, nemůže být statutárním auditorem společnosti a ani se nemůže stát tímto auditorem po nějakou dobu, co svůj úkol splnil.

Toto pravidlo je velmi přísné a je to součástí onoho etického kodexu, o kterém jsme hovořili, a dokonce i etického kodexu IFAC. Jde o velmi široký výklad, pokud se o tyto věci jedná. Podle mého názoru není v Evropě mnoho zemí, které v tomto směru vytvořily své vlastní normy, a proto budu také nejraději hovořit o francouzské zkušenosti, protože k tomu příslušné normy, pravidla, má.

Na začátku svého výkladu jsem hovořil o šesté a třetí směrnici. Řekl jsem, že obsahují obecné zásady, jež by měly být zahrnuty do národních zákonů při převodu směrnic. Toto provádíme ve Francii, jestli si dobře pamatuji, od roku 1988, i když většina těchto zásad existovala již v tzv. podnikovém zákoně z roku 1996.

V případě, že by se někdo chtěl odvolat na zákon z roku 1966, dovoluji, abych uvedl, že všechny články tohoto zákona zabývajícího se povinnostmi a závazky statutárních auditorů, byly převedeny do tzv. obchodního zákoníku, tzn. že spíše než o zákonech z roku 1966 bychom měli mluvit o zákoně, který se jmenuje obchodní zákoník.

Tento zákon původně vytýčil dva různé úkoly, jež byly svěřeny dvěma osobám.

První osoba zodpovídala za správnost ohodnocení užiteků a povinností druhé bylo podávat zprávy o výměnném poměru akcií.

I když cíle, plynoucí z těchto dvou hlavních povinností, nejsou přesně tytéž, jak jsem již dříve řekl, praxe ukazuje, že v některých oblastech docházelo k duplicitám provedené práce. Aby se tomu zabránilo, tyto dvě osoby musely velmi těsně spolupracovat.

Po letech legislativci změnili zákon. I když obě povinnosti zůstaly beze změn, může je dnes vykonávat jedna osoba, která však musí podat dvě samostatné zprávy. Ve Francii znalec vykonávající takovéto funkce se obecně jmenuje auditor. Jak už jsem řekl, mohl by to být i expert, ale praxe je taková, že je to statutární auditor. Ten vlastně na žádost managementu podstupuje tyto kroky.

Statutární auditor je jmenován v případě fúze vládních společností soudem a pro výkon této funkce tento soud jmenuje dvě osoby. V případě, kdy jsou tyto dva auditři jmenováni, oba musí podat společnou zprávu a za případné rozhodnutí odpovídá každý zvlášť. Jako u každého jiného zákonodárství zodpovědnost za ně

může převzít třetí strana s tím, že ve Francii auditori mohou podléhat občanskému, ale též trestnímu řízení před soudem. Čili, jak jsem již uvedl, Francouzský ústav statutárních auditorů vypracoval dvě specifické normy pro tyto závazky:

- jednu normu pro práci, tzn. vyhodnocení užiteků,
- a druhou pro přehled výměnných poměrů akcií.

Tyto dvě normy definují zásady týkající se přijetí záležitosti, jmenování auditora a povahy práce, která má být vykonána, cílů práce v průběhu ověřování, tzn. jak hodnotit obchodní transakce, různé metody vyhodnocení pracovní dokumentace a samozřejmě tam patří také zpráva nebo závěr. Čili je to dost dobře rozpracováno a v těchto případech má zpráva dlouhý formát, který obsahuje:

- úvod,
- prezentaci činnosti,
- popis ověřování, pasiv a aktiv,
- použitou metodu hodnocení a proč bylo v tomto případě použito fúze,
- metodu, která byla použita pro stanovení výměnného poměru akcií,
- popis práce, kterou daný auditor dělal,
- auditorovo hodnocení užiteků či výměnného poměru,
- a závěr celé této práce.

Nejsem schopen jít do podrobného popisu tohoto procesu a nejsem také schopen rozebírat metody hodnocení. Je jich celá řada a je třeba je uzpůsobit okolnostem a kontextu dané činnosti. To znamená, že nebude stejně oceňovat banku jako například nějakou firmu, kauzou a vyžaduje přizpůsobení či použití vhodné metody oceňování.

Nebudu tedy zacházet do velkých detailů tohoto procesu závazků, spíše bych volil to, že přečtu standardní závěry těchto zpráv, které jsou v souladu s relevantním zákonem.

V případě nepeněžitého vkladu auditor dojde ve své zprávě k následujícímu závěru. Na základě provedené práce hodnota čistých aktiv XYZ není menší než ... a z toho důvodu vklad v podobě čistých aktiv se rovná minimálně částce celkového kapitálu emitovaného v nominální hodnotě plus ážio.

Ve standardním závěru druhé zprávy, která se vydává v případě výměnného poměru, tzn. za výměnu akcií, se praví přibližně toto: v závěru své práce dává výrok, že následně navrhované vyrovnání poskytované výměnou za nepeněžitý vklad, který vede k vydání XYZ počtu akcií pro přijímací společnost, je spravedlivé. Tady vidíte vlastně první příklad toho, že spravedlivé by mělo asi odpovídat.

V prvním případě je závěr zaměřen na ocenění jednotlivého vkladu, ale zároveň i na ocenění jednotlivých položek a celkového vkladu. A tam je důležité, abyste u tohoto typu transakce či operace věděli, že některé jsou třeba nadhodnocené, ale celkově se to tak nějak rovná, neboli ta celková forma ocenění, akciová hodnota, odpovídá skutečnosti.

Ve druhém případě je cílem ujistit či dohlédnout na to, že vůči akcionářům není postupováno nespravedlivě, neboli že je zachován princip spravedlnosti.

Nechtěl jsem jít do žádných velkých detailů, protože to ani nebylo cílem našeho dnešního odpoledne, už jste sly-

šeli mnohé o povinnostech auditorů, o jejich úkolech v případech fúzí a akvizic, přesto bych ale chtěl říct, že v případě, kdy přednášíme takovéto obecné referáty, většinou věci příliš zjednodušíme, takže potom zřejmě vznikne dojem, že tyto úkoly jsou velice snadné, ale ono to tak není.

Z vlastní zkušenosti vám řeknu, že takováto činnost v těchto případech je nadměrně složitá, protože ani jeden případ není jako druhý, pokaždé je to specifické, a to vzhledem k průmyslové branži, vzhledem k situaci na daném trhu a vzhledem k okolnostem v daném okamžiku.

Navíc také všechno závisí na souvisejících problémech či otázkách daného subjektu. Například často narážíme na příklady toho, kdy dochází k interní restrukturalizaci v rámci skupiny, aspoň k tzv. restrukturalizaci. Abychom pak nemuseli znovu přeceňovat aktiva a zase se dostali k tomu, že budeme muset v budoucnu zaúčtovat či vykazovat na účtech odpisy, a nakonec jsme to penalizovali, tak se tyto vklady někdy oceňují čistou účetní hodnotou, a aktiva a pasiva ve zfúzované společnosti pak vypadnou podle toho. Oproti tomu výměnný poměr musí být určen na základě reálné hodnoty.

V tom je rozdíl mezi oceněním či hodnotou vkladu a hodnotou přebíranou ve společnosti, která je zfúzována výměnou za akcie. Navíc to má značné dopady daňové.

Ani v těchto dopadech daňových nemohu zacházet do detailů, protože v současné době každá, nejen evropská, země po celém světě má svůj daňový systém. Musím ovšem říct, že ve Francii náš systém zdanění je v případě fúzí a akvizic nadměrně složitý. Někdy dochází k osvobození daní z kapitálových výnosů při oceňování a přeceňování.

Dále se také může zahrnout možnost odpočitatelných nebo neodpočitatelných položek, a to podle toho, jakým způsobem je fúze realizována. Kromě toho existuje celá řada věcí či problémů v tomto smyslu, a následkem toho jsou pak naše auditorské činnosti velmi náročné.

Dobrovolně jsem se také soustředil na ty úkoly, které musí brát v úvahu právní požadavky. Zmíním se jenom o tom, že vzhledem ke zkušenostem a dovednostem, ať už je to auditor či účetní, kdo tento úkol provádí, může pomáhat klientovi při ocenění nebo stanovení hodnoty podniku pro případnou akvizici či fúzi.

Fúze a akvizice jsou transakce, kdy povinnost a závazky jsou obecně upraveny evropskými směrnici číslo 3 a 6, a v zásadě každá členská země EU musí transponovat tyto směrnice do své národní legislativy, takže to je jedno hledisko problému. A pak můžeme vyjít ze zkušeností nabytých jinde, třeba ve Francii, protože si myslím, že v tomto směru je skutečně daleko, a to vzhledem k tomu, že již dlouho, od roku 1966 zákon o obchodních společnostech tyto podrobnosti upravoval.

Podle mého názoru druhé hledisko, možná ještě důležitější hledisko problému, je vypracování a přijetí profesních standardů pro provádění auditorských činností právě s ohledem na fúze a akvizice. A to je zřejmě ještě mnohem komplikovanější.

Některé země v současné době, neříkám, že je jich mnoho, dosud ne zcela implementovaly profesní auditorské standardy. Standardy pro fúze a akvizice jsou velice specifické a z toho důvodu si každá země musí stanovit priority a podle toho postupovat.

Přístup auditora k auditu účetní závěrky při fúzích a akvizicích

Michael Allen, partner firmy Andersen pro audit ve střední a východní Evropě

Ve své prezentaci se budu snažit hovořit o některých praktických přístupech, které je třeba přijmout, když radíme klientům pokud jde o akvizice.

Pokud jde o administrativní proces, co v procesu due diligence chceme dělat? Především je to pochopení podniku, který investor kupuje. Musíme zjistit, aby kupující měl nějaký základ pro stanovení ceny a toho, do čeho investuje. Myslím si, že je velmi důležité, abychom přijali tzv. postupný proces, a v rámci tohoto procesu provedli předinvestiční prověrku. V praxi to bude vypadat takto. Tento proces dělím do tří samostatných fází:

- především je to fáze, které říkám přednákupní nebo výchozí prověrka, kdy se vlastně rozhodujeme o tom, na základě kterého postupu tento proces bude probíhat při předinvestičním posouzení podniku;
- pak je tzv. finanční předinvestiční přehled nebo prověrka, kdy stanovujeme hodnotu cílového podniku, kdy stanovujeme, zda tady neexistují nějaké významné problémy při provádění akvizice, a kdy poskytujeme kupci a jeho právním zástupcům pomoc při navrhování základních kontrakčních nebo smluvních podmínek;
- třetí fáze se týká akvizičního auditu, čili je to otázka struktury tohoto auditu z pohledu ceny, což je vlastně v mnoha případech základním předpokladem toho akvizičního auditu, která potom bude použita ve smlouvě o koupi.

Mezi těmito třemi fázemi je velmi důležité řádně rozlišovat, protože budeme-li postupovat řádně, práce bude také řádně provedena, a bude provedena ke spokojenosti klienta. Pokud tato věc nepůjde kupředu, pak bychom samozřejmě museli dělat velmi důležitou prověrku, kdy bychom museli řešit věci, které třeba byly opomenuty na samém počátku.

Dovolte proto, abych začal procesem předinvestiční prověrky.

Může to dělat auditor, který pomáhá svému klientovi, nebo si to může dělat klient sám. Výchozí prověrka, výchozí fáze je vlastně aktualizace základních informací, popis historie podniku, umístění podniku, stanovení vlastníků, ředitelů, vývoj podniku, kdo podnik vede, jakou má kvalifikaci, kdo je poradcem cílové společnosti a proč vlastně se podnik prodává. Má být podnik prodán, má se vůbec uzavřít nějaká taková smlouva, nebo se brání tomuto prodeji?

Jakmile jsou vyřešeny tyto základní otázky, jdeme do podrobností a hlouběji řešíme otázky toho, jak se tento podnik rozvíjel, jaké jsou trendy, plány do budoucna, hledáme, zda kupujeme samostatný podnik, nebo zda kupujeme podnik, který má řadu různých dohod, transakcí, které je třeba určit a ohodnotit.

Pak je třeba také posoudit, zda neexistují nějaké soudní pře, čemuž se samozřejmě chcete v praxi vyhnout,

chcete také vědět, jak je z hlediska vlády daný výrobní obor regulován, jak společnost závisí na vlastních paten-tech, ochranných známkách, autorských právech a jaké jsou externí vlivy, které mohou podnik ovlivňovat také v budoucnu.

Posuzujete také historii tohoto podniku, provedete analýzu daného oboru, analýzu struktury tohoto oboru, posoudíte konkurenci, zjistíte, jak daný obor roste, posoudíte zákazníky, dodavatele a také zaměstnance, pracovní sílu. Tato pracovní síla nemusí nutně spadat do auditu. Samozřejmě posoudíte také finanční zdraví daného podniku z pohledu příslušných rozvah, výsledovek, cash flow a předpokládané ziskovosti.

A pokud by si klient stále myslel, že to je podnik, do kterého v zásadě chce investovat, pak teprve v této fázi bychom rozhodli, zda budeme pokračovat s detailní předinvestiční prověrkou finančního zdraví podniku.

Druhá fáze, tj. detailní finanční předinvestiční prověrka, se týká především základních cílů. Než budeme hovořit o podrobnostech, položme si cíle, které je třeba prověřit.

Především jde o to získat informace o nabyvané společnosti, tzn. že je třeba stanovit, zda tady jsou faktory bránící realizaci kontraktu, vytipovat potenciální synergii a zjistit, zda tato akvizice v rukou kupce bude zajímavější, než kdyby podnik existoval sám, zjistit informace, které kupující bude potřebovat při svém hodnocení kupovaného podniku, čili stanovit model hodnocení a také vytvořit předběžné ocenění, tzn. to, co kupující bude muset zaplatit.

Pokud jde o hodnocení aktiv a budoucí zisk, je třeba zjistit parametry pro vyjednávání se všemi, kterých se tento proces týká. Kupující zároveň musí vědět, jak vlastně kupovaný podnik získá, tzn. že je třeba hovořit o struktuře kupovaného podniku a o tom, jaká by byla nejvýhodnější struktura nového podniku a celého tohoto obchodu z pohledu daní.

Dále je třeba zvážit podnikatelské aktivity, znát nefinanční aspekty, které podnik ovlivňují, a způsob práce, jinými slovy kulturu podnikání v kupovaném podniku.

Hlavními oblastmi, na které se zaměřujeme v této finanční předinvestiční prověrce, budou tzv. udržitelné výnosy. Je třeba zjistit, co podnik vydělával v minulosti, co případně vydělá v budoucnosti, jaká je výše čistých aktiv. A protože cash flow je dnes důležitou hodnotou oceňování podniku, čistá hodnota aktiv a kapitálový investiční program jsou dvě důležité položky, na kterých se staví budoucnost podniku. To je tudíž třeba prověřit.

Je třeba pochopit, jaké jsou závazky a další náklady, které případný kupec bude muset platit v budoucnosti. Musíme také znát lidi a zda jsou v rámci daného systému těmi správnými na těch správných místech.

Pak je tady další obchodní záležitost, kterou je třeba v procesu předinvestiční prověrky posoudit. Zvláště citlivé v tomto smyslu jsou smlouvy uzavřené se třetími stranami. Je třeba dávat si také velký pozor při posuzování jakýchkoliv smluv s těmito třetími stranami, protože vždycky si musíme klást otázku: splníme tyto smlouvy v budoucnosti, změní se ceny, bude to jinak než to, co jsme vyjednali, budou ty ceny příliš vysoké, než aby odpovídaly obchodní praxi, nebo nebudou v budoucnu příliš nízké? A pak je třeba si uvědomit, jaké jsou tady transakce se spřízněnými osobami a jaký je základ těchto transakcí, je třeba uvědomit si, zda podnik je nezávislý.

Pokud kupujeme podnik ze skupiny podniků, pak je třeba znát, jaký je vztah mezi mateřským a dceřiným podnikem, zvláště pak zda podnik, který se kupuje, je schopen existovat nezávisle, nebo tak závisí na matce, že nebude schopen fungovat bez finanční podpory, protože tyto vztahy nemusí třeba po akvizici existovat.

Dále je třeba posoudit zaměstnanecké otázky, tzn. důchodové zabezpečení, výši mezd, zda se dají udržet do budoucnosti, zda jsou tady závazky pokud jde o penze, které máme dodržovat.

Dále je třeba posoudit kvalitu řízení, a to včetně toho, jak bude zajištěna kontinuita a jak po akvizici dopadne změna ve smlouvách na celý lidský potenciál.

Je třeba také vědět, jak budou obsazeny klíčové pozice v podniku. Budou tam noví lidé, nebo podnik bude fungovat se starými lidmi, a na kterých úrovních se bude měnit personální obsazení?

Další komerční úvahou, kterou je třeba brát v úvahu i v České republice, budou otázky životního prostředí. Vaše země se v poslední době silně zaměřila na životní prostředí, na odstranění starých ekologických zátěží. Tyto záležitosti musí posuzovat experti, kteří mají příslušné zkušenosti, tzn. že je třeba mít k dispozici nezávislou smlouvu.

Investiční prověrka se bude zabývat i právními aspekty, a to zejména úlohou právníka. Je důležité, aby i auditor chápal činnost právníků, protože právní situace společnosti může mít dopad na finanční postavení a v současné době tak i na finanční situaci budoucí. To znamená, že se zabýváme oblastmi soudních sporů, dále různými nároky, třeba případy, které ještě nevedly k soudnímu řízení.

Stranou nezůstanou ani platné smluvní závazky, pracovní smlouvy, jakékoliv podmínky či klauzule. Někdy máme situace, kterým říkáme jedovaté pilníky. Znamená to, že společnost podepíše smlouvu se členy vedení, která v případě, že budou propuštěni, znamená vysoké od-

škodné, zlaté padáky. Pokud tudíž tyto situace budou nepoměrně pojednány nebo budou poněkud nadbytečné, mohou znamenat značné potíže.

Při akvizicích se budou právníci zabývat zjišťováním nutných podmínek, které by měly být součástí smlouvy o koupi, zejména zárukami nebo závazky, které by mohly plynout k odškodnění či k nárokům na náhradu škody, aby kupující v době akvizice byl chráněn. V případech akvizic zase právník se bude podrobně zajímat o jakékoliv další hledisko, které může mít dopad na prodejní či kupní smlouvy.

Zásadní problém či otázky, které během předinvestiční prověrky prověřujeme, jsou otázky zdanění, dále účetních postupů či principů mezi českými účetními postupy a mezinárodními účetními standardy, pokud jsou třeba používány kupujícími. Veškeré otázky devizových aspektů, řízení aktiv a pasiv je třeba dojednat.

Nyní se pustíme přímo do získávání informací během předinvestiční prověrky. Jaké informace dokážeme získat, je otázka. A to bude do určité míry diktováno dostupností informací neboli těmi, které jsou k dispozici.

Běžný přístup je takový, že kupující se obrátí na cílovou společnost, má seznam dotazů, jakýsi dotazník, a požádá ji o odpovědi v těchto základních oblastech, které chce prošetřit či prověřit.

Někdy informace, které jsou k dispozici, jsou třeba předem dané. Při privatizaci v České republice je to tak, že kupující se musí například starat o získávání informací sám v data roomu, zatímco prodávající má právo rozhodnout, které informace dá kupujícímu k dispozici. A pokud kupující není spokojen s dostatečností, musí žádat o další, dokud není uspokojen a má jistotu, že má dostatečný balík informací o tom, aby mohl reálnou hodnotu skutečně stanovit.

Pokud vám mohu říci z vlastní zkušenosti, je to tady tak, že české firmy mají tendenci být obeznamenány s požadavky kupujících a prodávající se tady často zdráhají poskytnout dostatečné informace. V mnoha případech se také dostanete do takové situace, kdy veškeré informace, které by kupující chtěl mít, nejsou v účetních záznamech k dispozici, takže člověk potom musí být do určité míry spokojen s informacemi, které se mu zpřístupní. Pokud jsou omezení, restriktce, příliš velké, pak není pravděpodobné, že by kupující dostal dostatečný balík informací, aby na základě nich dal rozumnou nabídku.

Nyní se pustíme do jakéhosi přehledu, takže začneme informacemi finančními. Součástí této předkupní prověrky je obecná informace, ale pak se musíme pustit do rozvahy, do výkazu zisků a ztrát asi tak tři roky do minulosti, dále musíme posoudit a vyhodnotit účetní zásady, které se používaly, jaká byla ziskovost a trendy v této oblasti.

Dále musíme zvážit výrobní kapacity dané entity a do jaké míry je možné v tomto trendu pokračovat do budoucna.

Budeme pokračovat v oblasti komentáře. To jsou věci, které asi většinou znáte, protože to je takový běžný postup. Řeknu vám otázky etiky, kterými se zabýváme v případě investičního majetku, a po investičním majetku přistoupím k výsledovce.

Když se zde bavíme o výsledovce a o investičních nákladech, musíme vědět, jaké jsou ceny, odpisy, musíme

řící, zdali vykázaná aktiva jsou skutečně dostatečně opodstatněná, neboli zdali je zdokladována jejich existence ve skutečnosti, dále musíme být informováni o nabývání nějakých dalších hmotných, nehmotných majetků a o jejich ocenění.

Navíc musíme pochopit, zdali je nějaký projekt ve stadiu rozpracovanosti nebo realizace, co je smluvně zajištěno.

Musíme prověřit účetní zásady společnosti pro aktivaci nákladů na uvedení do provozu neboli instalace na výstavbu a nákladových úroků, jaký mají vůbec plán investičního majetku, jakým způsobem zohledňují náklady na údržbu.

Dále se musíme zaměřit i na vytvoření opravných položek, musí být uvedena zůstatková hodnota. Často je potřeba udělat i dodatečnou detailní studii, a to z toho důvodu, abychom poznali skutečnou hodnotu podniku z hlediska posouzení pro nákupní cenu, jak je to vše účetně vykazováno. Navíc bychom to měli sledovat

i z hlediska toho, jestliže aktiva neodpovídají reálné hodnotě podniku. Pak je třeba upravit rezervy, či vlastně je třeba odepsat aktiva tak, jak je požadováno IAS, jestliže není možné jejich hodnotu získat zpět vzhledem k tomu, že nepovedou k požadované výtěžnosti v podniku.

Z hlediska zásob musíme provést analýzu držených zásob, dále potřebujeme pochopit, jakým způsobem je používána fyzická inventura, nebo zda je dělána vůbec, dále změnu stavu zásob, obrátky zásob, zda existuje nějaká sezónní potřeba zásob, což samozřejmě znamená další dopad, požadavky na cash flow neboli na hotovostní toky. Potom bychom museli během této prověrky provést jejich diskontování.

Dále popíšeme systém oceňování zásob, budeme chtít, aby klient pochopil základ kalkulace a oceňování v souvislosti se zásobami.

Pal je tu otázka pohledávek. Opět běžný přístup auditora. Musíme pochopit, jakým způsobem klient zaznamenává tržby, potřebujeme se seznámit s tím, jací jsou hlavní zákazníci, dále dlužníci, pohledávky z obchodního styku.

Dále musíme mít představu o zůstatcích pohledávek po lhůtě splatnosti, o jednotlivých účtech, zůstatcích rezerv, tvorbě rezerv na nedobytné pohledávky, jejich obrátkovosti, o analýze stárí pohledávek. To všechno musíme udělat.

Hotovost a pohledávky za bankami. Tady jde o to pochopit, jakým způsobem byla dosud společnost financována

a je třeba se podívat na to, zdali tento způsob financování může pokračovat i do budoucna. Neboli celková částka, typ zajištění, zda má věřitel splátkový kalendář, další podmínky, datum prověrky úvěru apod.

My třeba chápeme, jak vypadá společnost v tuto chvíli, ale budou tyto úvěry nebo finance zase k dispozici společnosti po akvizici? Co uděláme, abychom se ujistili, že bude dostatečné financování poskytnuto kupujícím, čímž vlastně zaručí další existování společnosti po akvizici?

Bilance. Zda má firma něco pořízeno formou leasingu, což zase budeme muset brát v úvahu, prostě veškeré financování, které je vedeno na podrozvahových účtech.

Nyní se pustíme do závazků. Tady zase musíme dohlédnout na to, že jsme si udělali jasný výčet veškerých závazků. Musíme zejména pátrat po těch závazcích, které se nám neobjevily v rozvaze.

Věřitelé. Musíme se snažit pochopit veškeré neobvyklé vztahy s dodavateli, musíme se ujistit, že chápeme všechno jako objemnostní diskont nebo jako prodlouženou dobu splatnosti, a jakékoliv dlouhodobé závazky. Zejména když se díváme na stranu závazků, musíme zase dohlédnout na to, abychom věděli, že veškeré položky jsou správně časově rozlišeny, a to pro případ soudních sporů, nákladů na ekologické záležitosti, penzijní, odpovědnostní, potom plnění či podmíněné závazky vůbec.

Podmíněné závazky. Ve spojitosti s činností, kterou provedou právní poradci kupujícímu musíme zjistit, zdali probíhají, probíhaly či zda hrozí probíhání jakýchkoliv významných soudních sporů, musíme zjistit, jaké je vlastně riziko soudních sporů, kterým společnost čelí, zejména jestliže se budeme zabývat aspekty legislativy upravujícími pracovní právní vztahy, dále bezpečností zdraví, patentovým právem, použitím nekalé soutěže atd. To všechno by, pokud by to nebylo plně v souladu se zákonem, mohlo znamenat další potenciální závazky nebo i jejich finanční plnění.

Zmínil jsem se o životním prostředí, o starých zátěžích. Je tady skutečně potřeba podle charakteru činnosti zohlednit otázky životního prostředí. Jestliže se jedná o těžký průmysl, pak je pravděpodobnější, že se vyskytnou nějaké ekologické problémy, než když půjde o terciární sféru nebo o podnik poskytující služby či zpracování.

Jestliže ovšem hrozí například znečištění vod, vzduchu, nebo o skládky materiálu, emise, pak si musíme zase zjistit pomocí poradenství, kvalifikovaných odborníků, jaké by mohly být náklady na nápravu, neboli co budeme muset investovat, abychom například omezili emise v budoucnosti, čili jaké jsou nebo mohou vzniknout náklady na vyčištění těch starých ekologických zátěží. Jestli je tam třeba šrot nebo jestli se tam někde hází na skládku, jestli byla kontaminována voda, vzduch byl znečišťován, pak toto všechno asi musíme vzít v úvahu z hlediska dopadu možných nákladů.

Některé z těchto nákladů jsou částečně kryty státem. Stát vyplácí určité náhrady škody na určité zátěže, které se datují od doby před rokem 1989. Musíme si tudíž zase zjistit, do jaké míry by stát poskytl odškodnění.

Penze. To není problém v České republice. Nejsou tady firmy, které by měly velké závazky, ovšem mohou tady být další věci, na které zaměstnanci mívají nárok, a které je třeba znát. Je třeba vědět, jaké jsou tady dohody týkající se speciálních plateb, například služné, věrnostní

při odchodu do důchodu, a zda tady existují podobné věci. To je třeba začlenit do ceny akvizice.

Zdanění je samozřejmě důležitou záležitostí v České republice. Není třeba, abych tady lidem připomínal, jaký je daňový režim, ale je to velmi tuhý daňový režim. Velmi často je to otázka daňových kontrol, které nejsou běžné. Společnosti neprocházejí každoročním podrobným posuzováním daňových příznání tak, jak to zažíváme v České republice. Je tudíž třeba zhodnotit všechny daně včetně daně z přidané hodnoty a je třeba zhodnotit daňovou shodu, tzn. že nedodržování daňových předpisů může vést ke značným problémům.

Je třeba si uvědomit, jak se daní, jaké platby podnik odváděl pokud jde o platby, které by se vztahovaly například na účetní zisk před zdaněním, jaké rozdíly tady jsou, jak se původně celá věc hodnotila, a jak třeba řešit otázky odložených daňových plateb, které neprošly knihami, a jaká nepřijemnost se může objevit při další daňové kontrole.

Velmi citlivé, pokud jde o toto zdanění, jsou oblasti jako například daňové odpisy, zatřídění majetku do správných kategorií, protože jinak by podnik případně příliš platil na daních.

Je třeba zhodnotit dokumentaci podporující transakce tak, aby bylo jasné, jak vypadá daňový výhled, jaký je dopad používaných zásad odpisování na budoucí daňový odpis, je třeba stanovit, zda z českého daňového hlediska byly transakce, uskutečněné za poslední tři roky, provedeny řádně, je třeba vytvořit daňově uznatelné rezervy například na nedobytné pohledávky atd.

To je víceméně přehled rozvahy. Samozřejmě jsou tady drobnosti, které jsem neprobíral, ale v rámci toho, co se dělá u auditu, se to příliš neliší.

Teď se zmíním o výsledovce a některých dalších oblastech, které je třeba v tomto procesu před koupí podniku, v rámci předinvestiční prověrky provést.

Především je třeba v podniku posoudit prognózy zisku, je třeba z výkazů zisků a ztrát za poslední zhruba tři roky zpracovat všechny údaje, doplnit je o prognózu. Samozřejmě je třeba zjistit, jaké jsou režijní náklady, jestli dojde ke změnám těchto režijních nákladů, a pak je třeba identifikovat věci, které nejsou nikde zapsány, tedy co se bude dít v budoucnu. Jsou to například předpokládané změny v cenách surovin a dodávek, zda nebudou změny v odměňování zaměstnanců.

Je třeba zhodnotit změny odpisových sazeb, je třeba posoudit například zlepšení stavu životního prostředí, jaké funkce mají další zúčastněné osoby atd.

Další oblastí, kterou je třeba posuzovat, je posouzení stavu a potenciálu manažerských informačních systémů, je třeba zjistit, jak se informace získávají, jaké počítačové vybavení podnik má, zda podnik nakupuje služby pro zpracování informací zvnějšku.

Je třeba posoudit, pokud je to možné, jak uživatel vidí funkci EDP, jak znají počítačové systémy a jaké náklady je třeba pro úpravu systému vynaložit.

Pak je třeba také uvědomit si, jak podnik plánuje dlouhodobě, jak plánuje v rámci rozpočetnictví. To všechno se dá řešit například zjištěním nedostatků, a to nás vede k tomu, že pochopíme, jak celé to okolní prostředí v tomto smyslu vypadá.

Také je třeba provést prověrku posledních zpráv pro vedení společnosti, zpracované externím auditorem. Cha-

rakterizovat a komplexně posoudit celkovou úroveň interních kontrol z pohledu budoucnosti.

Další věcí je dostupnost zpráv pro vedení, jak jsou zpracovány, jak vedení podniku tyto zprávy používá pro vedení podniku. Je třeba vědět, kdo tyto zprávy připravuje, jaký je jejich obsah, jak se využívají, k jakému slouží účelu a jak často se vytvářejí, protože je třeba znát, do jakého prostředí přicházíte a jaké změny bude třeba udělat, aby kupující byl s koupí spokojen.

Další věcí jsou pojistky. Je třeba mít jistotu, že podnik je dobře pojištěn, protože tady může buď existovat riziko nebo další náklad, pokud podnik není řádně pojištěn.

A teď rychle k odbytu a marketingu. Když se budeme dívat na prodej podniku, je třeba vědět, jak je ten podnik postaven, tzn. jak se prodávají výrobky, musíme mít maximálně ucelený popis, způsob prodeje výrobků, jednotlivých položek v rámci výrobních programů, musíme znát informace o cenách, o velikosti trhu a výrobních kapacitách. Navíc musíme stanovit, jaké jsou tady obchodní závazky.

Pokud jde o zásobování, je třeba zjistit, kdo je dodavatelem, subdodavatelem, je třeba vědět, co se nakupovalo v předcházejících letech, jaké jsou odhady požadovaných nákupů. Dostupnost materiálů nesmí být problémem. Je třeba zajistit dodávky a datum dodávek.

Je třeba definovat ekonomické podmínky sjednané s významnými dodavateli a subdodavateli, posoudit, zda z toho nevyplývá nebezpečí nedostatku surovin, zvláště pak proto, že by třeba dodavatel či subdodavatel mohl zbankrotovat.

Je třeba si uvědomit, jaké jsou finanční závazky, podepsané smlouvy a vědět, jak jsem již řekl, jaké jsou finanční závazky a významné nákupy od přízněných osob.

Pokud jde o zaměstnance je třeba vědět, jak je podnik strukturovaný, jak jsou zaměstnanci rozděleni do příslušných platových tříd. Je třeba vědět, jak jsou placeni nejvýznamnější zaměstnanci, jak dlouho pro ně pracují, jak jsou staří a je třeba stanovit, jaké nedostatky jsou v managementu a jaká místa je třeba zaplnit.

Dále je třeba vědět, jaké výhody zaměstnanci dostávají, jaké jsou tady speciální náklady, které se na zaměstnance vynakládají.

Je třeba znát také fluktuaci zaměstnanců, což znamená, že víme, jak jsou zaměstnanci spokojeni s pracovními podmínkami, a zda zachování nebo udržení zaměstnanců v podniku je věcí, kterou je třeba řešit rychle, zda je třeba jim zvýšit plat, aby z podniku okamžitě po akvizici neodešli.

A nyní právní aspekty předinvestiční prověrky. To není role auditora, ale je důležité, aby auditor věděl, čím se advokáti, právníci budou zabývat, protože to se velmi těsně týká práce, která ho čeká.

Při této prověrce je samozřejmě třeba provést historii nabývané společnosti z právního hlediska, je třeba znát podnikové dokumenty, smluvní závazky, vlastnické nároky v majetku, související problémy, licence, povolení, duševní vlastnictví, jaké jsou tady pracovní smlouvy, jaké jsou smlouvy pokud jde o životní prostředí, a zda jsou plněny příslušné normy pro ochranu životního prostředí a ochranu hospodářské soutěže.

Auditor vede otevřený dialog s příslušnými právníky, aby oba věděli, jaký je rozsah a angažovanost obou stran v daném procesu. Klient samozřejmě nechce, aby se tato

práce duplikovala, a nechce také, aby některá práce nebyla provedena vůbec. Čili je důležité, aby auditor věděl, co dělá právník a právník musí vědět, co dělá auditor, a musí mít jistotu, že má přístup k těmto informacím, aby se jedna věc nedělala dvakrát.

Právníci budou teď posuzovat i takové věci, jako je například restrukturalizace, proto, aby cílový podnik přešel do skupiny kupujícího. Pak jsou tady věci, které se mohou týkat zákonů upravujících akciové společnosti, cenné papíry.

Dále je třeba vědět, kolik je minoritních akcionářů, kolik toho vlastní, jaké jsou otázky s tím spojené a jak je řešit, a zcela jistě kupující musí vědět, jaké je všeobecné legislativní prostředí v České republice. Advokáti samozřejmě povedou svou činnost k tomu, aby byly vytvořeny smluvní podmínky, aby bylo jasné, zda je třeba uzavřít speciální smlouvy s akcionáři, zvláště zda je třeba vytvořit zvláštní podmínky pokud se týká dalšího rozvoje kupovaného podniku.

Je třeba brát v úvahu a garantovat takové věci, jako jsou například různé závazky, různé náhrady škody, které nebyly vyplaceny, což je vlastně základ pro stanovení ceny. Na základě těchto informací bude cena stanovena.

Nyní k poslední fázi procesu předinvestiční prověrky. Pokud se rozhodneme, že kontrakt bude uzavřen, pak v mnoha případech bude třeba provést akviziční audit, který je v podstatě stanoven na základě smluvní ceny. Pokud tato cena nevychází z příslušných aktiv, pak se cena sníží.

Pokud je cena stanovena na hodnotách z rozvahy, pak je tady velmi významná role auditora. Je třeba provést náležitou odbornou revizi, protože tady se cena stanovuje na základě české koruny, kdy z toho vyjde přesná cena. Je-li tomu tak, pak auditor samozřejmě chce zajistit významnost této smlouvy. Všiml jsem si, že tato práce je citlivá a musí být provedena s dostatečnou profesionální péčí.

Závěrem pár oblastí, které mohou pro zahraničního kupce být obtížné. Jednání s úřady bude vždycky těžké pro toho, kdo místní prostředí nezná. Kupec z jiných zemí, jako je třeba Amerika nebo západní Evropa, nebude zvyklý na to, čemu říkám byrokracie při získávání nejrůznějších povolení v České republice. Informace tady často nemusí být tak transparentní, jak je na to kupující zvyklý.

A tady je tady prostor ke zlepšování například finančních informací. V posledních letech se to značně zlepšilo, přesto všechno kupující musí mít jistotu, že dobře rozumí kupované společnosti a že jakékoliv speciální smlouvy, které byly uzavřeny dříve, a které nejsou okamžitě známé, by časem mohly ovlivnit jeho ziskovost tak, jak jsem o tom již hovořil.

Získání kontroly nad podnikem je také důležitou oblastí, kterou je třeba v rámci předinvestiční prověrky provést. Je třeba vědět, zda to bude pouhý holding, společný podnik, nebo zda to bude akvizice, nebo zda se investuje raději na zelené louce než do již stojícího podniku.

Zvláště pak je třeba dobře znát, jak podnik bude v budoucnosti řízen, veden. To všechno je třeba řešit, a to proto, že jakmile je akvizice hotová, kupující bude mít zodpovědnost za řízení tohoto podniku a bude mít úspěch, jestliže je tady jasná kontrola, jasné vedení, jestli je všechno známé.

Potom je tady ještě poslední věc, a to jsou kompetence. České podniky jsou technicky velmi dobré, málokdy by byl zahraniční kupující zklaman technickým zázemím firem, ale některé věci jako personální řízení, finanční a marketingové řízení nebývají dobré. V tom jsou západní společnosti lepší, zvláště pak společnosti z Ameriky.

Dalším překvapením je doba, po kterou celý tento proces trvá. Tyto transakce trvají mnohem déle, než by kterýkoliv zahraniční kupující očekával.

Role auditora při fúzích a akvizicích: očekávání veřejnosti a odpověď profese

René Ricol, viceprezident FEE

Když posuzuji situaci ve světě, nemám pochyby o kvalitě práce due diligence, ale vidím, že někdy jsou problémy s nezávislostí.

Největším problémem je vyjádřit přesně v našich materiálech a zprávách výsledky odvedené práce, prostě říci pravdu, zajistit pravdivost trhu akcionářům, zaměstnancům, kupujícím, prodávajícím. Není to proto, že bychom byli nečestní, ale protože jsme ještě vystavováni vysokému tlaku. Auditóři než ukončí svou práci, mají tisíce dotazů od managementů, od regulátorů, od akcionářů, a pak je velmi těžké v tomto tlaku zůstat nezávislý.

Jedna rada, kterou bych vám rád dal: pokud máte jakékoliv pochybnosti, potíže, pokud je tady tlak, řekněte dobře, dva dny počkám, a pak zajděte za kolegou a řekněte mu: hele, podívej se na to, přečti mi to. Prosím tě, jenom přečti ten návrh a řekni: je ten návrh skutečně dobrý? Odpovídá tomu, co jsem udělal?

Velmi důležité je, když tuto práci děláte, že vznikají nové metody práce, nové normy, nové podmínky. V každém případě s ohledem na to všechno existuje velmi pragmatická každodenní práce, která se od vás očekává. Vysvětlím, co děláme v IFAC, a pak zjistíte, že vznikají nové aktivity, nové normy. V každém případě po fúzích a akvizicích je tady spousta soudních sporů, do kterých nás vtahují jednotlivé strany, a tudíž je třeba být velmi pragmatický. Máte-li potíže, ptejte se, zjišťujte informace od kolegů, od komory.

Jak jistě víte, za posledních 10 let se svět stal značně složitějším. Naše profese je konfrontována lidmi, spousta lidí čeká, až všechno bude perfektně fungovat, až všechno zajistíme, takže musíme upřímně říci, co dokážeme a co nedokážeme. Za všech okolností se musíme snažit ze všech sil, abychom si zajistili budoucnost. Proto jsme před dvěma, třemi lety vytvořili speciální útvar, který poskytuje radě IFAC podklady pro vytvoření nového akčního plánu.

Tento útvar zdůraznil, že existuje řada nových věcí, že je tady globalizace, zvyšující se tlak mezinárodních finančních institucí, že podnikání jako takové je stále složitější, že vznikají nové technologie, informační technologie, že je tady konkurence od poskytovatelů jiných služeb a že proti firmám se rozpoutává řada soudních pří. To všechno je pravda a my jsme se rozhodli, se na to musíme připravit a že musíme změnit své zvyky.

V minulosti každý nový prezident předkládal radě vlastní akční plán. Rozhodli jsme se, že tentokrát poprvé spojíme své síly a vytvoříme společný akční plán. Tento akční plán vytvoří prezident a jeho zástupce, projedná se všemi členy rady, pak se bude konat setkání, abychom věděli, co dělat v budoucnosti.

Do budoucna se chceme zaměřit na činnosti IFAC a na některé věci, protože je tady globalizace, takže je tady potřeba vytvářet normy, je potřeba poskytnout stejné záruky, sdílet stejná etická pravidla.

Jak víte, tato profese před 27 lety vlastně byla prvním tvůrcem Mezinárodních účetních standardů, byl to Mezinárodní účetní standard, a já si myslím, že to něco znamenalo. Za 25 let naši kolegové vydali globální soubor norem, uznávaných všude na světě. Tři roky poté se v celém světě rozsáhle diskutovalo o tom, zda byl dobrý nápad vytvořit IASC, aby to bylo pod touto ochranou, nebo zda tato organizace má mít nezávislost. A protože se ukázalo, že je nutné mít normy, které by uznávaly i Spojené státy, rozhodli jsme se, že tuto záležitost budeme řešit ve spolupráci s americkým regulátorem.

Výsledkem jednání bylo, že jsme se rozhodli přerušit spojení mezi IFAC a IASC, což je Rada pro Mezinárodní účetní standardy, abychom svět plně ubezpečili, že ten, kdo vytváří normy, je zcela nezávislý na profesi jako takové. Upřímně řečeno - nejsem si jist, zda to byl dobrý nápad. Nejsem si jist, zda situace se v budoucnu zlepší v porovnání s minulostí. Mí francouzští kolegové v rámci IFAC chválili to, co se stalo, ale někdo mi řekl, že profese se v minulosti snažila ovlivňovat práci IASC. Nikdy jsme se nesnažili měnit žádné navrhované normy.

Hlavním bodem, na který se zaměřujeme v rámci Rady IFAC, je potřeba, a to všude, zajistit stejnou bezpečnost výkonu naší profese, čili je třeba pracovat se stejnými auditorskými normami. Tyto normy musí být uznávány všude jako normy správné. Je třeba, aby to tak bylo v Asii, v Americe, v Evropě, všude na světě.

Z tohoto důvodu navrhujeme, aby se zvýšily prostředky a efektivnost výboru, a aby se zvýšila průhlednost práce celého tohoto procesu.

Rozhodli jsme se, že vytvoříme speciální útvar. Tento útvar bude se snažit sumarizovat prostředky, zajistit další lidi. Doufejme, že rada ho podpoří.

Tento speciální útvar, který se jmenuje „task force“, hovoří o tom, že by měla vzniknout komise z odborníků z univerzit, z orgánů veřejné správy. Také navrhuje, aby se rozvinula činnost poradní skupiny, kterou máme v rámci IFAC, aby stále více lidí vědělo o tom, že je třeba v tomto směru dále postupovat.

Velmi zajímavé je podívat se na první reakce na návrh činnosti. Je to v podstatě tentýž proces, jako byl proces, který byl u IASC před několika lety.

Jednoznačné rozhodnutí rady je takové, že vlastně nejsme doposud připraveni o věcech diskutovat, tak jak jsme bývali, že nejsme schopni projednat vytvoření nezávislého orgánu pro vytváření norem pro audit, tak jak to bývalo.

Jsme připraveni diskutovat o tom, jak zajistit větší vliv nebo jak vytvořit nějakou investiční komisi pro regulátory na světě. Víme, jak je nutné diskutovat o normách, jak je nutné mít jakási pravidla v rámci dané profese, ale dnes nejsme připraveni dát profesi přesně to, co potřebuje. To pravděpodobně v následujících letech bude nejžhavější otázka.

Dnes je třeba výboru dát více prostředků, je třeba vytvořit jakousi komisi, kde by byla zajištěna regionální rovnováha mezi Amerikou, Evropou, Latinskou Amerikou, Asií a jinými kouty světa tak, aby se lidé našli v takové situaci, kdy mohou pronášet své názory a situaci řešit.

Z hlediska stanovení standardů působíme v několika oblastech.

Otázky etiky. Evropská komise vydává nové doporučení, které by zřejmě vyústilo ve spolupráci mezi IFAC a Evropskou unií. Tato spolupráce již probíhala, všichni jsme věnovali dost času tomu, abychom si vzájemně porozuměli. Následkem toho je evropské doporučení a etický kodex, jenž předložíme na příští radě ke schválení, byt tam jsou ještě určité nesrovnalosti nebo věci, na kterých se musíme dohodnout.

Toto je jasný projev toho, že jsme odhodláni spolupracovat s cílem dosažení pozitivních výsledků.

Poslední setkání výboru pro etický kodex se konalo 10. a 11. září 2001 v Paříži. Chtěl bych se trochu pochlubit, z jakého důvodu můžeme být tak hrdí na svou profesi.

Probírali jsme tam tak obtížné téma, jako je nezávislost auditorů. Lidé ze všech zemí světa s různými zkušenostmi, s různým kulturním zázemím a přístupem k věci, s různou úrovní znalostí dosáhli doslova určitého kompromisu. V současném světě s těmi teroristickými událostmi nedávného data je toto naše působení takovým dobrým příkladem toho, jak profesionální pracovníci, muži i ženy, mohou, jestliže se k tomu odhodlají, skutečně spolupracovat a mohou něčeho dosáhnout.

Domnívám se, že jsme snad jediná profese, která bude mít jednotné standardy či normy pro výkon své profese po celém světě. Jsem na to skutečně velice hrdý, protože v okamžiku jakýchkoliv obtíží či čehokoliv se lidé vřady obrátí na nás a řeknou: co dělají tito auditoři pro to, aby spolupracovali, komunikovali, dosáhli porozumění? V této oblasti můžeme být skutečně hrdí.

Oblastí stanovení nebo přijímání standardů je oblast vzdělávání, školství a přípravy. V současné době všude na světě lidé se stejnou vzdělaností úrovní jsou vlastně faktem a každý sní o tom, aby za 5, 6 let dostal diplom, který bude uznatelný všude ve světě.

Usilujeme o to, aby za těchto šest let člověk, naši pracovníci, vzdělaní v našem systému, mohli jít kamkoliv a najít si tam pracovní příležitost, protože diplom, který získají, bude skutečně všude všeobecně uznáván.

Další oblastí stanovení či přijímání standardů, a tady vás možná překvapím, je veřejný sektor, a to, jak v tomto veřejném sektoru působíme. Působíme tam stejně a děláme to, o co jsme usilovali v centru účetnictví před 25 lety. Snažíme se pomoci vládám, aby mohly přijmout stejná pravidla účetnictví pro tento veřejný sektor. Možná, že to nebude platné dlouhodobě, ale musím říci, že v současné době IFAC jako zastřešující organizace v tomto směru je ideální. Toto je vlastně v IFAC činnost nedávného data, ale máme 40 zemí světa, které pracují na základě námi stanovených standardů. Je to činnost přijímání norem či stanovení standardů v rámci IFAC.

A nyní činnost související s kvalitním poskytováním služeb - oblast seberegulace. Co tím vlastně máme na mysli?

Je to snaha vést všechny naše členské organizace či orgány, aby standardy nejen vzaly za své a ctily je, nýbrž

je to snaha vést je k tomu, aby uznávaly či prováděly a uznávaly dostatečnou úroveň kvality profese. Doufám, že v příštích 20 letech všechny země světa budou ctít pravidla naší činnosti a budou tuto službu poskytovat na stejné kvalitativní úrovni.

Máme TAC, což je Nadnárodní výbor pro audit, a dále máme systém FoF, což je fórum firem. Je to všechno jak pro velké firmy, tak pro střední a malé firmy. Jestliže máte nadnárodní činnosti neboli působíte v měřítku přes hranice, pak jste vítáni v TAC.

Každý, kdo působí v nadnárodním měřítku, je vítán s cílem zkvalitnit normy, v kontrole. Nejedná se nám pouze o činnost mezi firmami v rámci jedné země, nýbrž nám jde o to koordinovat činnost, provádět činnost v nadnárodním měřítku.

Dále v rámci své regulace chceme vytvořit PSC, Výbor pro veřejný sektor, tzn. asi takovou kontrolu veřejnosti, která bude kontrolovat naši činnost, její kvalitu, její standardy a to, zdali skutečně působíme ve veřejném zájmu. Naše praxe neznamená pouze pracovníky pracující v praxi pro metodiku, pracujeme pro veřejný sektor, pracujeme ve všech oborech, a zejména když naši auditoři pracují pro kótované firmy, pro veřejný sektor, pak je důležité, aby si uvědomili tu obrovskou odpovědnost, kterou na sobě nesou.

Dovolte mi také říct, že naše profese netkví pouze v činnostech auditorských. Tkví také v poskytování poradenství s cílem rozvinutí firem, zkvalitnění řízení, a pravda je, že část našich činností či snad všechny naše činnosti by měly zohledňovat zájem veřejnosti.

Musíme být schopni přijmout, že veřejnost - či kdokoli - má vlastně právo podívat se nám do karet, podívat se na to, jak my tu naši činnost provádíme.

Další úkol, který jsme si předsevzali, je pomoc tranzitivním ekonomikám. Nemyslete si, že je jednoduché pro nás, pro země s dostatkem prostředků, zajímat se o tyto tranzitivní neboli vznikající ekonomiky. To rozhodně ne.

Velkým problémem u těchto zemí, neboli zemí s rozvíjející se tržní ekonomikou, je jednak přístup, jednak množství prostředků, které můžeme každé z těchto zemí poskytnout. Vždy jsou tyto značné prostředky dobře investovány či vynaloženy.

Nám nejde o to, abychom přestali dávat globální podporu vládám těchto zemí. To rozhodně ne. Ale část řešení této nedostatečnosti je v tom, že třeba Světová banka či jiné organizace mají možnost přímé spolupráce s danou

ekonomikou neboli s danou zemí. Jde o přímou práci pro podporu malých či středních podniků poskytováním určitých, ne obrovských částek.

Kromě toho musíme mít dostatečný kontakt s těmito středními a malými podnikateli, abychom mohli sledovat, jakým způsobem tyto prostředky vynakládají. Musíme školit, vzdělávat asi 30 tisíc účetních na celém světě v příštích pěti letech, a tak zcela jasně pomůžeme zemím se vznikající či přicházející tržní ekonomikou nabýt dostatečné samostatnosti na trhu.

Další oblastí, na kterou se chceme zaměřit, je pomáhat členům členských organizací IFAC, čili hovořím jakoby o vás.

V některých oblastech se snažíme pomáhat poskytováním těchto služeb, které musí poskytovat jednotlivé členské organizace svým klientům neboli členům. Tyto služby ale musí být na celosvětové úrovni. Vezměme si příklad špičkových technologií. V této oblasti to není jenom činnost pro činnost, ale je to snaha vést všechny členské organizace k tomu, aby spolu hovořily, aby koordinovaly svou činnost, aby sdílely, společně realizovaly určité projekty.

Poslední oblastí činnosti je asi zlepšování image této profese. Probíhá globalizace, tzn. že ve světě někteří plní úlohu regulátora, a tak není možné s regulátory diskutovat na národní úrovni. Musíme mít určitou kapacitu pro debaty na nadnárodní, mezinárodní úrovni. Debaty se Světovou bankou, dále se Světovou organizací obchodu, s IASC, s IOSCO. Je třeba zastupovat naši profesi, ale sdělovat i určité podněty do budoucna, seznamovat lidi s tím, jak mají na co reagovat.

V budoucnu budeme navrhovat radě i našemu orgánu, aby v něčem trochu změnil svůj přístup. V nějakém proslovu jsme řekli, že my jako auditoři jsme snad jako buřiči, že jsme schopni zaručit a pojistit všechno na sto procent, což ovšem není pravda, protože nejsme ničím jiným než jedním prvkem, jedním článkem procesu. A jestliže chceme podat 101procentní výkon a záruku či zajištění, pak musíme mít silnější vedení, musíme si být více jistí v kramflecích a musíme mít i dostatečnou podporu.

V některých zemích je podpora vlády nedostatečná. Jestliže regulátor nepůsobí dostatečně silně, jestliže ve firmách není žádné vedení a řízení firem, pak asi těžko budou tyto společnosti moci zaručit správné fungování.

Měli bychom být méně arogantní. Zároveň bychom měli jasně prohlásit, že v budoucnu chceme požívat svobody projevu, tzn. že musíme mít možnost jasně říct, co cítíme, že je správné, musíme si stále stanovovat limity naší činnosti.

Kdybychom se mohli přenést do doby za deset let. Jako občan si přeji morálku v této činnosti. Všichni občané chtějí doslova stát se svědky toho, že jejich vlády, jejich společnosti, jejich auditoři, všichni budou jednat morálně.

Zhruba před šesti lety jsme si všichni uvědomili, že tady existuje boj proti korupci a praní špinavých peněz. Přišli jsme na to, že korupce a praní špinavých peněz jdou ruku v ruce. Je tomu tak proto, že korupce vždycky existovala. V minulosti to byl jenom jeden výjimečný případ a stačila jedna rána, ale dnes snahou korupce je začlenit muže i ženy do určitého systému.

Tato korupce je prováděna s určitým úmyslem a za použití špinavých peněz. Před několika dny, 11. září, se odehrálo neuvěřitelné drama ve Spojených státech, a zbytek světa si náhle uvědomil, že terorismus žije z peněz. A naše profese nemá jinou volbu. Musíme být na správné straně, a to bez diskuse. Je třeba být na straně těch, kteří bojují proti korupci, kteří bojují proti praní špinavých peněz, proti terorismu. Nemůžeme se k věcem chovat schizofrenicky, nemůžeme být jako rodiče, kteří se bojí o své děti, nemůžeme být jako občané, kteří se bojí rizika terorismu, a zároveň nemít jasnou angažovanost v boji proti korupci, praní špinavých peněz a terorismu.

Z těchto důvodů tlačíme na účinnost a komisi k tomu, aby byly prosazeny následující věci: jasná diskuse se všemi členskými organizacemi, kdy se budou projednávat jednak technické záležitosti, ale na základě těchto zásad je třeba projednat všechno a je třeba říci, čeho je zapotřebí k tomu, abychom byli schopni jasně říci, že s ohledem na tyto skutečnosti není třeba pochybovat o tom, že naše profese je na správném místě.

Panelová diskuse - některé příspěvky

Doc. Ing. Hana VOMÁČKOVÁ, Vysoká škola ekonomická, Praha

K příloze k zahajovací rozvaze.

Domnívám se, že auditor je povinen ověřit konečné účetní závěrky a zahajovací rozvahu a má vyslovit názor. Pokud bude chtít vyslovit názor bez výhrad, je nezbytné, aby k zahajovací rozvaze, která de facto vznikne jakousi konsolidací konečných účetních závěrek na zahajovací rozvahu, byla příloha. Z této konsolidace nebude možná všechno z tabulky (forma není předepsána) zcela jasné, a je přirozené, aby některé kroky v konsolidaci byly v příloze k zahajovací rozvaze vysvětleny.

Chápala bych pak tuto přílohu jako nezbytnou součást zahajovací rozvahy, a protože všechny tyto dokumenty mají, jestli se nemýlím, jít jako dokumenty týkající se této transakce, do Sbírký listin na obchodní rejstřík, považovala bych za logické, že to na ten obchodní rejstřík půjde.

Pak jsem chtěla ještě upozornit na jednu věc, a to jak byla navrhována nebo prezentována očekávaná úprava od 1. ledna 2002, zejména v návaznosti na novelu zákona o účetnictví. Tam budou v podstatě dvě možnosti oceňovacího přístupu:

- jednak podle § 27 – ocenění reálnými hodnotami, kde si dovoluji upozornit, že v této rovině je to míněno jako individuální ocenění se všemi důsledky, aby bylo možné převzít do účetnictví s tím, že pochopitelně rozdíl půjde do vlastního kapitálu;
- anebo varianta, která byla rovněž zmíněna, že bude využito odstavce 3 paragrafu 24, v němž se říká, že pokud nemůžeme ocenit jednotlivě, můžeme ocenit jako celek, a v tom okamžiku by to šlo v úplně jiné rovině, bylo by tam ocenění celku, velmi pravděpodobně ocenění jednotlivostí z původních účetních cen zúčastněných společností, a rozdíl by byla opravná položka k nabytému majetku, což je věcně úplně něco jiného.

Pokud to bude takto, znamená to, že tam bude velké právo volby pro účetní jednotky, takže to bude muset být se vši vážností odůvodněné právo volby s rizikem pro auditora, že schválí něco, by co třeba nemohlo být v budoucnu považováno za odůvodněné.

Ing. Petr KRÍŽ, Komora auditorů ČR

Při konsolidaci hovoříme o pohledu na skupinu podniků, jakoby to byl podnik jeden. Můj osobní názor je, že v tom případě bychom se měli v oné konsolidaci a při konsolidované účetní závěrce v okamžiku, kdy ovládneme nějakou společnost tím, že koupíme 51 % akcií nebo jiným způsobem, a ona se stane dceřinou, chovat i v účetnictví vlastně úplně stejně, jako když právně ovládneme nějaký podnik, ať už sloučením, koupí nebo nějak jinak. Ekonomicky jde v podstatě o to, že získáme kontrolu nad nějakým podnikem. V konsolidované závěrce nad dceřinou společností, v normální účetní závěrce sloučením, koupí získáváme prostě kontrolu nad majetkem.

Pro nás z hlediska účetní teorie a ekonomiky by tento pohled měl být naprosto stejný. Čili pravidla pro konsolidaci dceřiných společností, od kdy konsoliduji, přeceňuji, nepřeceňuji, by v podstatě asi logicky měla být naprosto stejná jako pravidla pro jednotlivou závěrku.

A ještě jedna reakce na otázku, že podniky si vlastně mohou vybrat, podle kterého paragrafu zákona o účetnictví budou postupovat. Já tento názor osobně nesdílím. § 24 odstavec 3 říká „nelze-li ocenit samostatné složky majetku“, čili ten podnik bude muset prokázat, že ocenit je nelze. Prokázat to nepůjde pouze tím, že mi znalec ocenil podnik jako celek, protože zákon

o účetnictví pro využití reálných hodnot nepožaduje ocenění znalcem, a bude muset prokázat, že skutečně neumí, nelze, není schopen přecenit jednotlivé položky. Jinak asi bude muset uplatnit reálnou hodnotou, jak žádá § 27.

Myslím si také, že druhým kritériem, které neumožňuje podniku dělat úplně libovolně, co chce, je onen základní požadavek na věrný a poctivý obraz.

Rád bych ještě navázal na otázku spojování podílů z pohledu mezinárodních standardů. Standardu je jedno, jakou používám právní formu. Pro něj je podstatné, kdo ovládá nově vzniklý podnik, tzn. která skupina akcionářů má větší podíl na kapitálu, která skupina akcionářů má více míst v představenstvu, která skupina akcionářů rozhoduje o budoucí strategii firmy. To je to, na co se Mezinárodní účetní standardy ptají a na co hledají odpověď. To není o tom, jakou právní formu použijí, skutečně je to o kontrole nějakého majetku, o kontrole podniku.

Na druhou stranu existuje určitý trend a chystá se pohyb v tom směru, že se můžeme velice brzy dočkat toho, že goodwill, který z těchto operací vznikne, nebude odepisován po nějaké předepsané období, bude zůstat v původní podobě, ale bude doplněn testem na znehodnocení. Čili se bude odepisovat v případě, že dojde ke

znehodnocení jeho hodnoty, nedojde-li, bude zůstat v rozvahách zadržen, pokud ten podnik nadále funguje a využívá hodnotu, za kterou byl koupen.

Ještě otázka ocenění z pohledu Mezinárodních účetních standardů. Tam totiž pochopitelně nepřeceňuji majetek podniku, který si kupuje nebo ovládá kontrolu nad podnikem jiným. To znamená, že majetek podniku, který vlastně dělá hlavní aktivní rozhodnutí, pochopitelně zůstává v původním ocenění, ale je ochoten zaplatit určitou částku za podnik, nad nímž kontrolu získává. Tato částka by se měla rovnat tomu, co on za to skutečně dostane, tj. hodnotě získaného podniku.

A nyní účetní otázka zní, zda rozdíl hodnoty podniku, který si kupuji, vznikl proto, že jednotlivé majetky a závazky jsou oceněny neodpovídajícím způsobem, anebo zda v tomto podniku je skutečně cosi jako goodwill navíc, protože tento soubor majetku a závazků dohromady je schopen fungovat lépe než součet jejich jednotlivých hodnot.

Sama transakce tím, že vytváří nějakou tržní cenu (protože jsou tam pochopitelně protichůdné zájmy majitelů toho kupovaného podniku a majitelů podniku ovládajícího), vlastně validuje onu cenu majetku a závazků.

Ono by bylo ideální mít všechno oceněné v reálných hodnotách za předpokladu, že bych byl schopen tyto reálné hodnoty přesně určit. A tady jsem v situaci, kdy skutečně touto transakcí jsem hodnotu majetku schopen určit, a proto zřejmě tyto standardy umožňují, aby se toto přecenění provedlo, nebo to přímo i vyžadují.

Pár poznámek k uzavírání účetní knihy. My neuzavíráme účetní knihy v okamžiku, kdy obchodní rejstřík zapíše, ale na konci účetního období, ve kterém obchodní rejstřík zapíše, takže skutečně může nastat krajní varianta

oněch 24 měsíců. Na druhou stranu si dovedu představit velice nešťastné rozhodnutí valných hromad, kdy by si například zvolily za rozhodné datum fúze něco, co těsně předchází rozvahový den, protože v tom okamžiku se skutečně mohou dostat do vážných problémů. Takže je potřeba, aby tato rozhodnutí byla skutečně kvalitně připravena tak, aby tam byl potřebný časový prostor poskytnut pro práci soudů, a aby to vhodně navazovalo na rozvahové dny, aby si účetní jednotka tímto nezpůsobila zbytečné problémy. To si skutečně dovedu představit.

V situaci, kdy obchodní rejstřík odmítne zapsat, bude třeba jít zpátky a dodržet původní rozvahový den, protože žádné jiné ustanovení v zákoně není. Fúze se prostě nekonalala a je to všechno zpátky. Bohužel to bude trochu víc práce, ale není to asi něco, co se udělat nedá.

Zákon o dani z přidané hodnoty uznává existenci fúze až okamžikem zápisu. Myslím si, že to je svým způsobem šťastné ustanovení, protože jinak by to bylo značně složité v okamžiku, kdybych tuto fúzi nerealizoval. Zřejmě bych musel zpětně podávat nějaká daňová přiznání, například za transakce, které se realizují mezi těmi dvěma účetními jednotkami, které fúzují apod. Osobně bych to viděl jako variantu, o které si naopak myslím, že je docela vyhovující.

Z účetního hlediska i transakce, které budou probíhat mezi subjekty fúze mezi rozhodným dnem a dnem zápisu, bude asi potřeba účetně pečlivě ošetřit, protože ony se nám mohou projevit za předpokladu, že fúze proběhne dobře, vlastně jako vnitropodnikové přesuny. V případě, kdy budeme muset jít zpátky a fúze bude neúspěšná, budou to normální operace mezi dvěma právními subjekty, a my v okamžiku, kdy o tom budeme účtovat, skutečně nebudeme vědět, jak to nakonec dopadne, a musíme být skutečně připraveni na obě varianty.

Ing. Lubomír HARNA, prezident Svazu účetních

Běhal mi mráz po zádech, když jsem slyšel, že účetnictví chce něco svazovat a abychom nechali na vůli, zda se bude nebo nebude přeceňovat. Podle mého názoru tady musí být jasně stanovené pravidlo srovnatelnosti a všichni prostě musí postupovat stejně v daném okamžiku podle daných standardů. Otázkou je rozlišit, kdy jde o nějaký okamžik realizace a o realizaci, a kdy o realizaci nejde. Ono to má potom eventuálně i dopady daňové, protože by třeba ten rozdíl měl být zdaněn. Ve Francii je například zdaněn, ale aby to nebylo tvrdé, je tam stanovena lhůta 15 let na vypořádání tohoto zdanění, protože co pak s tím, když se to prodá, atd.?

Co se týče oceňování, ano oceňovat. Chtěl bych ale v tomto okamžiku ještě poukázat na zkušenosti z konsolidace s oceňováním a s jednotlivými problémy, abychom si uvědomili, co to může udělat.

Ještě bych si dovolil navázat na prof. Fireše, který jednou vystoupil na společné konferenci k Mezinárodním účetním standardům, kde se dva dny řešily různé odchylky, jak vypadají standardy. On říkal: Ano, tak jsme tady vyřešili technické věci nebo úpravy, jako že mimořádnými náklady jsou jenom zemětřesení, a že změna stavu

vlastní výroby nepatří do výnosů, že rezervy na opravy jsou nesmyslem atd., ale to všechno jsou drobnosti vedle zásadní věci onoho věrného obrazu, a to je právě problém ocenění majetku u nás, že nedošlo k přecenění. Přitom ale tvrdíme, že standard říká, že můžeme také použít historickou cenu. Jenomže on to říká v úplně jiných podmínkách, on to říká v podmínkách nějaké standardní, dlouhodobé tržní ekonomiky, kde sice ohodnocení budoucími diskontovanými příjmy je ideální, ovšem z hlediska spolehlivosti informace problematické. Ale ve standardních tržních podmínkách se dá říct, že ono ocenění pořizovací cenou bude nějak korelovat, anebo nebude tak vzdáleno v daném okamžiku i od tohoto ocenění.

Jiná situace je samozřejmě v České republice, kdy ocenění velkých souborů majetku (jako jsou nemovitosti, pozemky, budovy atd.) z minulosti je ve významném rozporu se současnou tržní cenou, ale zůstávají oceněny cenou historickou. Co to ve výsledku znamená?

Že to způsobí nanejvýš určitým procentem zkreslení odpisů, ale zase vysoké provozní náklady ve smyslu spotřeby materiálu, mezd nebo odpisů krátkodobějšího dlouhodobého majetku, strojů a zařízení, v podstatě možná

z 80, 90 % jsou reálné. Chybí tam však odpisy budov, které jsou odepsány, ale pořád fungují, a které mají historickou zůstatkovou cenu nula. Jenomže pozor! Co toto udělalo v konsolidovaných účetních závěrkách?

Díky mechanickému výpočtu konsolidačních rozdílů se nám vlastně rozdíl z ocenění dostal do konsolidačních rozdílů po první konsolidaci, kdy tyto rozdílů vyjadřují vlastně onu realizaci, onen rozdíl mezi starou historickou nebo nulovou cenou nějakého komplexu v Ostravě ve Vítkovicích, který dnes má už jenom zahrnutou hodnotu technických zhodnocení. Ale všechny ty opravy, které ho pomohly udržet, tam nejsou, a nakonec tam máme stamilionové konsolidační rozdílů, které ještě určitým zvláštním postupem odepisujeme pět let. V konsolidovaných účetních závěrkách tudíž odpisujeme tyto rozdílů z realizace najednou, tzn. odepisujeme ty pozemky a budovy během pěti let.

Co to znamená? Naprostou deformaci konsolidovaných účetních závěrek. Hledáme nějaké miliony nebo desítky milionů ve vylučování vzájemných vztahů, a pak tam najednou máme ohromný odpis konsolidačního rozdílů a jdeme do Londýna s ohromnými ztrátami způsobenými

nesmyslným odpisem nesmyslného konsolidačního rozdílů. A tady bych chtěl varovat anebo doporučit, abychom se co nejvíce vyhýbali 097, která je zase z jiného pohledu na dobu 15 let. Ale pořád je to o tomtéž. Z jednoho pohledu konsolidované účetní závěrky.

Tady bych varoval, abychom se potom při fúzích a při vykazování rozdílů z přecenění nedostali do odepisování pozemků nebo do rozdílů, kam jsme se dostali v konsolidovaných účetních závěrkách.

Ještě bych měl malou připomínku z hlediska auditu při fúzích, a to z úplně jiné oblasti. Je to taková kuriózní otázka.

Uvedl bych to na extrémním případu. Představme si malé s.r.o., se kterým se sloučí několikamiliardová mladoboleslavská škodovka, ale pokračujícím nástupcem bude s.r.o. Podle zákona toto s.r.o. loni nenaplnilo limity, čili letos včetně té mnohamiliardové škodovky nebude dělat audit, teprve až za další rok. Jeden rok tam audit nebude.

Je to divné, ale je to podle zákona. Nevím, zda by nemohlo dojít k nějakému jinému výkladu, ale sloučením se gigant může v jednom roce vyhnout auditu. To jenom taková kuriozita na závěr.

Ing. Irena PITTERMANNOVÁ, předsedkyně výboru pro metodiku Komory auditorů ČR

K otázce otevírání účetních knih.

Tady nejde o to, že soud má čas 9 měsíců na zápis do obchodního rejstříku. Tady jde o to, že od roku 2001 se situace změnila v tom, že rozhodný den bude vždy předcházet datu konání valné hromady. Oněch 9 měsíců znamená, že valná hromada, která bude o přeměně rozhodovat, se musí konat do těchto devíti měsíců od rozhodného dne. To znamená, že do konce září 2001 měly společnosti možnost uskutečnit fúzi zpětně k 1. lednu.

Naopak obchodní rejstřík má zkrácené termíny, teď si nejsem jistá, jestli to je 6 týdnů nebo dva měsíce, do kdy musí zapsat. Jde ale o to, že v okamžiku, kdy valná hromada rozhodne o této fúzi řekněme k 1. lednu, tak už od 1. ledna musíme mít zabezpečeno účetnictví pro obě dvě možnosti (to znamená, že rejstřík zapíše nebo nezapíše). Musíme být proto připraveni na to vyloučit vzájemné vztahy anebo existovat dál jako samostatné subjekty. To se opravdu nedá nějak detailně popsat a nařídít obecně, to si musí ty účetní jednotky vyřídit samy.

Teoreticky se nám může stát, že zapíše-li obchodní rejstřík až v roce 2002, účetní období můžeme mít v krajním případě vlastně 24 měsíců. My tudíž v době, kdy valná hromada rozhodne a čekáme na rozhodnutí obchodního rejstříku, neuzavíráme účetní knihy ke konci běžného účetního období. Účetní knihy uzavíráme až v okamžiku, kdy rozhodne obchodní rejstřík.

Nejsem si jistá, jak by to dopadlo, kdyby obchodní rejstřík nezapsal, ale s ohledem na to, jak jsou termíny nastaveny, bych řekla, že se dá ještě sestavit účetní závěrka původních subjektů v takových termínech, aby se stihlo i daňové přiznání, ale zkušenost, jestli to stihneme či nestihneme, budeme mít až v roce 2002.

Konečná účetní závěrka je buď řádná nebo mimořádná. A pokud si dobře vzpomínám, zdůvodňovalo se to tak, že pokud je účetní závěrka řádná nebo mimořádná, váže obvykle na daňové přiznání. A v tomto případě, protože se dělá i zahajovací rozvaha, která se dává schvalovat valné hromadě, která o přeměně rozhoduje, se domnívám, že i nástupnická nebo pokračující společnost by měla uzavřít účetní knihy a udělat mimořádnou účetní závěrku. Já totiž potom vedu účetnictví na účet budoucí společnosti.

Myslím si, a bylo to několikrát zdůvodňováno, že jakmile hovoříme o řádné nebo mimořádné účetní závěrce, váže to i na daňové přiznání, které bych k datu předcházejícímu rozhodnému dni asi měla také sestavit. To je ale názor. Jinak se domnívám, že asi nemáme vyhnout, že ze zákona musím tu mimořádnou účetní závěrku udělat ke dni předcházejícímu rozhodnému dni, když není rozvahovým dnem. Zákon v podstatě nerozlišuje. Z hlediska uzavírání účetních knih staví naroveň řádnou i mimořádnou účetní závěrku. Pouze u mezitímní účetní závěrky neuzavírám účetní knihy.

Poznámka k dobám odpisu. Ono někdy není dobře, když se věci napíšou do předpisu natvrdo. Zejména když hovoříme o věrném a pravdivém obrazu. Asi si nemůžeme do žádného předpisu napsat, že jeden rozdíl odpisují 15 let, jiný odpis provádím 5 let. Domnívám se, že je to na škodu. Samozřejmě jakési období by mělo být stanoveno s tím, že za určitých podmínek v podstatě mohou postupovat jinak, tak, abych dosáhla věrného zobrazení.

Pokud se týká doby odpisování, účtu 097, už je to možná tři roky, kdy Komora auditorů doporučila ministerstvu financí, aby stanovilo další podmínky, kdy to třeba

mohu zrušit okamžitě. Možná, že jste sami narazili na to, že od doby, kdy byla schválena přeměna, do doby, než to obchodní rejstřík zapsal, účet 097 v podstatě ztratil hodnotu úplně a by bylo lepší na něm vykázat nulu.

Do budoucna bych proto měla prosbu, aby se „finance“ spíše snažily vymezit určité podmínky, než psát některé termíny natvrdo, protože pak se „nestrefíme“ do věrného zobrazení.

Mgr. Milena HRDINKOVÁ, Ministerstvo financí, odbor daně z příjmu

Nechci a z časových důvodů se ani nemohu vyjádřit ke všem předloženým problémům, a upřímně řečeno asi bych to ani nedokázala, protože je pravda, že v daňové problematice je spousta otázek, které v současné době vyřešeny nejsou.

Na mě dosavadní tón příspěvků působil trochu matoucím dojmem. Myslím, že zejména pro zahraniční účastníky této konference je velice důležité připomenout, že právní řád České republiky neudílí ministerstvu financí právo vykládat právní předpis, že vlastně to, na čem se dohodne Komora daňových poradců a ministerstvo financí, je spíše přínosnou profesionální diskusí a cesta k hledání určitého závěru. Pokud ale vznikne skutečná nejasnost ve výkladu určitého ustanovení, pak jediným, kdo může stanovit závěr v každém konkrétním případě, je soud. A soud je vázán pouze zákony a ničím jiným. Pokud dojde k jinému závěru než ministerstvo financí, Komora daňových poradců nebo jakékoliv jiné plenum, pak je rozhodující názor soudu.

Toto považuji za velice důležité, protože z diskuse mohl někdo nabyt dojmu, že vlastně aplikace daňových zákonů v České republice se děje tak, jak se daňoví poradci s ministerstvem financí dohodnou. To by byl velice škodlivý závěr, hlavně v mezinárodním kontextu, kdy v současné době je otázkou číslo jedna škodlivá daňová soutěž a transparentnost nejen daňových zákonů, ale i individuálních správních aktů, a považuji za velice nutné tuto záležitost vyjasnit.

Ráda bych se chtěla vyjádřit k oné ztrátě. My samozřejmě víme a nemá smysl předstírat, že je třeba tento problém řešit, že přenos daňové ztráty a jeho neuznávání je svým způsobem nestandardní. Otázkou je, jestli tento problém již měl nebo neměl být vyřešen, to asi také není záležitost, o které bychom zde měli diskutovat, ale je jasné, že nejpozději ke dni vstupu České republiky do Evropské unie to nějakým způsobem bude muset být řešeno.

Nejsem zastánkyní názoru, že bychom měli povolit přenos ztráty ve všech případech, protože jsou také případy, kdy tzv. „spící společnost“ zřizuje s existující společností pouze za účelem například uplatnění nevyčerpané dvoumilionové ztráty. Tuto situaci nepovažuji za opodstatněnou a nevidím jediný ekonomický důvod, proč by mělo být umožněno tuto ztrátu vyčerpat novým subjektem.

Máme zde problém v obchodním právu, protože obchodní právo ostatních členských států často vůbec neumožňuje, aby společnost, která se zabývala například výrobou softwaru, na několik let zcela přerušila svou činnost, aniž by přestala být podnikatelem, a za pět či šest let začala například vyrábět obuv.

Je to zcela nestandardní situace, která je u nás zcela normální a běžná. Když se podíváte do obchodního rejst-

říku, změna předmětu podnikání je u mnoha společností naprosto rutinní záležitostí a není žádným problémem, není nijak omezena obchodním právem, a to ani daňovým právem pouze pro daňové účely.

V tomto bodu tudíž vidím velký problém, přestože nemám ekonomické vzdělání, zejména z pohledu ekonomického než právního. Tady je jeden z důvodů, proč se vlastně bráníme umožnit tento přenos v plném rozsahu, a to i zpětně.

Druhým důvodem je důvod fiskální. Souhlasím, že pokud jde o principiálně špatnou věc, nelze pouze tímto důvodem toto odmítnutí odůvodnit. Na druhou stranu jak z hlediska daňového práva, tak z hlediska správy daní i z hlediska obchodního práva nebylo vše v pořádku, a považuji za nutné udělat v určitém okamžiku jakousi pomyslnou tlustou čáru a s tímto přenosem začít od nuly, od určitého okamžiku, a ne novou úpravu vztáhnout na jakoukoliv ztrátu vykázanou v minulosti. Tolik k otázce ztrát.

Souhlasím s tím, a myslím, že se ani nedá nic jiného než souhlasit, že tu jsou značné disproporce mezi obchodním zákoníkem a daňovou úpravou. Myslím si, že hlavním důvodem je, že jsme z hlediska vlády k implementaci obchodních a daňových směrnic přistoupili zcela odděleně, a to je velká chyba. Zopakovali jsme vlastně i chybu, která se stala při zpracovávání obchodních směrnic o restrukturalizaci a směrnice o společném systému zdaňování fúzí, protože došlo ke zcela stejné věci jako na úrovni *acquies communautaire*.

Najednou máme vedle sebe obchodní směrnici, která něco říká, vedle ní máme daňovou směrnici, která vlastně říká to samé, ale trochu jinak. Všichni víme, že by bylo asi lepší říci to jedním předpisem všechno a pojmenovat tento problém jak z daňového, tak z obchodního hlediska stejnými pojmy.

Z hlediska národní legislativy, tedy našeho zákona, se potom dostáváme do situace, že budeme zavádět speciální daňové úpravy, které budou platit pouze pro účely zákona o daních z příjmů, zatímco třeba pro účely obchodního práva budou definovány jinak. V této fázi nemůžeme učinit jinak, protože všechny tři směrnice nám dávají určitý standard, který musíme zachovat.

Některé státy pochopily, že těmto disproporcím obchodního a daňového práva se dá předejít pouze jediným způsobem, a to tím, že se vytvoří speciální zákon o restrukturalizaci podniků. Já osobně jsem velkou příznivkyní této myšlenky, ale bohužel asi došlo k určitému nedostatku komunikace při zpracování implementace obchodních směrnic. Tento problém se měl řešit komplexně. Když totiž tvořím nějakou úpravu pro přeměny v obchodním právu, už v tu chvíli to chce myslet na to, jak to bude daňově. Jakmile to začneme

řešit následně, dostáváme se přesně do těchto problémů, že máme nějaká ustanovení a teď nevíme: jsou obsolentní, nejsou obsolentní, máme je aplikovat, nemáme je aplikovat? Zvláště v případech, kdy dojde k situaci, že by je třeba šlo aplikovat, ale bohužel z logiky věci vyplývá, že to asi není úplně ono, jak to mělo být, ovšem v zákoně je napsáno, že tato aplikace je možná.

Potom je velmi těžké jenom nějakou dohodou dospět k úplně jinému závěru.

K předloham zákonů - Komora auditorů České republiky stejně jako Komora daňových poradců České republiky jsou připomínkovými místy a návrhy novel dostávají. Tyto dva subjekty, považujeme za naše partnery a předpokládáme, že když návrh zákona dáme k dispozici Komore daňových poradců, komora nějakým způsobem zprostředkuje kontakt se svými členy.

Neumím si úplně přesně představit, jakým jiným způsobem bychom návrh novely zveřejnili, protože text v období od vnějšího připomínkového řízení do předložení návrhu schváleného vládou do parlamentu prodělává změny, když ne každým dnem, tak každým týdnem, a to často změny velmi podstatné, takže nějaké zveřejnění ve Finančním zpravodaji nebo jiném periodiku nepřichází v úvahu, takže tam to řešíme cestou připomínkových míst.

Co se týče stanovisek finančních úřadů a oněch diagonálních dohod, to je strašně zajímavé a v praxi by to asi vyřešilo mnoho problémů. V současné době je ale skutečně pravda, že je dost nebezpečné spíše pro daňový subjekt uzavřít takovou dohodu se správcem daně, protože

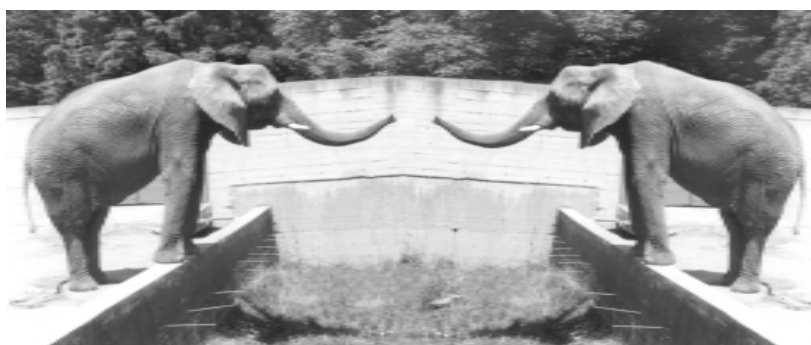
skutečně z hlediska právního vymahatelnost takové dohody je za současného stavu v podstatě nulová.

O zavedení editační povinnosti se uvažuje, kolegové se samozřejmě inspirojí v různých právních řádech okolních států. Zveřejňování stanovisek by jistě bylo užitečné, ale problémy jsou dva:

- každý případ je jiný,
- a žádný případ nemůžeme popsat do takových detailů, jak by bylo třeba, aby nedošlo k nějakém nepochopení.

Máme zde ustanovení o mlčenlivosti. Pokud ustanovení budou v té podobě, v jaké jsou v současné době, považuji zobecněné zveřejňování stanovisek k jednotlivým případům spíše za škodlivé, protože mohou být použita na úplně jiný případ, a pak se velice těžko po tomto zobecnění prokazuje, že tento případ byl jiný. My prostě nejsme v současné době z důvodu § 24 zákona o správě daní a poplatků schopni tento případ popsat tak, jak by bylo třeba, aby nedošlo k nepochopení. Na druhou stranu souhlasím s tím, že ne všechno může vyřešit zákon a že spoustu věcí by bylo třeba řešit v předpisech podzákonné povahy nebo spíše interní povahy, tzn. v metodice. Hlavním smyslem těchto předpisů by vlastně nebylo sdělit daňovým poplatníkům, ale hlavně správcům daně, jak to mají dělat, a hlavně jim sdělit, aby to všichni dělali stejně.

To považuji za hlavní nedostatek toho, že naše metodické předpisy v současné době jsou poněkud neucelené.

Ing. Jana SKÁLOVÁ, auditorka a daňová poradkyně

Nás trápí spíše nevyváženost v zákoně o daních z příjmu než to, že ztrátu uznáme nebo neuznáme. Nás více trápí nejistota a nejasnost. Když třeba srovnám dvě ztráty, které jsou v zákoně zakotveny, tak celková ztráta daňového poplatníka se na právního nástupce převést nemůže. Přitom když zanikající subjekt vykáže ztrátu na cenných papírech podle § 24 r), tak tuto ztrátu převést může. Čili on je to takový nesoulad, že u některých položek se přímo v textu zákona říká ano, u některých se v textu neříká nic a pak se dovozuje, že ne, anebo se to dohání. Existuje neujasněnost v aplikování zákonů.

Ještě bych se chtěla vyjádřit za Komoru daňových poradců k problematice koordinačního výboru.

Naprosto souhlasím s tím, že zákon je ten pravý a že jedině soud je oprávněn jej vykládat. Ale když zákon o dani z příjmu na některé problémy nereaguje nebo tam zůstane starý text, který nereaguje na jiné změny předpisů, tak nastává naprostá nejasnost, jestli se podle starého textu postupovat nedá nebo dá. A zrovna v oblasti přeměn, počínaje 1. lednem 2001, těch nejasností byla celá řada. To, co tady bylo zmíněno o odpisech, je docela jednoduché, protože vlastníkem majetku při přechodu jmění na právního nástupce se společnost stává až ke dni zápisu. My potřebujeme, když rozhodným dnem bude 1. 1., aby bylo možné uplatňovat daňové odpisy za celý rok, tzn. že potřebujeme jenom potvrdit, ač to zákon výslovně

neříká, ale je to čitelné z ducha zákona, že principem je, že veškeré daňově uznatelné náklady a výnosy zanikající společnosti budou zohledněny v daňovém přiznání nástupnické společnosti.

V některých případech potřebujeme toto utvrzení pro poplatníky, ač to zákon neříká. Další otázkou je, proč to neříká, jestli je to chybou předkladatelů nebo poslanců. Jde o to, abychom měli určité ujištění.

A kdybychom toto ujištění dostali v čase, který jsme očekávali, nemuseli bychom tady říkat, že se tento problém řeší. Ono to vůbec není snadné pro poplatníky, kteří začali dělat fúzi k 1.1. 2001, a je téměř konec roku a váhání je mnohdy velké. Proto tady bylo nastíněno, že by bylo lepší mít některé problémy vyjasněné a v některých problémech také znát názory ministerstva financí.

Ing. Jiří NESROVNAL, Komora daňových poradců

Naše komora se v rámci připomínkování novely nebránila tomu, aby bylo zamezeno spekulativním převodům daňových ztrát například v souvislosti s tím, že by se vzala úprava běžná v zahraničí, že ztrátu, která je docílena ze strojírenské výroby, není možno uplatňovat proti daňovému poradenství v případě jiné omezující podmínky, která by obecně umožňovala spekulaci při tom „kupování“ daňových ztrát. A Komora daňových poradců to ve svých připomínkách k této novele uplatnila. Domníváme se, že by tato problematika měla být řešena dříve a že by se mělo přihlédnout k oněm ztrátám.

Chtěl bych připomenout ještě jednu věc. Když se zde hovořilo o postupu podle zákona, plně souhlasím

s tím, že nejlepším postupem je komunikace s finančním úřadem. Jenomže, a tady si zase dovoluji říct, že komora tuto věc neustále připomínkuje, by přispělo k vyjasnění této věci, kdyby do zákona o správě daní a poplatků byla zavedena editační povinnost, tzn. že když poplatník bude takovouto formou komunikovat se svým správcem daně a dostane nějakou odpověď, aby tato odpověď byla pro správce daně závazná a tento subjekt opět nebyl v nejistotě, že až přijde kontrola a bude tam jiný konkrétní pracovník správce daně, posoudí tuto věc jinak. Bohužel v současné legislativě se na toto stanovisko správce daně nelze odvolávat.

Ing. Miloš ULRICH, finanční manager firmy Dopravní stavby Holding

Jsme firma, která má 85 % státních zakázek buď přímo, nebo nepřímo (máme je od někoho, kdo je má zase od státu). Účastníme se řádově 50ti výběrových řízení za rok a všude musíme předkládat osvědčení o stavu osobního účtu, že nemáme nedoplatky na daních vůči státu.

Pro nás je oblast daní velice důležitá, a ani nemáme zájem nějak tyto daně krátit. Nový vlastník ze Švédska nám dal ukazatele, kterými nás hodnotí a podle kterých jsou pak odměňováni vedoucí pracovníci. Jedná se o rentabilitu vnitřního kapitálu, kde se počítá hospodářský výsledek očištěný od daní a od úroků. Není tudíž objektivně žádný tlak, který by na nás působil, abychom daně nějakým způsobem zlepšovali nebo zhoršovali.

To podstatné tady ale bylo řečeno. Jenom díky tomu, že jsem jezdil od roku 1993 na semináře s pracovníky ministerstva financí, kde jsem byl v kontaktu i s nimi, něco jsme si vyjasňovali v určitých diskusích, díky tomu, že jsem absolvoval pár seminářů s profesorem Dědičem, byl jsem si schopen tento zákon vyložit nebo udělat určitou představu, jak to asi bude řešeno. Byť to nebylo jasné ze zákona, v novelách se to postupně objevilo.

Je to dáno tím, že napsat srozumitelný text je velice těžké. Já sám, když něco napíši a přečtu si to za měsíc, si

říkám: Tam je úplně něco jiného, než jsem měl na mysli. A když si člověk vezme jenom text zákona, může se opravdu mnohdy domnívat něco úplně jiného než ten, který tento text tvořil, zamýšlel.

Myslím si, že by bylo dobré, kdybyste takové návrhy textů dali k dispozici lidem v širším fóru. I my z praxe bychom vám tam mohli dopsat: pozor, tady to cítíme takhle a takhle.

Teď je obrovská nejistota. Já odpovídám za daňovou oblast, ročně máme daňovou povinnost řádově sto milionů korun, a jakékoliv zaváhání v penále představuje miliony. Stres, nejistota, ve které my, kteří se daňovou problematikou zabýváme, neustále žijeme, jsou obrovské. Ke zklidnění by přispělo, kdyby se tyto věci vyjasňovaly, kdyby byly publikovány určité texty, a velice bych se přimlouval za to, když finanční úřad, třeba po poradě s finančním ředitelstvím přijme nějaké stanovisko, aby byl schopen ho dát písemně. Oni většinou odmítali to dávat písemně, aby se jistili do budoucna, kdyby náhodou... Kdyby tento postoj existoval, věřím, že i výběr daní by se zlepšil. U většiny firem to není neochota platit daně, ale je to spíše nejasnost, co vlastně v těch daních přiznat.

Estonsko v současné době dělá novelu svého obchodního zákoníku a zákona o cenných papírech. Také v Lotyšsku mají od 1. července nový zákon, navíc mají konsolidovaný dohledový orgán, a to jak bankovní, tak penzijních fondů a trhu s cennými papíry. Litva má také nový obchodní zákoník, od 1. ledna tohoto roku Polsko, a i nový zákon o účetnictví vstoupí v platnost od 1. ledna příštího roku. Česká republika má novelu obchodního zákoníku od 1. 1. tohoto roku. Na Slovensku je to obchodní zákoník a zákon o cenných papírech, zákon o burzách a o veškerých souvisejících otázkách. V Maďarsku od třetího čtvrtletí tohoto roku byly také přijaty zákony o převzetí, akvizi-

cích, a také obchodní zákoník byl novelizován vlastně jako důsledek určitých nedávných skandálů právě v oblasti fúzí a akvizic. Na Slovensku snad v současné době nedochází k žádným změnám. Děje se toho tedy skutečně hodně.

Nechci ovšem tvrdit, že kandidátské země vždy učiní správné opatření a správné kroky, ale rozhodně v minulých letech udělaly mnoho kroků a přijaly mnoho opatření. A tak se vlastně ptám: je snad možné, aby vaše organizace, náš program a zástupci komor v příštím roce spolupracovali tak, abychom se postarali o to, že legislativní změny budou skutečně splňovat vaše přání, potřeby a požadavky?

Erik van der PLAATS, Evropská komise Evropské unie

Jsme si vědomi toho, že řada kandidátských zemí, v podstatě většina z nich, by ráda podepsala smlouvu o přistoupení k roku 2002. Pokud půjde o účetnictví, audit, banky, pojišťovnictví atd., jsou to věci, které se řeší v další kapitole, a to v kapitole 5, kapitola 4 se týká dalších věcí, takže těchto kapitol je tady řada.

Když se podíváte, na to, co všechno je třeba udělat, tak realizace společného evropského práva není nic jednoduchého, ale je to relativně lehké, když vezmete naše evropské zákony a převedete je na své specifické podmínky. My z Evropské komise také zkoumáme adekvátnost administrativních schopností daných zemí. To znamená, že tady by měly být kompetentní úřady, které mají kvalifikaci, kvalifikované lidi, kompetenci atd.

Proč je pro nás těžké toto všechno prověřovat? Především proto, že „*acquies communitaires*“ nedává žádné vodítko, jak to organizovat. Od svých kolegů vím, že pokud půjde o trh s cennými papíry, se provádí tzv. kolegi-

ální kontrola, kdy kolegové z členských zemí přijíždějí do kandidátských zemí a posuzují situaci.

Když se podíváte na bankovní dohled, je to podobný postup. Basilejský princip, pokud jde o dohled na bankami, co funguje.

Dále jsou tady různé normativní mezinárodně dohodnuté základy, jak tento dohled provádět. Když se podíváte na audit a na účetnictví, pak tady není žádná mezinárodní organizace, která by řekla, jak to dělat, jak tuto profesi regulovat, tak jak to tady bylo řečeno. V tomto smyslu neexistuje žádná mezinárodní organizace, která by řekla: audit a účetnictví by měly být organizovány tak a tak. Říká se, že by to měl být nezávislý orgán, kvalifikovaní lidé atd., čili v tomto smyslu v tomto oboru samozřejmě, a teď mluvím sám za sebe, za naši organizaci, jsme otevření, jsme připraveni naslouchat, a pokud budete mít jakékoliv potíže při realizaci „*acquies communitaires*“, za náš útvar jsme připraveni vám v tomto smyslu pomoci.

